

lapin tutkimusseura
vuosikirja **IX***1968

VEITSILUOTO
tekee sitkeästä
Lapin
männystä

Moduulimitoitettuja ikkunoita -vakiotuotteina

Moduuli-ikkunamallisto kostuu yksiosaisista ikkunoista ja tuuletusluukuista – näitä yhdistelemällä saatte monia erilaisia ikkunasovellutuksia.

Moduuli-ikkuna toimitetaan sisäänaukeavana, valmiiksi heiloitettuna. Käytännöllisessä tuuletusluukussa on korroosiosuojattu säleikkö ja hyönteisverkko.

KOLME KUUSTA – LAATUTYÖN MERKKI

VEITSILUOTO OSAKEYHTIÖ

Veitsiluoto, puh. Kemi, vaihde 36 51

Myyntivarasto: Rovaniemi, Alttatie 10, puh. 21 76

LAPIN TUTKIMUSSEURA
VUOSIKIRJA IX

1968

THE RESEARCH SOCIETY OF LAPLAND
YEAR BOOK IX 1968

Toimittaja — Editor
Aimo Hiltunen

Rovaniemi 1968

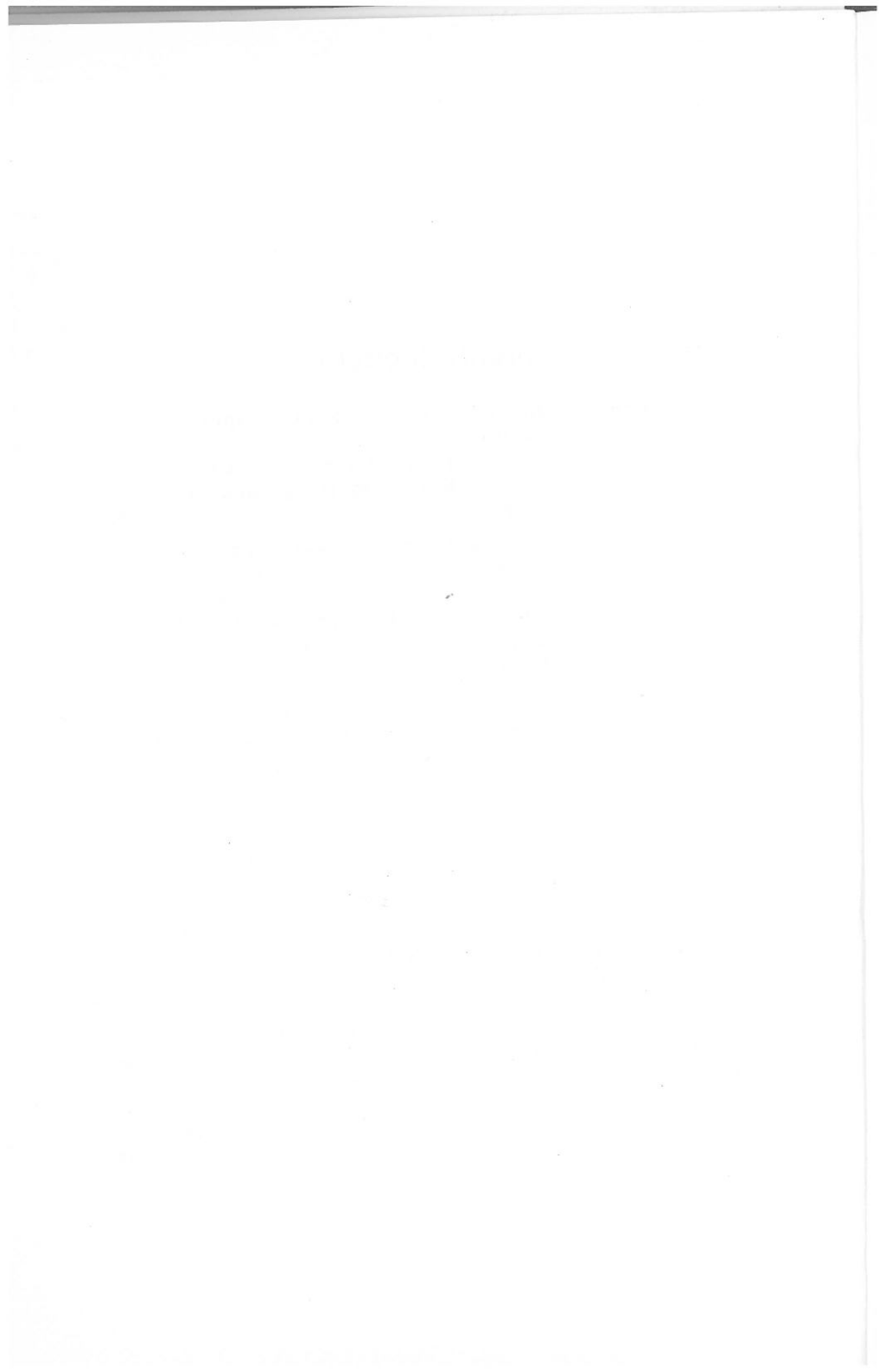
Tekijät vastaavat kirjoitustensa sisällöstä.

Kannen suunnitellut
Paavo Salmivaara

Kemi 1968 — Pohjolan Sanomat Oy
Printed in Finland

Sisällysluettelo

Kyösti Julku:	Kemin pitäjän ja Kemin Lapin raja	5— 54
	The boundary between the parish of Kemi and the Lapland of Kemi	55— 56
Erkki Numminen:	Metsäntutkimuslaitoksen länsilapin tutkimusaseman tehtävät. The 50-years-old Forest Research Institute of Finland and the tasks of its Research Station of Western Lapland	57— 79
		80
Pentti Vaarama:	Rovaniemen muuttoliikkeen yleispiirteet vuosina 1960—1967 ja nuorten 15—24 vuotiaiden muuton erityispiirteet vuosina 1960—1965	81—116
	General features of the movement of people in 1960—1967 and special features of movement of young people (15—24) in 1960—1965 in Rovaniemi	116—117
	Lappia koskevia tutkimuksia — Some Newest scientific studies concerning Finnish Lapland	118—123
	Tietoja seurasta	124
	Lapin tutkimusseura r.y:n tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus vuodelta 1967	125—126
	Lapin tutkimusseura ry:n toimintakertomus vuodelta 1967	127—131
	To our readers abroad	132
	Jäsenluettelo — Membership list	133—145

Kemin pitäjän ja Kemin Lapin raja

Kyösti Julku

Kemin pitäjän ja Kemin Lapin välistä rajaa on tähänastisessa tutkimuksessa käsitelty varsin vähän, vaikka aihe onkin Suomen alueellisen kehityksen kannalta erinomaisen keskeinen. Voidaanhan nimittäin lähteä siitä ajatuksesta, että tämä raja oli samalla eräässä merkityksessä Suomen pohjoisraja. Organisoitu ja tiukasti muun valtakunnan yhteyteen kuulunut alue oli Kemin pitäjää, mutta sen takana avautui laaja Lapinmaa, jonka kuuluminen valtakuntaan oli kansainvälisen oikeuden kannalta katsoen ainakin jossain määrin riidanalainen kauan aikaa, sillä alueella oli oikeuksia paitsi Ruotsi-Suomella myös Norjalla ja Venäjällä. Lisäksi tilannetta mutkisti se, että Kemin Lappi luettiin välistä Länsi-Pohjaan, välistä taas Itä-Pohjaan kuuluvaksi.

Vanhin tunnettu pitäjän ja Lapinmaan välistä rajaa valaiseva asiakirja on Kemin pitäjän v:n 1672 käräjien pöytäkirjaan sisältyvä rajapaikkaluettelo. Sitäkin vanhempi lähde on kuninkaan rajankäyntiasiamiehen Mauri Yrjänänpojan tuomio Tornion ja Kemin välisestä rajasta v:lta 1596. Mauri Yrjänänpoika oli palaamassa neuvotteluista venäläisten kanssa rajankäynnistä pohjoisilla osuuksilla Täysinän rauhan jälkeen keväällä v. 1596, kun hän samalla tutki mainittujen pitäjien rajakiistan ja ratkaisi sen. Vaikka tämä tuomio ei suoranaisesti liitykään Kemin pitäjän ja Kemin Lapin väliseen rajaan, se silti on avainasemassa viimeksi mainittua tutkittaessa, sillä siinä määrättiin Tornion ja Kemin rajan päätekohta, josta tietenkin Kemin pitäjän ja Kemin Lapin rajan olisi länsi-itäsuuntaisena tullut alkaa. Tämä

Kuva 1. Kemijokisuun Östgrundetin eli Rajakarin pyykki ja siinä vuosiluku 1596, jolloin Mauri Yrjänänpöika vahvisti rajan.

Fig. 1. The boundary stone of Östgrundet or Rajakari in Kemijokisuu marked with the year 1596 when Mauri Yrjänänpöika confirmed the boundary. Foto K. Julku 1965.

asiakirja on keskeinen siitäkin syystä, että tähänastisessa tutkimuksessa on rakennettu nimenomaan sen itsensä ja sen pohjalla myöhemmin syntyneiden rajatuomioiden varaan.

Kuten eriköisesti *Vilkuna*¹⁾ on osoittanut, Mauri Yrjänänpöijan vahvistama rajalinja itse asiassa oli erinomaisen vanha, ja sen täytyy palautua ainakin Pähkinäsaaren rauhahan jälkeiseen tilanteeseen. Hyvin todennäköistä on, että linja nautintarajana on vieläkin paljon vanhempi ja tulee palauttaa vähintään 1200-luvulle. Rajan kulku Kemijoen ja Kaakamajoen välissä on varsin selvä. Tärkeä rajapiste oli

¹⁾ Kustaa Vilkuna, *Kemin—Kaakamon nautintarajan sijainti ja kansatieteellinen tausta*. Kalevalaseuran vuosikirja 29/1949.

Kemijokisuulla Östgrundet eli Rajakari, jolla olevaan paa-
 teen Mauri Yrjänänpojan miehet hakkasivat vuosiluvun 1596
 sekä suuntaviitan.²⁾ Se osoittaa merelle Ison Huiturin saa-
 ren pohjoispäähän, mistä raja hyvin todennäköisesti alun-
 perin kulki. Mantereelle päin suuntaviitta osoittaa pieneen
 Rajajokeen. Sieltä rajan oli määrä mennä edelleen pohjoi-
 seen "Mandajärvelle", ei kuitenkaan linnuntietä, vaan niin,
 että 2/3 Tornionjoen ja Kemijoen välisestä alueesta jäisi
 Torniolle ja 1/3 Kemille. Mandajärvi sijaitsi 31 pk:n päässä
 merestä ja 3 pk:n päässä Kemijoen suusta, johon se laski (mah-
 dollisesti on tarkoitettu Ounasjokea — kysymykseen pala-
 taan myöhemmässä yhteydessä; "...och sedan igenom alt
 landet en Siö wid pass Tretijo en mihl ifrån Saltsjön neml.
 Mandojärffui som löper in i Kiemi Elfwen wid pass till
 3 mihl ifrån Elfwen.")³⁾

Rajakysymystä tähän mennessä perusteellisimmin käsitel-
 lyt Vilku na on identifioinut Mandajärven Yllästunturin
 kaakkoispuolisella alueella olevaan nykyiseen kaksiosaiseen
 Matalaan ja Syvään Karijärveen.⁴⁾ Kemin pitäjä olisi siis
 ulottunut näin korkealle. Liittämällä Mandajärveen maanmit-

2) Vrt. kuvia 1 ja 2.

3) Tähän saakka on Mauri Yrjänänpojan tuomiosta tunnettu
 vain yksi vajaa ja yksi täydellinen kopio (Vrt. K. R. Melan-
 der, Pohjanmaan entisistä rajoista, Fennia 47:3; Vilku na,
 Nautintaraja, s. 346). Katkelma on julkaistu And. Joh. Sjö-
 grenin teoksessa Anteckningar om församlingarne i Kemi—
 Lappmark (Helsingfors 1828), ss. 285—287. Täydellisempi
 kopio on säilynyt Kemin vanhan lohenpyyntiyhtiön arkistossa
 Kaakamassa Iisakan talossa. Näiden lisäksi on vielä ole-
 massa kolmas, edellisiä täydellisempi kopio. Kun valtiopäi-
 vien asettama rajankäyntideputaatio v. 1763 tutki Länsi- ja
 Itä-Pohjan rajaa, sille esitettiin 10. 12. 1763 todistamaton jäl-
 jennös Mauri Yrjänänpojan tuomiosta. Tämä kopio on säily-
 nyt deputaation papereissa, ja se on myöhemmin — 19. 12.
 1763 — todistettu oikeaksi. Asiakirjat ovat oikeaksi todista-
 neet Antti Hellant ja Niilo Kouri, jotka sanovat alkuperäisen
 tuomion (huwudskriften) viimeisiä sivuja lukuunottamatta
 olleen tallella Torniossa. Hellant ja Kouri merkitsivät ko-
 pion kruksin sille kohdalle, johon saakka he olivat voineet
 verrata kopiota originaaliin. VA, mikrofilmi, rulla 856. Myös
 v:n 1777 maanjako-oikeuden pöytäkirjassa viitataan originaaliin
 asiakirjaan, joka silloin oli tallella. Vrt. Tornion kruu-
 nunvoudin arkisto, Härnosandin maakunta-arkisto. F II:1.

4) Vilku na, Nautintaraja, passim.

Kuva 2. Östgrundetin pyykissä on myös myöhempien rajankäyntien vuosilukuja. Oikealla kruunumerkki — rajan tunnus; kiven laella suuntaviitta.

Fig. 2. In the boundary stone of Östgrundet there are other dates as well. On the right hand side there is a crown — the sign of a boundary; on the top of the stone a direction indicator. Foto K. Julku 1965.

tari Geddan v. 1675 määrittelemän Kemian pitäjän ja Kemian Lapin välisen rajan *Vilkuna* on saanut hahmotelluksi rajalinjan, jota hän pitää kaikkein vanhimpana Kemian pitäjän ja Kemian Lapin rajana. *Vilkunan* käsitys on sittemmin tutkimuksessa yleisesti hyväksytty.⁵⁾ Hänen käsittelemässään lähdeaineiksessa on kuitenkin muuan pienen pieni ristiriita,

⁵⁾ Vrt. esim. A. Outakoski, Rovaniemen historia I. Rovaniemen seudun vaiheita vuoteen 1631 (Vammala 1965), ss. 92—93. Vrt. myös Aimo Halila, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia V: Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi 1721—1775 (Oulu 1954), ss. 95—97.

Kuva 3. Kaisavaaran rajapyykki.

**Fig. 3. The heap of stones marking the boundary on Kaisavaara.
Foto K. Julku 1967.**

jonka selvittäminen ja kytkeminen eräisiin uusiin lähteisiin saa koko rajakysymyksen näyttämään aivan toiselta.

Vilkuna perustelee käsitystään Mandajärven sijainnista kolmenlaisilla todisteilla: 1) Tuomiossa ilmoitetaan välimatkojen avulla Mandajärven sijainti. 2) Hän otaksuu, että nimi Manda (Mando) olisi muodostunut lapin sanasta *maddo* (*mando*). 3) Gedda aloitti v. 1675 suorittamassaan rajankäynnissä Kemian pitäjän ja Kemian Lapin rajan Matalan ja Syvän Karijärven kohdalta Ounasjoen Särestön vikevästä, minkä lisäksi useissa 1700-luvun kartoissa Mandajärvi sijoitetaan edellä mainittuun paikkaan. On tarpeen käsitellä kutakin todisteista erikseen.

Tuomiossa ilmoitetaan, että Mandajärvi on 31 pk:n päässä merestä ja 3 pk:n päässä Kemijoesta, johon se laskee.

Matala ja Syvä Karijärvi täyttävät näistä ehdoista vain ensimmäisen. Ne sijaitsivat todella tarkalleen 31 vanhan peninkulman päässä merestä, mutta sen sijaan ne eivät laske Kemijokeen, vaan laskevat Tornionjokeen. Välimatka Kemijokeen (Ounasjokeen) sen sijaan pitää suurin piirtein paikkansa. Voidaan siis todeta, että selitykseen sisältyy ristiriita, kun lähde selvästi toteaa Mandajärven laskevan Kemijokeen (siis mahdollisesti Ounasjokeen).

Vilkuna on voinut osoittaa, että Manto on varsin yleinen reitin ylimmäisen järven tai joen nimenä Lapissa⁶⁾, joten nimen etymologia näyttää selvältä. Sitä se ei kuitenkaan ole, sillä sitovasti voidaan todistaa, että Manda (Mando)-nimen pohjalla voi yhtä hyvin olla suomen sana mänty. Sine-tän Mäntyjärven nimi kirjoitetaan Olof Treskin Kemin Lapin kartassa v:lta 1642 Mendo:T⁷⁾ ja v:lta 1747 olevassa rajakartassa nimi kirjoitetaan MådåT⁸⁾ sekä eräässä toisessa v:lta 1764 olevassa kartassa Mandajärvi.⁹⁾ Tässä on siis kiistaton mänty-osa nimestä kirjoitettu muotoon Manda. Tosin on otettava lukuun se, että aiheen nimen kirjoittamiseen juuri tässä muodossa on mahdollisesti antanut rajariita — paitsi Treskin kartassa. Mutta on olemassa vakuuttavampikin todiste. Kemijoen vesistöön kuuluvan Luurojoen Mäntykoski kirjoitettiin v. 1687 Mandokåski¹⁰⁾, samoin v. 1729.¹¹⁾ Jo nämä tosiasiat riittävät osoittamaan, että Manda-Mandomuodon ei suinkaan välttämättä tarvitse palautua lapin sanaan *maddo* (*mando*) — *origin, oprinnelse*,¹²⁾ vaan että se todennäköisimmin on palautettavissa sanaan mänty.

Edellä olevan perusteella ei siis Mandajärven identifiointia voi pitää riidattomana. Pulmalliseksi tekee tilanteen se

6) Vilkuna, Nautintaraja, ss. 389—390.

7) Olof Tresk, Kartor över Kemi & Torne Lappmarker 1642 och 1643 (Stockholm 1928).

8) Wikarin kartta v:lta 1747, SRA Utskottshandl. 1765—66, 80 a.m.

9) H. Wallmanin ja N. Aejmeleuksen kartta v:lta 1764, valokuva VA. Kummassakin on kyllä sama nimi annettu myös Matalalle ja Syvälle Karijärvelle — v:n 1747 kartassa Manda Jervi ja v:n 1764 kartassa Manda Järvi.

10) Vrt. Isak Fellman, Handlingar och uppsatser angående Finska Lappmarken och lapparne III 45, (Helsingfors 1912).

11) Fellman, Handlingar III 94.

12) Konrad Nielsen, Lappisk ordbok II, s. 611 (Oslo 1934).

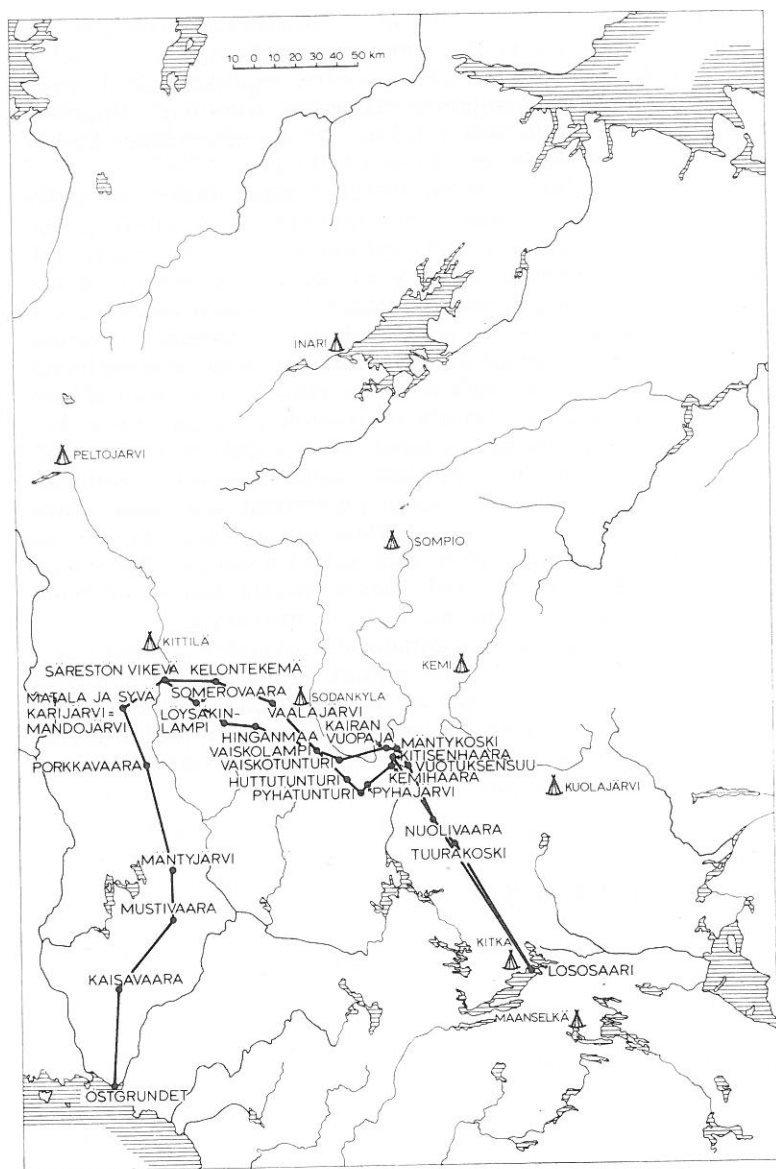
tosiasia, että eräissä 1700-luvun rajakartoissa kiistattomasti sijoitetaan Mandajärvi Matalan ja Syvän Karijärven tai Kivijärven kohdalle ja että Gedda aloitti rajankäyntinsä juuri niiden kohdalta Ounasjoesta Särestön vikevästä. Ongelma on kuitenkin mahdollista selvittää, kun analysoidaan kaikki säilyneet tiedot vanhojen rajojen kulusta.

Lapin vanhoihin rajoihin liittyvää lähdeainesta on säilynyt paljon enemmän kuin mitä tähänastisessa tutkimuksessa on käytetty hyväksi. Sitä ryhmiteltäessä käy kohta selväksi, että se jakautuu kahteen ryhmään: suomalaisen ja lappalaisen oikeuden piirissä syntyneeseen. Koska oikeusjärjestelmä oli suomalaisella ja lappalaisella alueella erilainen, jouduttiin usein sellaiseen tilanteeseen, että kummallakin puolella käsiteltiin samoja yhteisiä asioita ilman että toinen osapuoli olisi millään tavalla ollut mukana asian käsittelyssä. Itse asiassa tämä perustilanne säilyi rajakysymysten osalta aina 1700-luvun loppupuolelle saakka, jolloin ensimmäisen kerran oikeuden istunnossa molemmat osapuolet olivat samanaikaisesti edustettuina. Näin saattoi kummankin oikeuden piirissä syntyä päätöksiä samasta asiasta. Ne voivat olla keskenään pahasti ristiriidassa, mutta toinen osapuoli ei tunnustanut toisen piirissä tehtyjä päätöksiä.

Vanhin asiakirjatieto suomalaisen oikeuden puolelta varsinaisesta rajalinjasta Kemin pitäjän ja Kemin Lapin välillä on v:lta 1672. Silloin todistivat Kemin kesäkäräjillä Alapaakkolan Juho Heikinpoika, Koivukylän Olli Pekanpoika ja Alapaakkolan Heikki Niilonpoika kuulleensa silttäen oikeiden rajojen olevan seuraavat:

Särestä wikäfwä
Kehlon Täkä mä Järfwu
Wahlan Järfwi Sari
Waiskolambi
Huttu Tunduri
Pyhä Tunduri
Pyhä Järfwi
Kemi Hara
Kittasen haran suu
Läsotus Sari¹³⁾

¹³⁾ VA rr 13:144—145. Vrt. myös Outakoski, ss. 93—94.

Nimetyt rajapisteet on helppo identifioida. Ensimmäinen on Särestön vikevä Ounasjoessa ja toinen Kelontekemäjärvi siitä suoraan itään. Kolmas tarkoittaa selvästi Vaalajärven saarta — Vaalajärvi on edellisestä itäkaakkoon. Vaiskolampi on Sodankylässä Torvisessa. Lampi on nyt kuivattuna, mutta nimi on paikkakunnalla vieläkin käytössä niityn nimenä. Huttutunturi taas kuuluu Pyhätunturin ryhmään — edellisestä rajapisteestä kaakkoon. Seuraavat rajapisteet ovat sijainniltaan ilman muuta selviä: Pyhätunturi, Pyhäjärvi, Kemihaara ja Kitisenhaaran suu. Viimeinen rajapiste on Lososaari Kitkajärvässä.

Raja olisi tämän mukaan kulkenut Särestön vikevästä yleissuuntana kaakko, kunnes se olisi Pyhätunturilta kääntynyt pohjoiseen. Kemihaaran ja Kitisenhaaran kohdalla on luettelon antajille ilmeisesti tapahtunut sekaannus, sillä näin kulkeva raja olisi mutkitellut vallan omituisesti. Kitisenhaaran suun jälkeen tuli tavattoman pitkä rajapisteistä tyhjä taival, sillä seuraavaksi mainitaan vasta pääterajana Kitkajärven Lososaari. Rajapaikoiksi on alussa nimetty pelkääntään vesistöjä, samoin lopussa. Systeemin särkee vain se, että välillä mainitaan erinomaisen hallitsevassa asemassa olevat Huttutunturi ja Pyhätunturi. Rajaluettelon luonne viittaa siihen, että se olisi syntynyt nautinnan (kalastuksen) pohjalta. Lopussa oleva pitkä rajapisteistä tyhjä osuus viittaa puolestaan siihen, että rajalinja olisi ainakin näiltä osiltaan ollut vasta hahmottumassa. Erikoista huomiota on kiinnitettävä siihen tosiasiaan, että rajaluettelo syntyi kemiläisten ilmoituksen pohjalla ja merkittiin sellaisenaan käräjäpöytäkirjaan kuulematta lainkaan toista osapuolta eli siis lappalaisia.

Kartta 1. Kartta kemiläisten v:n 1672 käräjillä esittämästä ja Geddan v. 1675 määrittelemästä rajasta. Ylempi linja v:n 1672 ja alempi Geddan mukaan.

Map 1. A map of the boundary which the inhabitants of Kemi suggested to the boundary court in 1672 and which Gedda delineated in 1675. The upper boundary line is from 1672 and the line below is delineated by Gedda. (Map drawn by Mrs. Anja Kaunisoja).

Vain vähän myöhemmin ryhtyi maanmittari Jonas Gedda käymään rajaa Kemlin pitäjän ja Kemlin Lapin välillä, ja tutkimuksiansa tuloksena hän määritteli rajan 28. 2. 1675. Geddan rajanpaikkaluettelo merkittiin Kemlin talvikäräjillä v. 1678 pöytäkirjaan. Gedda piirsi rajastaan myös kartan, mutta se on kaikesta päättäen jo varhain kadonnut. Geddan raja oli seuraava:

Särästen wikäwä
Somerwar
Löijsekän Lampj
Hingama
Waisko Lampj
Waisko Tundurj
Kåiron Wuopaja
Mändokoskj
Wuotuxen Jokj
Nuoljwara
Turasskäski
Läsätus sarj¹⁴⁾

Rajapisteitten identifiointi on helppoa. Ensimmäinen on tietenkin vanhastaan tuttu Ounasjoen Särestön vikevä. Sen jälkeen tulee Somerovaara siitä kaakkoon, sitten Löysäkinlampi edelleen kaakkoon mentäessä, edelleen Hinganmaa Sodankylän puolella Syväjärven ja Riipijärven välissä ja sitten jo edellisestä tuttu Vaiskolampi Sodankylän Torvisessa. Sitten tulee Vaiskotunturi. Tämannimistä paikkaa ei ole uudemmita kartoista löytynyt, mutta kun sekä edellinen — Vaiskolampi — että seuraava rajapaikka — Vuopaja — ovat selviä, jää jäljelle vain se mahdollisuus, että Vaiskotunturilla on tarkoitettu Luostoa. Tämän otaksuman vahvistaakin sitten Fellmanin maininta, että Torvisenjoki saa alkunsa Vaiskotunturista.¹⁵⁾ Kåiron Wuopaja on aivan ilmeisesti sama kuin nykyinen Pelkosenniemen Kairalan Vuopaja. Män-

14) Kemlin talvikäräjät 1678, VA rr 15:99—100. Vrt. myös Outakoski, ss. 94—95.

15) Fellman, Anteckningar III, s 402. Myös Wikarin kartassa v:lta 1747 mainitaan Vaiskotunturi. VA MH 115.

tykoski tarkoittaa tietenkin Luirojoen Mäntykoskea, ja siten tulee Kemijokeen kaakosta laskevan Vuotosjoen suu, josta Nuolivaara on edelleenkin melkein suoraan etelään, ja siinä yhtyvät nykyisinkin Sallan, Pelkosenniemen ja Kemijärven rajat. Tuurakoski on Käsmänjoessa, joka laskee koillisesta Kemijärveen. Viimeinen rajapiste on sekin entuudesta tuttu — Kitkajärven Lososaari.¹⁶⁾

Kun verrataan Geddan näin hahmottelemaa rajaa v:n 1672 kesäkäräjillä saatuun, voidaan heti havaita, että raja on siirtynyt hieman eteläisemmälle linjalle. Poikkeama on suurin Kelontekemän ja Vaalajärven kohdalla. Loppuosaltaan linjat ovat melkein samat. Kun v. 1672 ei tiedetty nimetä yhtään rajaa Kitisenhaaran suun jälkeen, niin nyt tuli tälle taipaleelle ennen Lososaarta kaksi rajapistettä — Nuolivaara ja Tuurakoski —, mikä osoittaa rajan tarkentuneen.

Mauri Yrjänänpojan v. 1596 vahvistama Kemín ja Tornion raja sekä Geddan v. 1675 käymä Kemín pitäjän ja Kemín Lapin raja sulatettiin yhdeksi rajalinjaksi v. 1686, kun Länsi-Pohjan maaherra Henrik Vinblad ja Pohjanmaan maaherra Erik Tavastein vahvistivat rajan. Mauri Yrjänänpojan tuomion mukaan rajan tuli päättyä Mandajärvelle 31 pk:n päähän merestä. Kemín pitäjän ja Kemín Lapin rajan taas tuli noudattaa maanmittari Geddan rajaa. Sitä ei nyt ilmoitettu tarkkaan, vaan tyydyttiin mainitsemaan sen päättyminen Kitkajärven Lososaarelle.¹⁷⁾

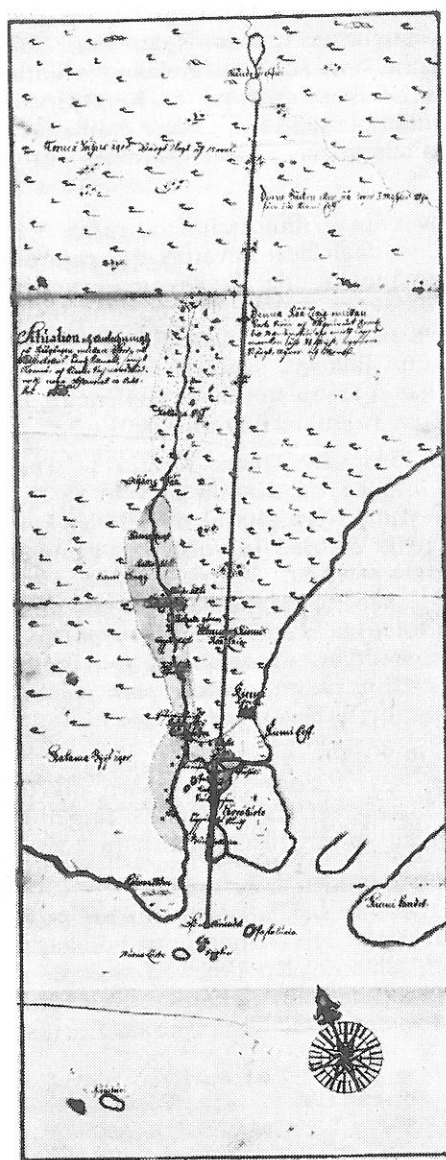
Näin oli sekä Tornion ja Kemín että Kemín pitäjän ja Kemín Lapin rajan kehitys saavuttanut suomalaisen oikeuden piirissä tietynlaisen päätepisteen. Sen rinnalla tapahtui kuitenkin vakiintumista aivan toisenlaiselta pohjalta Lapin oikeuden piirissä.

Sompion käräjillä tutkittiin v. 1687 perusteellisesti pitäjän ja Lapinmaan rajaa. Käräjille oli kokoontunut edustajia Maanselän (Kuusamon), Kitkajärven, Kuolajärven, Sompion, Sodankylän lapinkylistä. Keskeisenä oli ankara protestoinen Geddan raja vastaan. Protesti sisälsi kaksi osaa. Ensiksi

---

¹⁶⁾ Vilkuna on identifioinut hieman toisin. Vrt. Vilkuna, Nauhintaraja, ss. 386—387.

¹⁷⁾ Sjögren, Anteckningar, ss. 284—289.

Kuva 4. Kartta rajan-
käynnistä v. 1686. Raja
lähtee Ostgrundetista ja
ulottuu Mandajärvelle,
joka on kartan ylälai-
dassa.

Fig. 4. A map of the
results of the boundary
survey in 1686. The line
starts at Ostgrundet
and is extended into
Mandajärvi, which is
seen at the top of the
page.

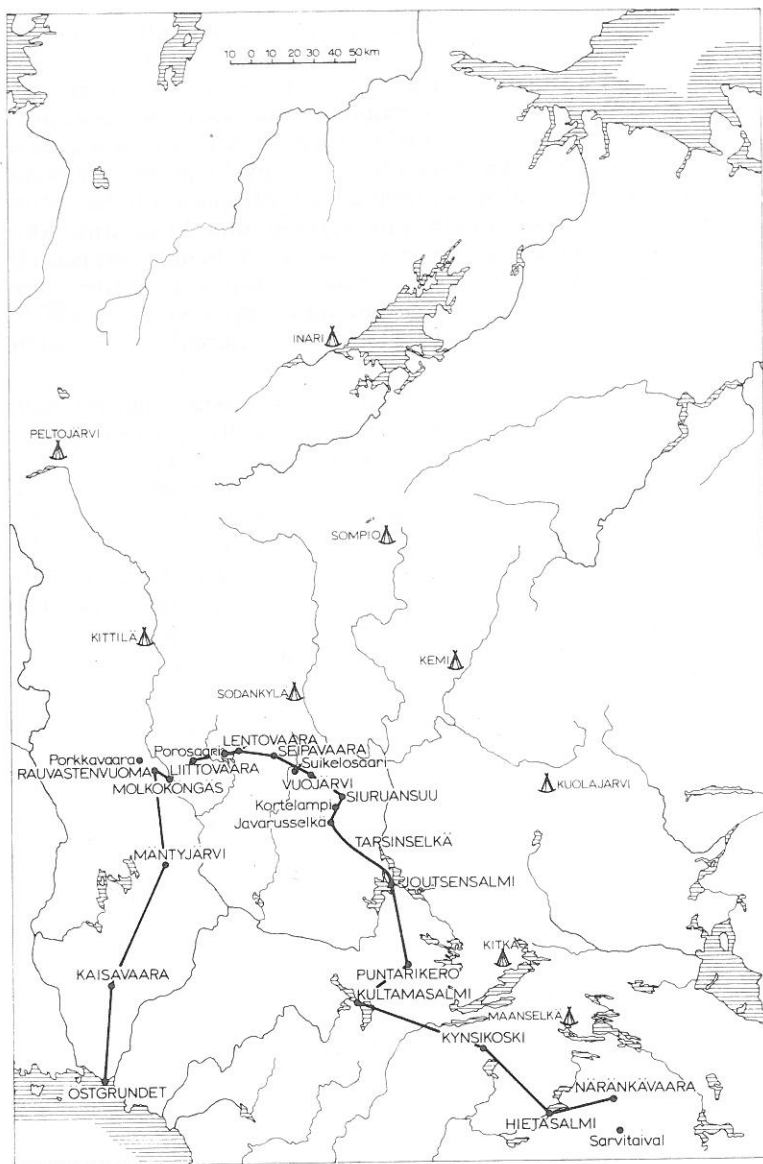
kumottiin perusteellisesti Geddan raja ja sen jälkeen esitettiin lapinkylien käsityksen mukainen oikea raja.¹⁸⁾

Lappalaiset väittivät, että Gedda ei itse asiassa ollut suorittanut mitään varsinaista rajankäyntiä, vaan oli luottanut Kemín talonpoikien ilmoitukseen (per male narrata). Sen jälkeen lappalaiset yksityiskohtaisesti pyrkivät osoittamaan Geddan rajan vääräksi. Ensimmäinen rajapiste oli Särestön vikevä Ounasjoessa, missä piti kivessä olla kruunumerkki. Siitä lappalaiset eivät sen enempää kuin heidän esi-isänsäkään olleet koskaan kuulleet mitään puhuttavan. Sitten lappalaiset luettelivat Geddan rajan muut rajapisteeet ja väittivät, etteivät ne olleet mitään vanhoja rajapaikkoja pitäjän ja Lapinmaan välillä.

Tämän jälkeen lappalaiset selvittivät, mistä rajan piti heidän käsityksensä mukaan kulkea. Käräjillä antoivat todistuksen rajan kulusta kunkin lapinkylän vanhimmat, joiden nimet ja asemat on pöytäkirjassa mainittu. Asiakirjasta käy selville, että paikalla oli edustajia kaikista muista Kemín Lapin kylistä paitsi Kittilästä, mistä ketään ei ollut paikalla. Kittiläläisten kanssa oli kuitenkin ilmeisesti neuvoteltu, sillä erikseen mainittiin Kittilän vanhojen miesten todistavan nyt ilmoitetun rajan puolesta. Toisin sanoen — kysymyksessä oli yli koko Kemín Lapin ulotettu protestiliike. Rajan kulku ilmoitettiin seuraavaksi:

Rawasteen Wuoma
Målkokängis
Lijtowara
Landowara
Säipiwara
WuoJärfwi
Siuuran Suu
Tarsensälckä
Noxesalmi
Pundarikäro
Kultamasalmi
Kyndzikåski eller KåssdåJärfwi
Heetasalmi
Närängewara

¹⁸⁾ Fellman, Handlingar III 45.

Ensimmäinen raja on Rauvasten vuoma¹⁹⁾ Ounasjoen länsipuolella Jääskön ja Lohinivan kylien välillä (kylät joen itäpuolella). Vuomalta laskee Rauvastenjoki Ounasjokeen. Toinen rajapiste on tietenkin Ounasjoen Molkoköngäs vähän Jääskön kylän yläpuolella. Seuraavaksi mainittu Liittovaara on Molkoköngästä koilliseen yhä vieläkin käytössä oleva rajapaikka nykyiselläkin kuntain rajalla (Rovaniemen, Kittilän ja Sodankylän raja). Landowara on selvästi sama kuin Unarin järven itärannalla oleva Lentovaara, ja Säipiwara taas on sama kuin Seipäjärven itärannalla oleva Seipävaara. Seuraavaksi mainittu WuoJärfwi on nykyinenkin Vuojärvi Seipävaarasta kaakkoon nykyisen Rovaniemen — Sodankylän tien varressa. Siuruansuu tarkoittaa sitä paikkaa, missä Siuruanjoki laskee Javarusjokeen. Tarsensälckä taas tarkoittaa nykyisestä Kemijärven kauppalasta luoteeseen olevaa Tarsavaaraa. Kun nimen loppuun on pantu selkä eikä vaara, niin voidaan olettaa ajatellun sitä selännettä, joka alkaa Joutsensalmen kohdalta Kemijärven länsirannalta viedä kohti luodetta ja johon Tarsavaarakin osana kuuluu. Noxesalmi tarkoittaa Joutsensalmea (joutsen lapiksi *nuktša*) Kemijärvessä. Saman rajapaikkaluettelon muissa versioissa käytetäänkin säännöllisesti suomalaista muotoa Joutsensalmi paitsi kerran, jolloin käytetään nimeä Luutsinsalmi, joka on vieläkin käytössä oleva Kemijärven eteläisiä ja pohjoisia osia yhdistävän salmen nimi. Raja jatkui nyt ilmeisesti Ailanganselkää pitkin eteläkaakkoon. Seuraavaksi ilmoitetaan Puntarikero. Se on nykyisin tuntematon paikka, mutta Palo-

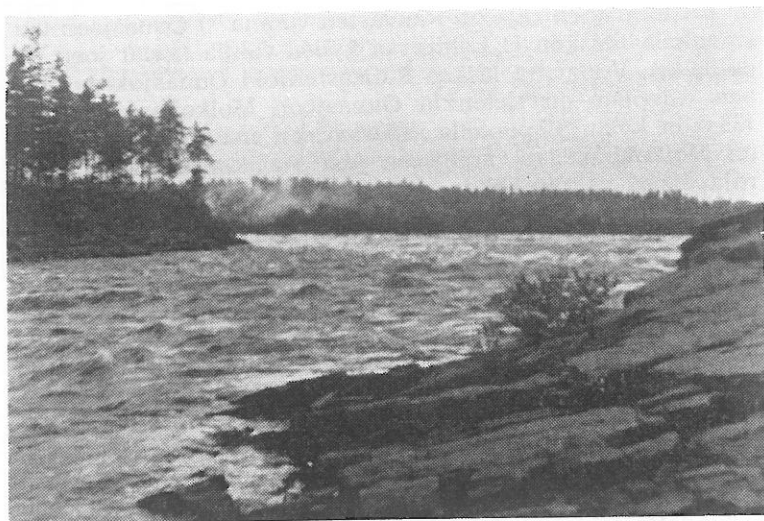
---

¹⁹⁾ Tässä — kuten muuallakin — on jätetty mainitsematta lähde niille paikannimille jotka ovat Maanmittaushallituksen tai Metsähallinnon toimesta julkaistuilla kartoilla.

Kartta 2. Kartta Kemin ja Tornion rajasta Östgrundetista Rauvastenvuomalle ja lappalaisten vaatimuslinjasta Molkoköngäältä Sarvitaipaleelle.

Map 2. A map of the boundary between Kemi and Tornio from Östgrundet to Rauvastenvuoma and of the boundary line demanded by the Lapps from Molkoköngäs to Sarvitaipale. (Map drawn by Mrs. Anja Kaunisoja)

Kuva 5. Molkoköngäs.

Fig. 5. Molkoköngäs. Foto K. Julku 1967.

tunturin länsilaidalta laskee länteen Korojokeen Puntarikeronjoki, mikä viittaa siihen, että Palotunturia tai jompaa kumpaa sen kahdesta kerosta on ennen kutsuttu Puntarikeroksi. Tämän otaksuman vahvistaakin muuan 1700-luvulta oleva kartta, jossa Puntarikero on sijoitettu täsmälleen Palotunturin kohdalle.²⁰⁾ Seuraavaksi mainittu Kultamasalmi

²⁰⁾ Vrt. Ad.Fr. Merckellin ja Hellbergin Tornion ja Kemn pitäjien sekä niiden Lapinmaiden karttaa v:lta 1785. SRA. Valokuva VA. Vrt. myös Elias Laguksen teoksen Utdrag af en Beskrifning öfver Kusamo Socken i Kimi Lappmark käsikirjoituksen liitteenä olevaa Henrik Plantingin piirtämää Kuusamon karttaa, jossa rajat esitetään täsmälleen samanlaisina kuin v:n 1687 luettelossa. Puntarikero on siinäkin täsmälleen samassa paikassa. Tämän lähteen on hyväntahtoisesti antanut käyttäväkseni maisteri Juhani Kortessalmi. Elias Lagus, Försök til Beskrifning öfver Kusamo—Sokn uti Kemi—Lappmark, käsikirjoitus, Kungliga Vetenskapsakademiens Bibliotek, Stockholm, mikrofilmi HYK.

on Simojärvässä ja tunnetaan nykyisin nimillä Kultisalmi ja Kultukka. Tämäkin nimi on vanha.²¹⁾ Kynsikoski on Kynsijärvestä Kostonjärveen laskevan virran Kostonjärven puoleisessa päässä. Hietasalmi on Irnijärven ja Vähän Irnijärven välissä oleva salmi, ja Näränkäväära on vanhastaan tunnettu rajapaikka Venäjän vastaisella rajalla hieman Sarvitaipaleen yläpuolella.

Käräjillä katsottiin lappalaisten vaatimus rajantarkistuksesta perustelluksi ja todettiin Geddan laatineen rajan hyvässä uskossa, että se olisi oikea (per aliorum male narrata). Jo tämä todistaa mitä vahvimmin sen puolesta, että Geddan raja oli keinotekoinen ja lappalaisten esittämä jos ei oikea niin ainakin niin paljon totuutta sisältävä, että uusi rajankäynti oli tarpeen. Mutta samalla tavalla kuin kemiläisten ilmoitus v:n 1672 käräjillä oli sikäli heikolla pohjalla, ettei toista osapuolta ollut kuultu, niin sitä samaa oli lappalaisenkin ilmoitus rajan suunnasta v:n 1687 käräjillä. Tämän vuoksi onkin tarkkaan tutkittava, onko olemassa mitään muita todisteita sille otaksumalle, että lappalaisten esittämä olisi ollut vanha raja vai antavatko muut lähteet tukea kemiläisten v:n 1672 tai Geddan rajalle.

Jo niin varhain kuin v. 1602 Kaarle herttua joutui antamaan lappalaisille suojeluskirjeen, kun pirkkalaiset ja suomalaiset talonpojat tunkeutuivat heidän alueilleen. Suojelus annettiin nimenomaan Kemin Lapin lappalaisille.²²⁾ Polttavaksi tuli erikoisesti kysymys lappalaisten ja suomalaisten suhteista Kemijärven seudulla. Suomalainen uudisasutus syntyi sinne 1630-luvulla, ja jo v. 1638 antoi maaherra Melchior Werenstedt varoituksen Kemijärven uudisasukkaille, etteivät nämä saisi häiritä lappalaisia heidän metsissään ja heidän kalastustaan Kemijärvellä.²³⁾ Tämä viittaa erinomaisen voimakkaasti siihen, mitä rajalinjakin edellyttää, että Kemijärvi oli tässä tilanteessa jaettuna lappalaisten ja suomalaisten kesken. Riita Kemijärven kalastusoikeuksista jatkui sitten taukoamatta aina v:een 1795, jolloin rajasuhteet lopullisesti järjestettiin ja lappalaiset tungettiin pois Kemi-

²¹⁾ Vrt. Wikarin karttaa v:lta 1747. SRA Utskottshandl. 1765—66, 80 a. m.

²²⁾ Sjögren, ss. 268—269.

²³⁾ Sjögren, ss. 269—270.

järveltä.²⁴⁾ Tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista käydä seuraamaan kalastusriidan vaiheita. Riittää, kun pannaan merkille se jo edellisestä selville käynyt tosiasia, että Kemijärvellä oli intressejä sekä suomalaisilla että lappalaisilla. Lisäksi kannattaa mainita parista asiakirjasta, joissa Kemijärven rajaluonne selvästi tulee esille. Kun kemijärveläinen Pauli Pelkonen siirtyi Kemijärveltä Airasvaarannenästä aivan edellä kuvatun rajalinjan tuntumasta asumaan neljä pk pohjoisemmaksi ja siis lappalaisten alueelle, hänet tuomittiin v. 1672 muuttamaan takaisin. Muutosta ei tosin käytännössä tullut mitään.²⁵⁾ Joka tapauksessa Kemijärven yläpuoli periaatteessa tunnustettiin Lapinmaaksi, vaikka juuri samana vuonna kemiläiset pyrkivät siirtämään rajalinjaa haluamaansa paikkaan pohjoisemmaksi. Kemin käräjillä v. 1676 oli esillä kemijärveläisen Eerikki Antinpojan juttu. Tämä oli kuninkaan 27. 9. 1667 antaman, Lapin asutusta koskeneen julistuksen nojalla siirtynyt asumaan Kemijärvelle ja joutunut riitoihin lappalaisten kanssa. Juttua oikeudessa käsiteltäessä käytettiin termiä, joka selvää selvemmin osoittaa Kemijärven seudun rajaluonteen. Eerikki Antinpoja ja hänen vaimonsa Elinan todettiin näet aikoneen asettua asumaan Lapin rajalle (... ero sinnade att boostelle vidh Lappgränsen uppretta.)²⁶⁾

Myös muualta rajalinjalta on niukassa lähdeaineuksessa säilynyt tietoja, jotka osoittavat lappalaisten v:n 1687 rajalinjan todella olleen vanhastaan pitäjän ja Lapinmaan rajana. Sodankylän käräjillä oli v. 1680 esillä sodankylälaisten juttu kemijärveläisiä vastaan Siuruanjoen majavanpyyntipaikan omistussuhteista. Siuruanjoen todettiin kuuluvan Lapin puolelle²⁷⁾. Niinkuin edellä nähtiin, oli v:n 1687 raja-paikkaluettelon mukaan Siuruanjoen suu rajana, joten itse Siuruanjoki jäi lappalaisten puolelle.

Niinikään tutkittiin Sodankylän käräjillä v. 1710 Vuojärven ja Vaiskojärven kalastusoikeuksia koskeva asia. Vais-

²⁴⁾ Runsaasti materiaalia Kemijärven kalastusriitoihin on sekä Jakob Fellmannin teoksessa *Handlingar I—IV* että Sjögrenillä *Vrt. myös And. John Malmgren, Handlingar och förordningar angående Finlands fiskerier I—V* (Helsingfors 1869—1870).

²⁵⁾ Fellman, *Anteckningar III bilaga 16*; Sjögren, ss. 274—281.

²⁶⁾ Fellman, *Anteckningar III bilaga 4*; Sjögren, ss. 282—284.

²⁷⁾ Fellman, *Anteckningar III bilaga 17*.

kojärvestä lappalaiset osoittivat, että se oli vanhastaan kuulunut lappalaisille ja että se oli syvällä Lapin rajojen sisällä. Vuojärvestä taas todettiin, että siihen oli oikeuksia myös talonpojilla. Oikeuden päätös noudatti lappalaisten vaatimuksia. Edellä olemme nähneet, että Vaiskojärvi (Vaiskolampi) oli Geddan rajan rajapaikkoja, mutta lappalaisten v:n 1687 rajalinjan mukaan se taas jäi Lapinmaahan. Vuojärvi taas oli lappalaisten v:n 1687 rajan mukaan rajajärvi. Asia ratkaistiin nimenomaan sillä pohjalla, että lappalaisten esittämä rajalinja olisi ollut oikea.²⁸⁾ Toinen suuri ja kalastuksen kannalta tärkeä järvi tällä suunnalla oli Unari, jonka kautta v:n 1687 rajalinja niinkään kulki (Liittovaarasta ilmeisesti Unarin yli Lentovaaraan). Tärkeätä onkin nyt panna merkillemme, että Unarin kalastus oli jaettu lappalaisten ja suomalaisten talonpoikien kesken.²⁹⁾

Myös perimätieto ja paikannimistö vahvistavat näiden asiakirjalähteiden pohjalla syntyvää käsitystä, että tässä olisi kysymyksessä vanha raja. Useimmilta paikkakunnilta, jotka saattavat tulla kysymykseen, on perimätieto jo kadonnut, mutta Seipäjärveltä onnistuin syksyllä 1967 tapaamaan elävää perimätietoa. Seipäjärveläiselle Seeti Niemelälle oli hänen setänsä, v. 1942 87 vuoden ikäisenä kuollut Juho Niemelä selostanut vanhaa rajaa. Seipävaara oli ollut rajana Lapinmaan ja Lannanmaan välillä. Raja tuli Seipävaaraan Vuojärveltä. Mihän se jatkui Seipävaarasta, siitä ei ollut tietoa. Tämän perimätiedon vahvisti toinen seipäjärveläinen, 93-vuotias Alekski Pekkala, joka tiesi rajan jatkuneen edelleen aina Liittovaaraan. Hänkin puhui rajasta nimenomaan vanhana Lapin ja Lannan rajana. Samuli Paulaharju taas on merkinnyt rajatradition muistiin Unarilta. Traditio tosin on hieman hämärtänyt sikäli, että siinä näytävät sulautuneen yhteen sekä varhaisemmat että uudemmat rajamuistot. Traditio mukaan raja sovittiin kulkemaan Lentovaarasta yli järven Liittovaaraan, mutta lappalaiset pettivät kemiläisiä ja seudun paremmin tuntevina vetivätkin rajan Joukhaisvaaran kautta. Tämä vastaa tarkalleen rajan myöhempiä vaihteita.³⁰⁾

²⁸⁾ Fellman, Anteckningar III bilaga 19.

²⁹⁾ Fellman, Handlingar III 216, 217, 223.

³⁰⁾ Samuli Paulaharju, Lapin muisteluksia (Helsinki 1922), s. 31.

Kuva 6. Kultamasalmi Simojärvellä. Oikealta työntyy kivipato salmeen.

Fig. 6. Kultamasalmi in Simojärvi. From the right a weir of stone merges into the sound. Foto K. Julku 1967.

Paikannimistössä on tieto rajasta säilynyt mm. juuri äsken puheena olleella Unarilla. Järvessä on näet siitä etelään laskevan Meltausjoen suussa Kemiläissaari ja siinä Kemiläisten kenttä ja Kemiläisten kalmisto.

Raja tekee Puntarikeron ja Kynsikosken välillä omituiselta vaikuttavan mutkan länteen Simojärvelle. Saattaisi otaksua, että Kultamasalmen identifiointi ei olisikaan oikea. Jo edellä esitetyt todisteet nimen identifiointin puolesta on kuitenkin katsottava siinä määrin vakuuttaviksi, ettei liene mitään tosiasiallista syytä epäillä identifiointin oikeellisuutta. Lisäksi on löydettävissä syykin mutkan Simojärvelle. Kultamasalmi yhdistää Simojärven kaksi osaa. Salmi on varsin kapea ja matala. Aikoinaan se on ollut vieläkin matalampi, mutta sitä on viime aikoina syvennetty uittoja var-

ten. Kultamasalmen poikki kulki ennen kalapato, josta vieläkin on näkyvissä osa kivipadosta ja salmen pohjassa puupadon jätteitä. Salmi on ollut erinomainen kalastuspaikka, kun kala on liikkunut sen kautta Simojärven eri osien välillä. Paikalla ovat perimätiedon mukaan lappalaiset ennen vanhaan kalastaneet, ja jälkiä kalakentistä on vieläkin näkyvissä salmen kummallakin rannalla. Lisäksi seudun paikkanimistö on erikoisen mielenkiintoinen. Kultamasalmesta noin 3 km kaakkoon (Kynsikosken suuntaan) on paikka nimeltään Rajavaara. Sen länsipuolella on Rajalampi, josta laskee Rajapuro Simojärven Rajalahteen. Sen vierellä taas on Rajaniemi ja edustalla Rajaselkä, jossa on kaksikin Rajasaarta. Kultamasalmen ja Rajavaaran välissä ovat Rajamänniköt. Näin mahtava rajanimistö ei ole voinut syntyä sattumalta. On huomattava, että mikään myöhempi tunnettu raja ei ole kulkenut tätä kautta, ja näin ollen on aivan ilmeistä, että tässä ollaan vanhan Lapinmaan ja Lannanmaan rajan jäljillä. Lappalaiset ovat pystyneet pitämään hallussaan Kultamasalmen kalastamoita varsin pitkään. Jo Kultamasalmen nimikin viittaa selvästi kalastukseen. Se näet tarkoittaa Nuotasalmea; vrt. kulle, kultaa; lapin *käldet, goldet* — vetää nuottaa, *golda*, joen poikki rakennettua estettä vasten; *goldem* — edellä selostetun tapainen nuotanveto. Samaan kantaan palautuva nimistö on muutenkin paikalla yleistä: Kultukan talo, Kultivaara salmen itärannalla, Kultiharju sen länsirannalla.³¹⁾

Rajavastakohtaisuuteen viittaavaa nimistöä on löydetty myös Kynsikosken rajapaikalta. Kostojärven pohjoisimman lahden, johon Kynsijoki laskee, nimi on Kemimperä. Lahden perukassa aivan jokisuussa olevan saaren nimi on Keminsaari. Kynsikoski on aivan Keminsaaren yläpuolella. Nimistö viittaa aivan samantapaiseen tilanteeseen kuin Unarilla, ja se tuskin on sattumalta syntynyt.

Kun lappalaisten v:n 1687 rajalinjaan liittyy näin suuri joukko kiistattomia todistuksia siitä, että tämä rajalinja on kerran todella ollut voimassa ja että sitä on mm. käräjillä noudatettu vielä v:n 1675 jälkeenkin (jolloin Gedda kävi rajaa), ja kun toiselta puolen ei ole löytynyt yhtään tämänta-

³¹⁾ Sekä perimätietoa että paikkanimistöä kirjoittajalle selostanut Antti Pernu. Vrt. myös Nielsen II, ss. 169—70.

paista todistetta Geddan rajan puolesta — puhumattakaan siitä rajasta, jonka Kemin talonpojat esittivät käräjillä v. 1672 — on pakko lähteä siitä, että lappalaisten raja edustaa oikeaa rajalinjaa. Näin olemme saaneet ristiriidan paljaana esille. Mauri Yrjänänpojan tuomiossa v:lta 1596 todetaan toisaalta aivan selvästi, että matkaa mereltä Mandajärvelle oli 31 pk, ja toisaalta tiedämme, että Kemin pitäjä ei ulottunut niin korkealle — Yllästunturin kaakkoispuoliseen maastoon. Ristiriita on mahdollista selvittää seuraamalla rajakysymyksen myöhempää kehitystä.

Ensimmäisen kerran v:n 1687 tuloksettomaksi jääneen protestin jälkeen näyttää rajakysymys tulleen käsiteltäväksi Sodankylän käräjillä v. 1701. Muutamista majavanpyyntipaikoista oli syntynyt kiistaa lappalaisten ja pitäjänmiesten kesken. Kemiläinen Jussi Kauppi vetosi Geddan rajatuomioon v:lta 1675, mutta lappalaiset protestoivat sitä vastaan ankarasti. He tosin eivät esittäneet mitään yhtenäistä raja-
paikkaluetteloa kuten v. 1687, mutta he väittivät Geddan rajalinjaa vääräksi ja osoittivat, että oikea — heidän mielestään — rajalinja kulki 7,8 jopa 10 pk etelämpänä Geddan rajaa. Jos verrataan tätä tietoa siihen, miten Geddan raja subtautuu v:n 1687 rajaan, niin voidaan havaita, että lappalaiset tarkoittivat juuri v:n 1687 rajalinjaa.³²⁾ Erikoisesti lappalaiset vetosivat Kaarle XI:n kirjeeseen v:lta 1695. Siinä oli viranomaisia kehoitettu järjestämään rajasuhteet ja huolehtimaan siitä, että lappalaiset saisivat nauttia perinnäisistä oikeuksistaan rauhassa.³³⁾ Vähän myöhemmin v. 1711 syntyi kiistaa Kontiojoen majavanpyyntipaikasta. Jussi Kauppi Kemin Ilmolasta väitti lappalaisten estäneen häntä pyytämästä majavia perinnäisesti hänelle kuuluvassa Kontiojoen pyyntipaikassa. Oikeus katsoi kuitenkin v:n 1701 tuomioon vedoten, että Kauppila oli väärässä; pyyntipaikka kuului lappalaisille.³⁴⁾ Kontiojoki laskee Raudanjokeen ja on Seipäjärvestä hieman koilliseen. Se jää v:n 1687 rajalinjan pohjoispuolelle. Tuskin sattumaa on, että aivan samalla seudulla ovat Lappalaisjärvi, Lappalaisoja ja Lappalaiselkä juuri v:n 1687 rajan tuntumassa sen pohjoispuolella.

³²⁾ Fellman, Anteckningar III bilaga 5.

³³⁾ Fellman, Anteckningar III bilaga 47.

³⁴⁾ Fellman, Handlingar III 231.

Tämän jälkeenkään rajaa ei ilmeisesti virallisesti käyty uudelleen, mutta useissakin 1700-luvun alussa syntyneissä lähteissä on tietoja rajan kulusta. Sompion käräjillä v. 1721 käsiteltiin Kemijärven kirkkoa koskevia asioita ja todettiin kirkon sijaitsevan kaksi pk Lapin vanhan rajan yläpuolel-
ia; rajaa kutsuttiin Joutsensalmeksi eli Luutsinsalmeksi ("2 mihl ofwanföre gl:a Lappmarcks råå som kallas Joutzen Salmi el:r Lutzen Salmi").³⁵⁾

Vähän myöhemmin v. 1724 tutkittiin sodankyläläisten pyynnöstä Sodankylän käräjillä pitäjän ja Sodankylän rajaa. Sodankyläläiset ilmoittivat vanhan rajakirjansa kadonneeksi ja halusivat nyt uuden. Ilmeisesti tarkoitettiin vanhalla raja-
kirjalla v:n 1687 käräjien luetteloa. Vanhojen miesten ilmoi-
tuksen mukaan oli raja seuraava:

Joutzensalmi
Tarsavara
Javaroselkä
Kortelambi
Soikulasarj
Snipevara
Lendovara
Porrosarinänne
Molkokänges³⁶⁾

Rajaluettelo ei siis perustunut asiakirjalähteisiin, vaan vanhojen sodankyläläisten säilyttämään perimätietoon. Niin-
pä sitten — kuten odottaa sopiikin — luettelo ei ole täydellisesti samansisältöinen kuin v:n 1687 luettelo. Rajalinjojen vertailu tuleekin näin ollen kiintoisaksi.

Joutsensalmi ja Tarsavaara (v:n 1687 Tarsaselkä) ovat ensimmäisinä kummassakin luettelossa, mutta sodankyläläisten luettelossa onkin sitten Javarusselkä, joka puuttuu v:n 1687 luettelosta. Javarusselkä on ikäänkuin Tarsaselän jatkeena luoteeseen mentäessä. Kun v:n 1687 luettelo mainitsee seuraavaksi rajapisteesi Siuruansuun, niin sodankyläläisten luettelo mainitsee Kortelammen. Tä-
männimistä paikkaa ei nykyisin enää näillä seuduin tunneta,

³⁵⁾ Sjögren, s. 297. Vrt. myös Malmgren, Handlingar IV 32.

³⁶⁾ Sjögren, s. 197; Malmgren, Handlingar IV 32.

mutta on pantava merkille, että Siuruansuun lähellä on vieläkin Korteneva. Lisäksi on samalla paikalla runsaasti Liittomiestöä, joka viittaa rajasuhteisiin: Liittolampi, Vähä Liittojärvi, Liittokumpu ja Liittoneva. Suurin piirtein voidaan siis katsoa Kortelammen sijainnin olevan selvillä. Nimi liittyy v:n 1687 rajalinjaan aivan Siuruansuun rajapaikan lähellä. Tämän jälkeen mainitaan Soikulasarj. Vuojärven ja Seipäjärven välillä on tänäkin päivänä Suikeloselän länsipuolella Suikelosaari. Se on keskellä nevaa pieni metsäinen saareke. Suikelosaari vastaa v:n 1687 rajaluettelon Vuojärveä ja on täsmälleen v:n 1687 rajan linjalla. Seuraavaksi mainittu Seipävaara on jo v:n 1687 luettelossa, samoin Lentovaara. Uutena rajapaikkana mainitaan Porrosarinänne eli Porosaarenrennenä, joka voi tarkoittaa vain Unarissa olevan Porosaaren nokkaa.³⁷⁾ Liittovaaraa ei nyt mainita, mutta sen sijaan mainitaan Molkoköngäs, johon linja päättyy. Siellä loppui Sodankylän raja ja alkoi Kittilän raja. Molkoköngäs on tietenkin Ounasjoen samanniminen koski. Voidaan siis panna merkille, että vaikka rajapisteet luetellaan hieman eri tavalla kuin v:n 1687 luettelossa, niin rajalinja on täsmälleen sama. Ainoa poikkeus, jos nyt sitäkään voidaan erikoisena poikkeuksena pitää, on, että raja päätetään Ounasjoen Molkoköngäälle.

Hieman tämän jälkeen v. 1729 rajakysymys tuli esille myös Kuolajärven käräjillä. Pitäjäläisten ja lappalaisten kesken oli syntynyt monimutkainen riitajuttu kalavesistä ja verotuskysymyksistä. Pitäjäläiset vetosivat tietenkin Geddan rajaan ja lappalaiset v:n 1687 rajaan, josta luettiin Joutsensalmesta etelään olevat rajapisteet. Ne olivat täsmälleen samat kuin v. 1687 paitsi, että Näränkävään tilalla mainittiin pääterajana Sarvitaival.³⁸⁾

Vielä on syytä tarkastella erästä asiakirjaa, joka nähdäkseni lopullisesti vahvistaa sen, mitä edellä olevan aineksen nojalla jo voidaan pitää varmana. Jo niin varhain kuin v. 1602 annettiin tuomio Sodankylän ja Kittilän välisestä rajasta, joka oli seuraava:

³⁷⁾ Vrt. Paulaharjun mainitsemää traditiota, jonka mukaan raja kulki järven yli. Paulaharju, s. 31.

³⁸⁾ Fellman, Handlingar III 94.

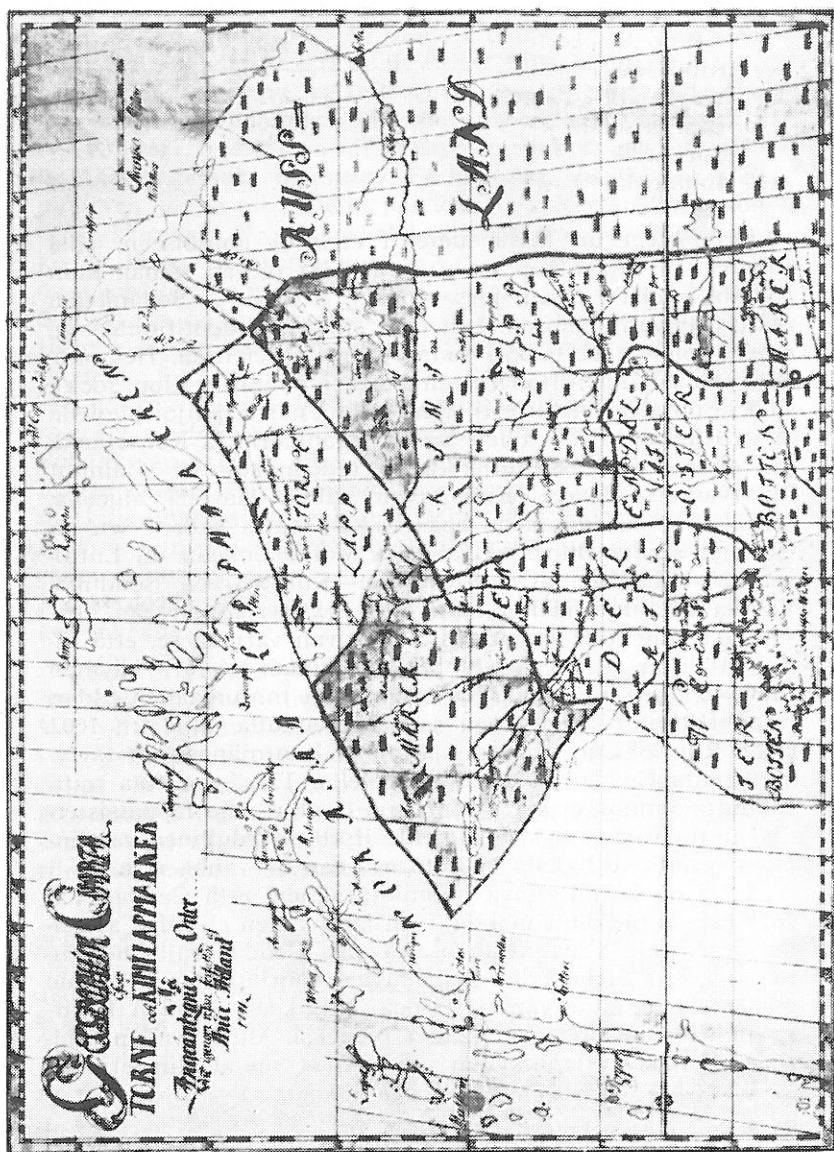
Mankaldio
Kando Jencke
Ripp Jockj
Wäyrypää
Basilia selkä
Sorkasälk
Jobmucka ³⁹⁾

Rajapisteet on tässä lueteltu etelästä pohjoiseen, sillä Jobmuckan rajapaikan sanottiin v. 1737 olevan saman kuin Jobbila selckan rajan, jossa Inarin, Kittilän ja Sodankylän rajat yhtyivät. ⁴⁰⁾ Rajapisteet ovat vaikeasti identifioitavissa, mutta voidaan kuitenkin suurin piirtein selvittää. Helpoimmin voidaan identifioida kolmanneksi mainittu Ripp Jockj, sillä se on aivan ilmeisesti sama kuin Unarin pohjoispuolella oleva Riipijoki. Näin ollen jäävät Maankaltio ja Kantojänkä sen eteläpuolelle. Kantojänkä on todennäköisesti sijainnut Liittovaaran—Unarin—Kinisjärven välille jäävällä alueella. Maankaltio jää kokonaan epäselväksi, mutta kaiketi sen on täytynyt sijaita Ounasjokivarressa Molkokönkään tai Liittovaaran kohdalla tai Liittovaaran—Kukasjärven seudulla. Vaikka rajalinja jääkin näin ollen yksityiskohdissaan epäselväksi, niin joka tapauksessa on aivan varmaa se, että tämä rajalinja ylittää varsin paljon Geddan v. 1675 käymän rajan ja tulee aivan v:n 1687 rajalinjan tuntumaan. Geddan rajan Hinganmaa on aivan samalla seudulla kuin v:n 1602 rajan Riipijoki, joten Maankaltion ja Kantojängän on täytynyt sijaita Geddan rajan eteläpuolella. Tämä todistaa mitä vakuuttavimmin, että v:n 1687 raja ei ollut vain lappalaisten tilaisuutta varten kyhäämä heille itselleen edullinen rajalinja, vaan että se todella kaikilta osiltaan oli vanha raja.

Vielä on kiinnitettävä huomiota siihen, että Geddan v:n 1675 raja ei ole ollut mahdollinen lapinkylien elintilaa ajatellen. Varsinkin Sodankylän osalta olisi Geddan raja merkinnyt sitä, että Sodankylän lappalaisten nautintaan jäänyt alue olisi etelässä ollut varsin suppea. Niinikään Kittilän lapinkylien nautinta-alue olisi jäänyt pieneksi. Mutta vallan omittuiseksi olisivat lapinkylien aluesuhteet muodostuneet kaa-

³⁹⁾ Fellman, Anteckningar III bilaga 21.

⁴⁰⁾ Fellman, Anteckningar III bilaga 29.

kossa. Kittkajärven lapinkylä olisi näet jäänyt kokonaan Kemin pitäjän puolelle, mikä ei voinut olla mahdollista. Geddan raja päättyi Kittkajärven Lososaareen, joten Kuusamon lapinkylän rajasuhteet olisivat sen pohjalta jääneet täysin avoimiksi. Sen sijaan on v:n 1687 rajalinja kaikilta osiltaan tosiasiallisia olosuhteita vastaava. Se jättää Kittilän ja Sodankylän lappalaisille elintilan ja sulkee sisäänsä sekä Kittkajärven että Kuusamon lapinkylät. Jo tämä aluesuhteittenkin tarkastelu pakottaa pitämään v:n 1687 rajaa perinnäisenä oikeana rajalinjana.

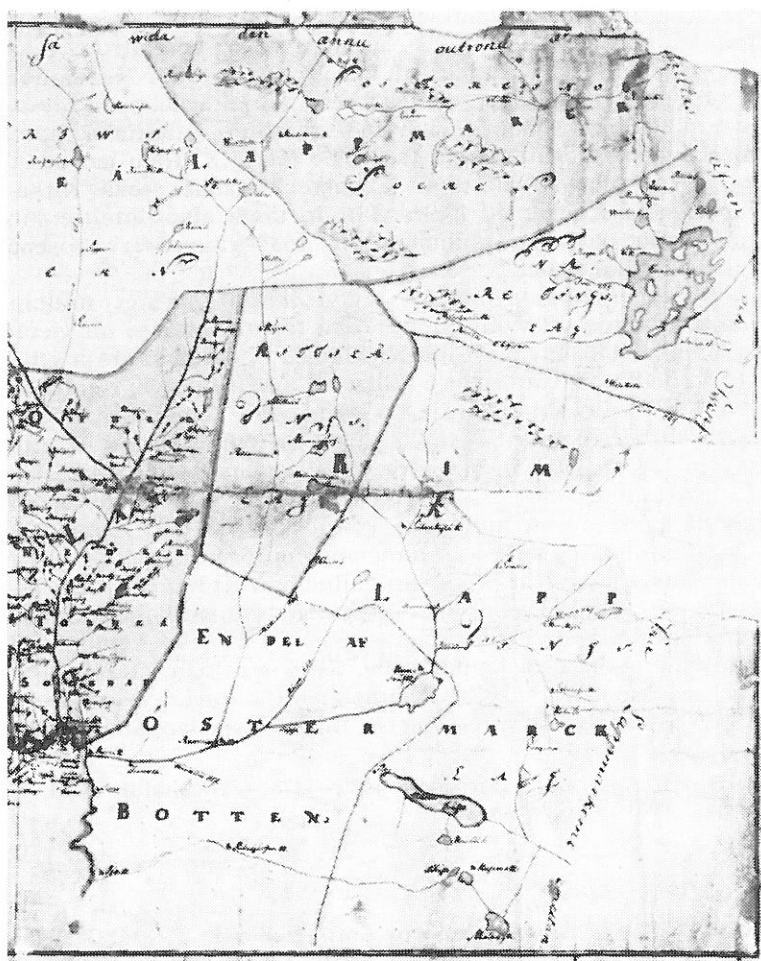
Jossain määrin avoimeksi täytyy jättää kysymys, milloin tämä rajalinja on vakiintunut. Joka tapauksessa se on vietävä ainakin 1500-luvulle, sillä Kittilän ja Sodankylän raja v:lta 1602 edellyttää välttämättä tällaista aikasuhdetta. Kemiläisten v. 1596 ilmoittama raja on näin ollen käsitettävä eräänlaiseksi valtausrytykseksi. Tärkeätä on panna merkille, että jo v:n 1687 rajallakin on selvä valtausrajan luonne, mikä vakuuttavimmin tulee esille siinä, että eräät tärkeät järvet on jaettu kahtia, osan kuuluessa kemiläisten ja osan lappalaisien nautintaan. Näin oli nimenomaan Simojärvellä, missä lappalaiset pystyivät pitämään hallussaan Kultamasalmen kalastamon, Kemijärvellä, joka oli Joutsensalmen kohdalta jaetuna kahtia, ja Unarilla, missä oli etuuksia sekä kemiläisillä pitäjänmiehillä että lappalaisilla. Kun tiedetään, että jo niin varhain kuin v. 1453 Rovaniemellä oli kiinteää asutusta,⁴¹⁾ niin voidaan otaksua, että selvä intressiraja lappalaisia vas-

⁴¹⁾ Stockholms stads jordebok 1420—1474 (Stockholm 1876), s. 452; FMU IV 2928.

Kuva 7. Lapin taloustirehtöörin Antti Hellantin v. 1741 laatima kartta. Kemin pitäjän ja Kemin Lapin raja on siinä esitetty vain vähän v:n 1687 rajalinjasta poikkeavasti. Raja kiertää Kemijärven, kun sen mainitun rajaluettelon mukaan olisi tullut kulkea järven poikki.

Fig. 7. A map made in 1741 by Antti Hellant, the economic director of Lapland. The boundary line between Kemi and the Lapland of Kemi deviates only slightly from the boundaries of 1687. The line goes around Kemijärvi, whereas it, according to the abovementioned registers, should have gone across the lake.

Kuva 8. Antti Hackzellin Lapin kartan itäosa. Kartta on v:ltä 1743. Rajasysteemi on siinä aivan samanlainen kuin Hellantin kartassa.

Fig. 7. The eastern part of Antti Hackzell's map of Lapland. The map is from the year 1743. The boundary line is similar to that in Hellant's map.

taan on jo tuossa tilanteessa ollut olemassa. Tätä aikaisemmasta ajasta ei ole käytettävissä mitään varmoja kiinnekoh-
tia, mutta jos edellisen perusteella tehty johtopäätös on oi-
kea, voidaan siis ajatella, että tämä raja on ollut olemassa
ainakin suurpiirteisenä intressirajana jo 1400-luvun alku-
puolella.

Kaikille edellä tarkastelluille rajankäynneille ja rajaluet-
telon kokoamisille oli yhteistä se, että päätös rajan suunnas-
ta tai ilmoitus siitä syntyi joko Kemin tai lapinkylien yksi-
puolisen todistuksen varassa. Näin tapahtui jo v. 1596, kun
Mauri Yrjänänpoika vahvisti rajan. Kun sitten Gedda suo-
ritti rajankäynnin v. 1675, niin jälleen toinen osapuoli syr-
jäytettiin täysin. Kun sitten v. 1686 annettiin tuomio rajas-
ta, niin ratkaisu tehtiin edellisten tuomioitten ja rajankäyn-
tien pohjalla, joten vallitsevaksi jäi se, mitä aikaisemmin oli
päätetty. Lappalaisten ilmoitukset rajan kulusta merkittiin
monasti käräjien pöytäkirjoihin ja eräitä riitajuttuja ratkaisi-
ttiin niitten pohjalla, mutta toistaiseksi ei siis syntynyt sel-
laista tutkimusta, jossa olisi kuultu kumpaakin osapuolta.

Tilanne muuttui kuitenkin kokonaan, kun v. 1754 maan-
jako-oikeus antoi tuomion Ylitornion ja Kittilän rajasta.
Nyt eivät toisena osapuolena olleetkaan kemiläiset, vaan kit-
tiläläiset, ja raja tulikin aivan toisenlaiseksi kuin ennen. Oi-
keus näet päätti, että Ylitornion ja Kittilän raja ulottuu ete-
lässä Rauvastenvuomalle asti. Tämän päätöksen mukaisen
kartan piirsi sitten maanmittari Fredrik Bodin vielä samana
vuonna. Kartassa todetaan Rauvastenvuoman kohdalla, että
täällä alkaa Pohjanmaan läänissä oleva Kemin pitäjä. Tämä
rajankäynti tuli erinomaisen tärkeäksi siitä syystä, että nyt
oli luotu ennakkotapaus sille vaihtoehdolle, että raja kulkisi-
kin eteläisempää linjaa, jota lapinkylien asukkaat puolsivat
ja pitivät oikeana rajana. Mauri Yrjänänpojan tuomion (oi-
keastaan kemiläisten siitä antaman tulkinnan) mukaan Yli-
tornion rajanaapurina Rauvastenvuomalta pohjoiseen olisi
tullut olla Kemin, mutta rajanaapurina esiintyikin nyt Kit-
tilä.

Tärkeätä on nyt panna merkille, että v:n 1754 Kittilän ja
Ylitornion raja oli sekin vanha. Sodankylän kirkonarkistos-
sa on säilynyt v:n 1687 rajanmäärittelystä jäljennös, joka ei
ole aivan täydellinen. Siinä on kuitenkin muuan lisäys, jota
ei ole muissa versioissa, ja se koskee juuri Kittilän ja Ylitor-

nion rajaa. Sen mukaan Kittilän ja Ylitornion raja oli seuraava:

Rawastenwuoma
Rawasten ladwa
Pårkawahra
teinio lämbell
hirwas Sällkä
Ongas Rofwa
Sammal wara
Porti tiefwa
tuli jäjen Selkä
Kuckas wara
Kålfwa läma
Matin Lachti
Sammal lachti
Sammal wara
Lechti Håfwa
Raita Selkä

Se Kittilän ja Ylitornion raja, joka päätettiin v. 1754, taas oli seuraava:

Rafwastenwuoma
RafwastenLådwa
Pårkawara
Tainiolombel
hirfwassälkä
Ångas Råfwa
Sammelwara
Portitjefwa
Lainio fiäll
Jirisjerf
Rortewara ⁴²⁾

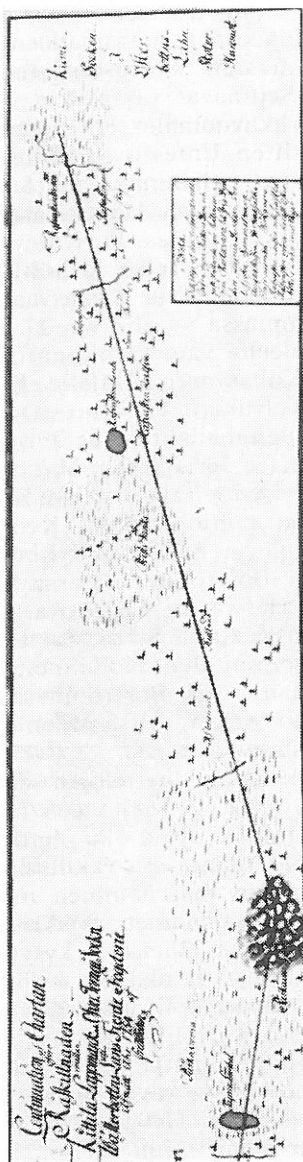
---

⁴²⁾ Maanjako-oikeuden päätös 1. 8. 1754. Vv. 1763—64 rajankäyntideputaation paperit, VA mikrofilmi, rulla 356. Fredrik Bodinin kartta v:lta 1754, valokuva VA. Vrt. myös Johan Boströmin rajakarttaa v:lta 1754, valokuva VA. Paikanniemiendentifioinnissa olen saanut apua Eelis Palovaaralta (Kolari, Kurttakko) ja Eeti Kutunivalta (Muonio, Kutuniva). Vrt. Kuva 9. Sodankylän kirkonarkisto J. I. Tätä lähdeettä koskevista tiedoista kiitän maisteri Samuli Onnelaa.

Luetteloissa mainitut rajapisteet on mahdollista identifioida. Kumpikin raja kulkee aluksi täsmälleen samaa linjaa jo rajapisteittenkin mukaan: Rauvastenvuoma, Rauvas-tenlatva ja Porkkavaara. Seuraavat rajapisteet ovat jälleen samoja: Tainiolompolo Porkkavuomalla, Hirvasselkä edelleen luoteeseen mentäessä ja sitten Untesrova. Sammalvaara on nykyisin käytöstä pois jäänyt paikannimi, mutta Boströmin kartasta nähdään, että se tarkoittaa Mäntyvaaran ja Vittakallonrovan väliin jäävää pikku vaaraa. Porttatieva on Porttivuoman pohjoispuolella. Tuulijoen selkä tarkoittaa nykyistä Tuuliselkää Tuulijoen länsipuolella ja Kukasvaara nykyistä Isoa Kukasvaaraa. Nuoremmissa — siis v:n 1754 — luettelossa mainitaan tältä taipaleelta vain Lainiotunturi, joka jää juuri Tuuliselän — Ison Kukasvaaran linjalle. Kålfwa läma on sama kuin nykyinen Kolvakero (Kolvarova) Äkäsjärven itäpuolella. Matinlahti ja Samallahti ovat Jerisjärven lahtia; v:n 1754 luettelo mainitsee Jerisjärven. Matinlahti on Jerisjärven etelälaidalla nykyisen pitäjän rajan Kittilän puolella. Samallahti taas on pohjoislaidalla Keimiötunturin kohdalla. Tämän jälkeen tulevat Pallaksen ryhmän Sammalvaara (nyk. Sammaltunturi, Boströmin kartassa Jeristunturi, Keimiötunturi) ja Lehti Häfwa eli Lehtirova. Viimeiseksi mainitaan v:n 1687 luettelossa Raita Selkä. Se tarkoittaa nykyistä Raijanselkää. Nuorempi luettelo ilmoittaa rajaksi Rortewara'n, joka mainitaan myös Boströmin kartassa. Se on sama kuin nykyinen Ruotovaara, missä Muonion ja Enontekiön raja nykyisinkin kääntyy länteen.

Jo ylimalkainenkin edellisten luetteloiden silmäily siis osoittaa sen, että rajalinja on v:sta 1687 v:een 1754 pysynyt täsmälleen samana. Ei ole mitään syytä olla olettamatta, että tämä linja edusti jo v:n 1687 tilanteessa vakiintunutta rajaa.

Ylitornion ja Kittilän rajan määrääminen merkitsi kuitenkin vain osaratkaisua, ja varsinainen rajakiista jäi edelleen avoimeksi. Siihen kytkeytyi läheisesti kysymys Alatornion ja Kemin rajasta erikoisesti Kaakaman kylän ja Kemin kohdalla. Koko 1700-luvun loppupuoli olikin täynnä erilaisia tutkimuksia rajan suunnasta, kartoituksia suoritettiin ahkeraan, ja lukuisat tuomioistuimet yrittivät selvittää ongelmaa. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista käydä yksityiskohtaisesti seuraamaan rajariidan kehitystä 1700-luvulla, sillä tarkka käsittely vaatisi tilaa parin sadan sivun verran. Seuraavassa

Kuva 9. Fr. Bodinin kartta v:n 1754 Ylitornion ja Kittilän rajan käynnistä; vasemmalla Porkkavaara, oikealla Rauvastenvuoma, jolle raja päättyi. Aiivan oikeassa laidassa huomautus, että täällä alkaa Itä-Pohjan kuuluva Kemin pitäjä.

Fig. 9. Fr. Bodin's map of the results of the boundary survey between Ylitornio and Kittilä in 1754. To the left Porkkavaara, to the right Rauvastenvuoma, where the line ended. On the far right hand side a remark which says that these are the outskirts of Kemi belonging to East Bothnia.

kiinnitetään sen vuoksi huomiota vain eräisiin tärkeimpiin vaiheisiin, joista käy toiselta puolen selville rajan kehitys ja toiselta puolen saavat valaisua eräät edellisessä avoimiksi jääneet ongelmat.

Erittäin keskeiseksi rajan selvittelyssä tuli muodostumaan se työ, jonka suoritti vv. 1763—64 valtiopäivien asettama rajankäyntideputaatio. Siihen koottiin arvovaltaisia ja asiantuntevia edustajia sekä Länsi- että Itä-Pohjasta.⁴³⁾ Deputaatio ryhtyi tutkimaan asiaa joulukuussa v. 1763.

Tutkimukset muodostuivat pitkällisiksi ja niiden yhteydessä kertyi asiakirja-ainesta valtaisa määrä. Selvittyyän alkumuodollisuuksista deputaatio alkoi varsinaisen työnsä perehtymällä sille jätettyihin asiakirjoihin. Itä-Pohjan edustajat olivat jättäneet seuraavat dokumentit:

1. Kopio Mauri Yrjänänpojan tuomiosta v:lta 1596.
2. Erik Tavasteinin ja Henrik Vinbladin tuomio v:lta 1686.
3. Geddan rajakirja v:lta 1675 v:n 1678 Kemin käräjien pöytäkirjan mukaan.
4. Wikarin kartta v:lta 1747.

Voidaan siis havaita, että kaikki tässä vaiheessa käytettävissä ollut asiakirja-aines oli tavalla tai toisella kemiläisten yksipuolisen ilmoituksen pohjalla syntynyttä. Kun deputaatio oli alustavasti perehtynyt asiakirjoihin, kuultiin asiantuntijoina maanmittareita Fillmer ja Brunius, joiden tehtävänä edellisenä kesänä oli ollut perehtyä rajakiistaan, mutta joilta työ oli osaksi jäänyt suorittamatta mm. asiakirjojen puuttumisen vuoksi. Jo tässä yhteydessä tuli esille muuan perustavan tärkeä näkökohta. Kun Mauri Yrjänänpojan ja samoin v:n 1686 tuomiossa sanottiin, että Tornionjoen ja Kemijoen väliin jäävästä maasta tuli 2/3 kuulumaan Tornioon ja 1/3 Kemiin, niin nyt syntyi riitaa siitä, mitä Kemijoella oli tarkoitettava. Torniolaiset väittivät Kemijoeksi sitä haaraa, joka lähtee Kemijärvestä ensin länteen ja sitten lounaaseen, kun taas kemiläiset väittivät Kemijoella tarkoitettua Kemi-joen alajuoksua ja ylempänä Ounasjokea. Tästä tuli eräs keskeisimmistä kysymyksistä rajaongelmaa tutkittaessa.

⁴³⁾ Aadolf Fredrikin määräyskirja 7. 9. 1762. Deputaation paperit, VA mikrofilmi, rulla 356.

Maanmittarit valittivat erikoisesti sitä, ettei heillä ollut käytettävissään Geddan v. 1675 laatimaa karttaa. Deputaation puheenjohtaja ilmoitti, ettei sitä ollut löydetty maanmittauskonttorista. Maanmittarit pitivät Geddan karttaa perustavan tärkeänä rajalinjaa määrättäessä.⁴⁴⁾

Tämän jälkeen kutsuttiin istuntoon sekä Länsi- että Itä-Pohjan edustajat. Länsi-Pohjan edustajista huomattavin oli Lapin taloustirehtööri Antti Hellant ja Itä-Pohjan edustajista nimismies Niilo Kouri, joiden lisäksi kummallakin puolella oli koko joukko asiaa tuntevia edustajia.

Deputaatio päätti nyt ensin, että se — saamansa ohjeen mukaisesti — ratkaisisi vain Länsi- ja Itä-Pohjan välistä rajaa koskevan kiistan. Siihen kytkeytyi kyllä läheisesti kiista Kemin pitäjän ja Kemin Lapin rajasta, mutta deputaatio katsoi, ettei sillä ollut valtuuksia käydä pohtimaan tätä ongelmaa, vaikka se toisaalta pitikin sen ratkaisemista tähdelisenä ja kiireellisenä.

Itä-Pohjan vaatimuslinja perustui edellä mainittuihin asiakirjoihin siten, että kemiläiset väittivät pääterajaksi ilmoitetun Mandajärven sijaitsevan Yllästunturin kaakkoispuolella vähän matkaa Ounasjoesta. Antti Hellant esitti nyt Länsi-Pohjan vaatimuslinjan seuraavasti. Hellant lähti ensinnäkin siitä, että Kemijärvestä länteen laskevaa haaraa oli pidettävä oikeana Kemijokena, sinä jota Mauri Yrjänänpojan rajatuomiossa tarkoitettiin. Mandajärvellä oli pikemminkin kuin kemiläisten siksi väittämää voitu tarkoittaa jокseenkin suoraan pohjoiseen Rovaniemen kirkolta olevaa järveä, jonka nimi eräissä deputaation käytettävissä olleessa kartassa oli Mänrojärvi. Vaikka se ei sijainnutkaan Kemijokisuusta 31 pk:n päässä, niin oli silti tutkittava sen mahdollisuutta rajapisteenä. Toiseksi olisi syytä hakea tämänmista järveä Kemijärven seudulta.

Näin perusteltuaan vaatimuslinjaansa Hellant jätti sen deputaatiolle kirjallisesti. Rajan oli sen mukaan noudatettava seuraavaa linjaa: Alatornion osalta rajan tuli lähteä Östenkaristi-nimisestä paikasta (siis Östgrundetista) ja mennä Luppolavaaraan. Tarkemmin ei rajaa vielä haluttu määri-

⁴⁴⁾ Tämä ja seuraava perustuu deputaation pöytäkirjoihin, ellei toisin mainita, VA mikrofilmi, rulla 356.

tellä originaalien dokumenttien puuttuessa. Ylitornion osalta rajan tuli jatkua Luppolavaarasta pohjoiseen seuraavina rajapisteinä Saarijärven itäpää (toiselta nimeltä Wajärwi), Mustinvuoman eteläpää, molempien Sinettäjärvien välinen Sinettäsalmi, Marrasjärvi ja Rauvastensaari Ylä- ja Ala-Jääskön talojen välissä Ounasjoessa. Kittilän osalta rajan tuli olla seuraava: Rauvastensaari, Liittovaara, Kukasvaara; Sodankylän osalta Kukasvaara, Unarin Porosaari, Lentovaara, Seipävaara, Suikelopulju, Tarsanselkä eli Katajanselkä, Luutsinsalmi, Iivaara eli Palovaara, Puntarikero, Simojärven Kultamasalmi, Kynsikoski, Hietasalmi, Sarvitaival. Hellant mainitsi luettelon perustuvan siihen, mitä lapikylien asukkaat muistivat perinnäisistä rajoista. Hellant toi rajat kokouksessa esille siksi, etteivät lapinkylien oikeudet pääsisi unohtumaan.

Hellantin vaatimuslinja ei siis suurestikaan poikennut Kourin vaatimuslinjasta alkuosaltaan, mutta pääterajana Tornion ja Kemin välillä hän piti Rauvastensaarta Ounasjoessa (Rauvastenojan suun kohdalla). Kemin pitäjän ja Kemin Lapin rajaa hän selosti suurin piirtein samalla tavalla kuin v:n 1687 luettelo edellyttikin. Poikkeamat ovat selvimmät rajan länsipäässä. Nyt raja haluttiin sijoittaa hieman etelään Molkoköngkästä Rauvastensaareen. Sieltä rajan oli määrä mennä Liittovaaraan, joka oli esillä jo v. 1687. Kukasvaara on ainoastaan väliraja Liittovaaran ja Unarin Porosaaren välillä, mutta tämän luettelon mukaan sikäli tärkeä, että siinä yhtyivät Kemin pitäjän, Kittilän ja Sodankylän rajat. Tämän jälkeen Sarvitaipaleelle saakka raja noudatti vanhastaan tuttua linjaa ainoastaan sillä erotuksella, että nyt mainittiin yksi aikaisemmista tuntematon väliraja — Iivaara eli Palovaara, joka on sama kuin nykyinen Suolijärven ja Kemijärven Jumiskonselän välillä oleva Paloselkä.

Kun deputaatio sitten vertasi näin saatuja vaatimuslinjoja toisiinsa, se havaitsi, että Hellantin linja kulki eräiltä osiltaan (Rauvastenvuoman seudulla) yhtä peninkulmaa idempänä Kourin (kemiläisten) linjaa ja että Kemin pitäjän ja Kemin Lapin raja taas kulki peräti kahdeksaa peninkulmaa etelämpänä kuin Geddan rajan mukainen kemiläisten vaatimuslinja, jonka Kouri esitti deputaatiolle.

Deputaatiossa vielä hieman selviteltiin rajaan liittyviä kysymyksiä, mutta mitään oleellisesti uutta ei tullut esille,

ja lopuksi annettiin maanmittareille Wallman ja Aejeleus ohjeet käydä tulevana kesänä kartoittamaan rajaa siten, että Wallman kartoittaisi Tornionjoen ja Aejeleus Kemijoen aina Mandajärven korkeudelle asti.

Uudelleen deputaatio kokoontui vasta vuoden kuluttua joulukuussa 1764. Tällöin otettiin ensimmäisessä istunnossa 6. 12. käsiteltäväksi maanmittareiden työt ja havaittiin niiden tulleen suoritetuiksi puutteellisesti, kun Wallman ei ollut suorittanut mittausta torniolaisten Mandajärvenä pitämän Sinetän Mäntyjärven tasaa pohjoisemmaksi.

Nyt käytiin yksityiskohtaisesti tutkimaan rajan kulkua ja nimenomaan sen päätepisteen Mandajärven sijaintia. Tutkimuksen kulun selostaminen yksityiskohtaisesti vaatisi tilaa useita kymmeniä sivuja, joten siihen ei tässä ole mahdollisuuksia. On tyydyttävä vain toteamaan, ettei kumpikaan osapuoli pystynyt täysin sitovasti todistamaan väitteitään oikeiksi. Torniolaiset eivät sitkeistä yrityksistä huolimatta pystyneet vakuuttavasti esittämään, kuinka Sinetän Mäntyjärvi oli voitu kirjoittaa muotoon Mandajärvi ja kuinka välimatka 31 vanhaa peninkulmaa olisi voitu saada täsmäämään. Kemiläiset puolestaan eivät saaneet kootuksi todisteita sille, että Matala ja Syvä Karijärvi olisivat olleet sama kuin v:n 1596 tuomion Mandajärvi. Toisena mahdollisuutena tuli esille Kallon kylän lähellä sijaitseva Kivijärvi.

Tutkimuksen yhteydessä tuli kuitenkin esille muutamia seikkoja, joihin tässä on puututtava tarkemmin. Kun deputaatio koetti saada selville vanhan ja uuden peninkulman suhteen, kuultiin asiantuntijana maanmittari Aejeleusta, joka oli paljon matkustellut kartoittaessaan Kemijokea ja tunsii olot. Tällöin hän luetteli koko joukon välimatkoja ja mainitsi mm. näin: "Ifrån Öfwer Jäskö hemman i Lappmarken til neder Jäskö hemman I Kiemi sokn är föregifwit wara åtta mihl." Tämän mukaan siis Ylä-Jääskö kuului Lapinmaahan ja Ala-Jääskö Kemin pitäjään, ja väliä oli kahdeksan vanhaa peninkulmaa. Särestön vikevä, jota kemiläiset väittivät rajaksi, on kuitenkin kaukana Ylä-Jääskön pohjoispuolella. Tämän valossa siis kemiläisten vaatimus ei perustunut tosiasiallisiin olosuhteisiin, vaan oikea raja oli Jääsköjen välissä. Samaa todisti Aejeleukselle myös Ala-Jääskön asukas sanoessaan, että raja oli Ala-Jääskön ja Ylä-Jääskön puolivälissä.

Myös tuli esille se tosiasia, että torniolaisilla oli ollut asiakirjoin oikeiksi todistettuja nautintoja Sinettäjärven kalastukseen kemiläisten vaatimuslinjan itäpuolella. Aivan oleellisen tärkeänä on pidettävä sitä seikkaa, että nyt selvisi, mihin kemiläisten vaatimus rajalinjasta ja erikoisesti Mandajärven sijainnista perustui. Kemiläinen Jussi Peuraniemi näet tiesi kertoa 90-vuotiaan äitinsä sanoneen hänelle, että Mandajärven pitäisi sijaita suunnilleen sillä seudulla, johon kemiläiset sen sitten sijoittivatkin. Kun käydään tarkkaan läpi kaikki asiakirja-aines, niin voidaan havaita, että itse asiassa kemiläisten vaatimus perustui toiselta puolen vanhoihin asiakirjoihin (tuomiot vv:lta 1596 ja 1686 sekä rajakartta v:lta 1686) ja toiselta puolen Peuraniemen äidin tiedonantoon.

Mandajärven nimikysymys ansaitsee niinkään huomiota. Aivan selvästi näet käy deputaation pöytäkirjasta selville se tosiasia, että paikalliset asukkaat, Kittilän lappalaiset, kutsuivat kemiläisten Mandajärveä eli nykyistä Matalaa ja Syvää Karijärveä Karinsalmijärveksi. Nimi Mandajärvi oli heille täysin tuntematon. Tämäkin — sen ohella että kemiläiset eivät olleet varmoja, olisiko Mandajärvi sijoitettava Karijärville vaiko Kivijärvelle — tukee otaksumaa, että Mandajärven sijoittaminen noin pohjoiseen oli kemiläisten keksintöä.

Deputaation työn pohjalta ei rajakysymystä saatu ratkaistuksi. Koko 1760-luvun lopun ja seuraavan vuosikymmenen alun rajakysymys oli jatkuvasti esillä milloin missäkin instanssissa. Mihinkään tulokseen ei kuitenkaan päästy. Yleisenä piirteenä tässä vaiheessa suoritetuista tutkimuksista voidaan kuitenkin mainita se, että vähitellen näyttävät asiassa mukana olleille alkaneen selvitä tosiasialliset rajasuhteet. Osoituksena tapahtuneesta kehityksestä on kuvassa n:o 7 julkaistu, todennäköisesti maanmittari Zacharias Horneuksen v. 1772 piirtämä kartta rajasuhteista. Siinä lähdetään lappalaisten v:n 1687 rajapaikkaluettelon pohjalta. Rajan alkukohtana on Mandajärvi sen mukaan kuin torniolaiset sen käsittivät. Mandajärveltä raja on vedetty suorana linjana peräti Iivaaralle (nyk. Paloselkä) asti, mutta sieltä se noudattelee Sarvintaipaleelle vanhaa tuttua linjaa. Omituisin kohta on rajan kulku Mandajärveltä suoraan Iivaaralle. Ilmeistä on, ettei rajaa ainakaan tältä osalta ole tarkoitettukaan kuvastamaan mitään todellista rajaa, sillä

lappalaisten raja kulki pohjoisempaa linjaa puhumattakaan esim. Geddan rajasta. Kemijärven suomalaisasutus oli tähän mennessä perusteellisesti rikkonut vanhat intressisuhteet, joten Kemijärven osalta oltiin täysin vailla varhaisempien rajatuomioiden antamaa perustaa. Ilmeistä on, että tässä on vain yhdistetty Mandajärven varmana pidetty rajapiste seuraavaan joltisenkin varmalta näyttäneeseen Iivaaran rajapisteeseen.

Uudelleen rajakysymys tuli perusteellisesti tutkittavaksi maanjako-oikeudessa v. 1777.⁴⁵⁾ Jälleen koottiin yhteen edustava joukko asiantuntijoita kummankin läänin puolelta. Tut-

45) Maanjako-oikeuden alkuperäisiä pöytäkirjoja on säilytetty Tornion maistraatin arkistossa, missä ne olivat tallella vielä v. 1916, jolloin niistä annettiin jäljennös erälle kaakamolaisille. Enää ei pöytäkirjoja kuitenkaan ole Tornioista voitu löytää perusteellisista etsinnöistä huolimatta. Tornion kruununvouti lähetti kuitenkin v. 1777 kopiot asiakirjoista Länsi-Pohjan maaherralle ja ne ovat Härnösandin maakunta-arkistossa. Tässä on käytetty Kaakamossa Iisakan talossa olevaa v. 1777 annettua jäljennöstä osasta asiakirjoja, v. 1916 annettua jäljennöstä niinkään osasta asiakirjoja sekä Härnösandin maakunta-arkistossa olevia jäljennöksiä kaikista asiakirjoista.

Kuva 10. Zacharias Horneuksen kartta rajasuhteista v:lta 1772. Mandajärvi on merkitty Rovaniemen luoteispuolelle paikkaan, jota torniolaiset pitivät oikeana. Ylälaidassa on Kivijärvi, jota kemiläiset väittivät oikeaksi Mandajärveksi (Kifwjerf, som praetenderas til Mandjerf). Iivaaralta (nyk. Paloselkä) Sarvi-
taipaleelle raja noudattaa lappalaisten vaatimuslinjaa. Mandajärven ja Iivaaran väli oli epäselvintä, koska Kemijärven suomalaisasutus oli jo tosiasiallisesti särkenyt vanhat nautintasuhteet.

Fig. 10. A map by Zacharias Horneus from 1772. Mandajärvi lies northwest of Rovaniemi in a place which the inhabitants of Tornio considered right. At the top of the page lies Kivijärvi, which according to the inhabitants of Kemi was the real Mandajärvi (Kifwjerf, som praetenderas til Mandjerf). From the mount of Iivaara (the modern Paloselkä) to Sarvi-
taipale the boundary follows the Lapponian demands. The vaguest area is that between Mandajärvi and Iivaara because the Finnish settlement of Kemijärvi had already changed the traditional usages.

kimukset aloitettiin keväällä v. 1777, mutta ne jouduttiin pian keskeyttämään, sillä nyt katsottiin, ettei kiistaa voitu ratkaista kuulematta Sodankylän ja Kittilän edustajia. Päätettiin kokoontua uudelleen elokuussa, johon mennessä Kittilän ja Sodankylän oli toimitettava edustajansa maanjako-oikeuteen.

Kun maanjako-oikeus sitten kokoontui elokuussa jatkaamaan asian käsittelyä, oli paikalla Kittilän ja Sodankylän valtuutettuna nimismies Sven Matlein Sodankylästä. Hän saneli oikeuden pöytäkirjaan lausunnon rajakiistasta ja se sisälsi seuraavat pääkohdat. Ensiksikin Matlein, joka oli tarkoin perehtynyt deputaation papereihin, kiinnitti huomiota siihen merkilliseen seikkaan, että vaikka kemiläiset deputaation suorittamissa tutkimuksissa olivat myöntäneet, että Ylä-Jääskö kuului Lappiin, he silti tahtoivat sijoittaa Mandajärven Kivijärvelle (siis nykyisen Kallon kylän läheisyyteen), mikä oli ristiriitaista. Mandajärven sijainnista Matlein oli sitä mieltä, että torniolaisten käsitys Mandajärvestä oli oikea. Kittilän ja Ylitornion raja ulottui v:n 1754 tuomion mukaan Rauvastenvuomalle saakka etelään, joten asia oli jo sen pohjalla selvä. Oikea Mandajärvi sijaitsi siitä neljä peninkulmaa etelään. Koska kittiläläisillä oli vanhaan ollut nautintoja Mandajärvelle saakka, ne pitäisi säilyttää nytkin. Matlein viittasi erikoisesti Kittilän käräjillä v. 1765 annettuun lausuntoon rajakysymyksestä.

Antti Hellantin toimesta oli näet Kittilän käräjillä 26. 2. 1765 otettu rajakysymys esille. Kittiläläinen 90-vuotias Klaus Mikonpoika Kaukonen todisti, että Kittilän rajain sisällä Kallosta pohjoiseen oli kaksi järveä, Karisalmi ja Mutasalmi (nykyiset Matala ja Syvä Karijärvi), joita paikkakuntalaiset eivät koskaan kutsuneet nimellä Mandajärvi. Mainittujen järvien itäpuolella niiden ja Ounasjoen välillä oli vedenjakaja ja järvet laskivat Tornionjokeen. Vedenjakaja oli niin korkea, etteivät järvet koskaan aikaisemminkaan olleet voineet laskea Ounasjoen puolelle, niinkuin edellytettiin v:n 1596 rajakirjassa Mandajärven laskevan. Edelleen Klaus Kaukonen tiesi, että kittiläläiset vanhastaan olivat harjoittaneet peuranpyyntiä Sinettäjärvelle ja Mandajärvelle saakka etelässä. Vielä tiesi todistaja kertoa, että kun maanmittari Aejeleus edellisenä kesänä oli kartoittanut Kemi-jokea, niin hänen mukanaan olleista kemiläisistä ainoastaan

Kuva 11. Porkkavaaran viiden kiven pyykki (femstenaröset).

Fig. 11. A heap of five stones marking the boundary at Porkkavaara (femstenaröset). Foto K. Julku 1967.

Jussi Peuraniemi (sama Jussi Peuraniemi, joka oli äidiltään kuullut, missä Mandajärven pitäisi sijaita) oli väittänyt Kemin pitäjän ulottuneen noin kauas pohjoiseen. Muut kemiläiset taas olivat sanoneet, ettei Kemi koskaan ollut niin ylös ulottunut.⁴⁶⁾

Kun torniolaiset esittivät rajalinjaksi suuntaa Kaisavaara—Mustivaara—Porkkavaara, niin Matlein kannatti sitä, sillä hän katsoi, ettei se loukannut kittiläläisten etuja. Tätä kannatti myös Lapin taloustirehtööri Hellant, joka kiinnitti huomiota myös siihen näkökohtaan, että Geddan raja oli aikoinaan syntynyt kuulematta toista osapuolta.

Vielä kuultiin Tornion kruununvoudin Häggmanin lausunto rajasta. Tämä viittasi erikoisesti v:n 1596 rajakirjan originaalissa esiintyneisiin kirjoitustavan horjuvuuksiin. Hän sanoi, ettei sen perusteella ollut aivan varmaa, millä tavalla Mandajärvi oli alun perin kirjoitettu, koska a ja e olivat originaalissa hyvin samantapaiset. Niinikään hän kiinnitti huomiota v:n 1686 tuomion horjuvuuksiin nimien oikein-kirjoituksessa. Kemiläisten puolelta ei tässä vaiheessa enää pystytty esittämään juuri mitään argumentteja heidän vaatimuslinjansa puolesta. Kun maanjako-oikeus sitten 25. 8. 1777 antoi tuomionsa rajasta, niin se noudatti varsin tarkoin sitä linjaa, jonka torniolaiset olivat esittäneet. Raja tuli sen mukaan Kaisavaaralta Mustivaaran kautta Porkkavaaraan, joka siis sovittiin Alatornion ja Kemin rajan päätekohtaksi. Maanjako-oikeus ei päässyt täyteen varmuuteen siitä, missä oikea Mandajärvi sijaitsi. Kun kuitenkin muuta todistusainesta oli kertynyt riittävästi, katsottiin torniolaisten tulkinta Mandajärvestä ja ylimalkaan rajan suunnasta oikeaksi, mutta varovaisuuden vuoksi ei tuomiossa mainittu Maudajärveä. Niinkuin edellä on pyritty osoittamaan Mandajärvi hyvin todennäköisesti on sama kuin torniolaisten Mäntyjärvi.

Näin oli vihdoon saatu järjestykseen Kemin ja Tornion välinen raja, ja sen kautta oli myös luotu edellytykset Kemin pitäjän ja Kemin Lapin rajojen järjestelylle. Seuraavina vuosina ei kuitenkaan vielä päästy ratkaisuun. Kysymys oli kyllä jatkuvasti esillä eri yhteyksissä, mutta ilman lopullista ratkaisua.

⁴⁶⁾ Fellman, Handlingar III 148.

Lopulliseen järjestelyyn lähti sysäys Kemijärven kalastusriidoista. Jatkuva kinastelu niistä sai aikaan, että kuningas kehoitti 24. 7. 1794 järjestämään epäselvät raja- ja kalastussuhteet lopullisesti kuntoon.⁴⁷⁾ Heinäkuussa v. 1795 kokoontuikin Kemijärven pappilassa arvovaltainen kokous Oulun läänin maaherran Carpelanin johdolla selvittämään lopullisesti rajakysymystä. Paitsi kruunun edustajia oli tilaisuuteen kutsuttu myös runsaasti asianosaisten pitäjien ja kylien miehiä.⁴⁸⁾

Rajakysymyksen käsittelyn perustaksi otettiin ne päätökset, jotka olivat syntyneet v:n 1754 ja v:n 1777 tutkimuksissa ja todettiin aluksi Porkkavaaran olevan kiistatton rajapisteen Kemin (oikeastaan tässä tilanteessa Rovaniemen) ja Sodankylän välillä. Sieltä raja meni Nuorttunturiin, joka niinkään todettiin kiistattomaksi rajapisteksi. Nyt syntyi kuitenkin epäselvyyksiä siitä, miten raja kulki näiden pisteiden välillä. Selvyyden saamiseksi pyydettiin aluksi kaikkia asianosaisia esittämään vaatimuslinjansa. Ne tulivat olemaan seuraavat:

Rovaniemen vaatimuslinja

Porkkavaara
Tainiojoen suu
Liittovaara
Kukasjärven salmi
Porosaari
Lentovaara
Raudanjoen Somerkoski
Vuojärvi

Kemijärven vaatimuslinja

Vuojärvi
Luostotunturi
Kitinkoski Kitisessä
Mäntykoski
Vuotoksensuu
Nuolivaara eli Nuolijänkä

⁴⁷⁾ Malmgren, Handlingar IV 36.

⁴⁸⁾ Malmgren, Handlingar IV 37.

Sodankylän vaatimuslinja

Porkkavaara
Rauvastenlatva
Kuirisaari Ounasjoessa
Halvarivaara Pertausjärven länsipuolella
Lentovaara
Hirvasnappi
Siikaselkä
Raudanjoen Karkiakoskenniska
Poovaara
Haikaravaaranmännikkö
Laukopalo
Pyhätunturin eteläpää
Talviaissaari Kemijoessa
Latvavaara
Nuolivaara

Sodankylän ja Kuolajärven riidaton rajalinja

Kultamaalammen vaara
Rovavaara
Vuotuksenselkä
Karasinvaara
Vuotuksen vanteet
Näätäkumpu
Tavajärven harju
Ulmajavaara
Sattovaara
Kaitajänkä
Maltiotunturi
Leipäpureman selkä
Jäkäläharju
Ahmatunturi
Härkätunturi
Nuortitunturi

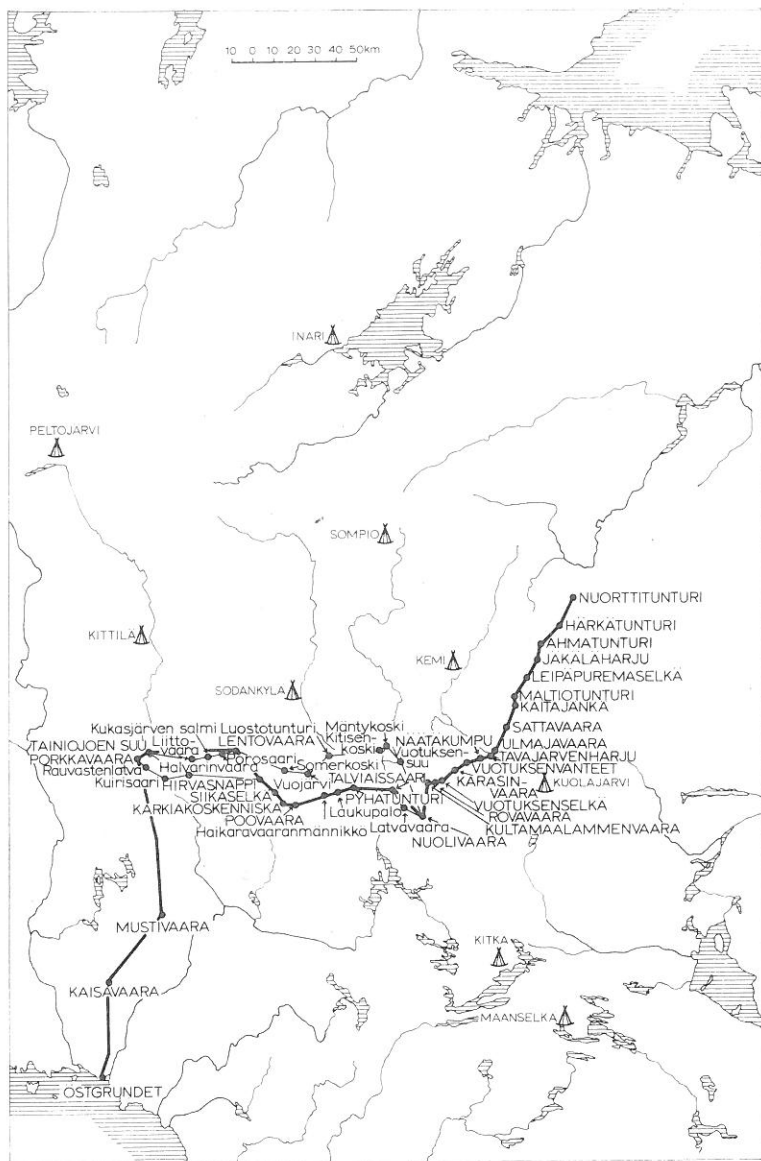
Riidattomaksi nähtiin siis ainoastaan Sodankylän ja Kuolajärven välinen raja. Tämä ei ollut mikään sattuma, sillä yleensäkin lapinkylien väliset rajat ovat olleet varsin vaikiintuneita. Riitaisuudet, joita rajoilla esiintyi, koskivat

pääasiassa rajalinjaan nähden toisarvoisia seikkoja kuten esim. jotakin majavanpyyntipaikkaa. Sen sijaan oli eroavaisuuksia paljonkin Kemistä lohkaistujen pitäjien Rovaniemen ja Kemijärven sekä Sodankylän vaatimuslinjojen välillä.

Rovaniemen vaatimuslinja vastaa melkein tarkalleen v:n 1687 rajalinjaa. Ainoa poikkeama siitä on, että kun pääte-rajana on Porkkavaara, niin rovaniemeläiset halusivat oikeasta rajan siitä Unarin Porosaareen — vieläpä vaatimuslinja Tainionjoen suuhun mennessään teki Ounasjoen kohdalla pienen kaarron pohjoiseen päin.

Sodankylän vaatimuslinja Rovaniemeä vastaan menee sen sijaan v:n 1687 rajaa etelämmäksi. Lähtökohtana on Rautastenlatva, mistä halutaan taittaa hieman etelään Ounasjoen Kuirisaareen, joka on joessa Molkokönkään luona. Siitä halutaan raja viedä ensin Halvarivaaraan ja sieltä Lentovaaraan. Näin ollen siis haluttiin saada Liittovaaran seutu kokonaan jäämään Sodankylän puolelle, mikä merkitsi poikkeamista perinnäisestä linjasta. Myös Lentovaaran jälkeen sodankyläisten vaatimuslinja meni v:n 1687 linjaa etelämmäksi jo heti seuraavassa rajapisteessä Hirvasnapissa. Sieltä rajan edelleen olisi tullut jatkoa kaakkoon Siika-selkään, Raudanjoen Karkiakoskenniskaankin ja Poovaaralle, mitkä kaikki ovat uusia rajapisteitä. Poovaaralta rajalinja Pyhätunturille Laukopalon ja Haikaravaaranmännikön kautta on edelleen uusi eikä perustu v:n 1687 linjaan, jonka vaatimuslinja jälleen ylittää lähellä Siuruanjoensuun vanhaa rajapaikkaa. Pyhätunturilta eteenpäin rajalinja niinikään on kokonaan toinen kuin v:n 1687 linja, mutta nyt tietenkin niin, että Sodankylä menettää alueita, sillä v:n 1687 rajalinja meni — niinkuin muistetaan — Kemijärven Joutsensalmelle.

Kemijärven vaatimuslinja sen sijaan noudattaa nyt suurin piirtein Geddan rajaa. Poikkeamat ovat vähäisiä. Lähtökohdasta Vuojärveltä, joka kuului v:n 1687 linjaan, kuljetaan ensin Luostotunturille. Se oli jo Geddan rajassa Väiskotunturin nimellä. Geddan mukaan meni raja sieltä Kairalan Vuopajaan, mutta nyt mennään hieman alemmaksi Kiti-sen koskelle. Sieltä seuraava on Mäntykoski, joka on myös Geddan rajassa. Mäntykosken jälkeen ovat sekä Vuotuksen joki että Nuolivaara samoja. Vaatimuslinjoissa näkyy selvästi syntyneen Kemijärven pitäjän paine vanhaa rajaa vas-

taan. Kemijärven intressialue ulottui siis suurin piirtein Geddan rajan linjalle. Ikäänkuin kompensatioksi siitä So-dankylä ulotti vaatimuslinjansa paljon v:n 1687 rajaa ete-lämmäksi, niin että oikeastaan vain Unarin Lentovaarassa v:n 1687 raja yhtyi vaatimuslinjaan.

On selvää, että kun vaatimuslinjat poikkesivat näinkin paljon toisistaan, oli neuvoteltava, ennenkuin saatettiin pääs-tä sopimukseen rajoista. Näyttää siltä, että neuvotteluja käytiin varsin sovinnollisessa hengessä. Läntisten rajan-osuuksien kulusta näyttää päästyn pitäjien edustajien kes-ken helposti sopimukseen, sillä mitään tietoja riidoista ei ole säilynyt. On vain lyhyt maininta, että rajan on sovittu kulkevan sieltä ja sieltä. Sen sijaan itäisempien osuuksien tutkiminen ja sopiminen osoittautui vaikeammaksi.

Kun pyrittiin selvittämään, mistä rajan pitäisi Kemi-järven seudulla kulkea, etsittiin asiakirja-aineistoa eri puo-lilta. Pian se havaittiin ristiriitaiseksi, sillä eräät alueet luettiin Lappiin, mutta siitä huolimatta ne maksoivat veroa Kemin pitäjäläisinä ja olivat mukana sotamiehenpidossa niinkuin tavalliset talollisetkin. Saadakseen selvyyden pul-malliseen tilanteeseen maaherra Carpelan, joka oli henkilö-kohtaisesti johtamassa selvitystyötä, teki matkan kiistan-alaisille paikoille tutustuakseen asioihin läheltä. Ennen-kuin asiassa kuitenkaan ehdittiin päästä mihinkään, ta-lonpojat ilmoittivat päässeensä sopimukseen pitäjien rajois-ta. Kun talonpoikien neuvotteluista ei pidetty pöytäkirjaa, ei lähemmin tunneta niitä perusteita, joilla rajan suunta nyt ratkaistiin. Kun kuitenkin myöhemmin jouduttiin jär-jestämään koko joukko kalastusoikeuksiin ja niittyihin liittyviä pulmia, niin näissä yhteyksissä muistiinpannuista tiedoista nähdään, että Kemijärven pitäjälle veroa maksa-neet talolliset liitettiin nyt Kemijärven pitäjään. Rajalinja tuli olemaan seuraava:

Kartta 3. Kartta v:n 1795 vaatimuslinjoista ja lopullisesta rajasta.

Map 3. A map of the demands of 1795 and of the final boundary.
(Map drawn by Mrs. Anja Kaunisoja)

Porkkavaara
Tainiojoen suu
Lentovaara
Hirvasnappi
Siikaselkä
Karkiakoskenniska
Poovaara
Pyhätunturi (korkein kohta)
Talviaissaari (pohjoispää)
Nuolivaara

Jo aikaisemmin oli käynyt ilmi, että Kuolajärven ja Sodankylän rajasta ei mitään riitaa ollut, joten se nytkin pysyi ennallaan.

Lähemmin rajalinjaa tutkittaessa käy selville, että sodankyläläiset joutuivat Porkkavaaran ja Lentovaaran välillä luopumaan omasta vaatimuslinjastaan ja raja siirtyi siis pohjoisemmaksi. Sen sijaan Lentovaaran jälkeen noudatettiin Sodankylän vaatimuslinjaa, joka oli huomattavasti eteläisempi kuin v:n 1687 raja. Viimeksimainitun uusi rajalinja ylitti lähellä Siuruansuun vanhaa rajapaikkaa, jonka jälkeen raja meni Pyhätunturia kohti. Ylityspaikan jälkeinen rajan-
osuus oli Pyhätunturilta lähtien suurin piirtein sama kuin kemiläisten v. 1672 vaatima ja Geddan käymä v:lta 1675. Täällä siis vaikutti rajanmuutokseen voimakkaasti Kemijärvelle 1630-luvulta alkaen syntynyt suomalainen talonpoikaisasutus. Raja vedettiin nyt niin, että se turvasi kemijärveläisten intressit. Tässä tilanteessa v:n 1687 rajalinja oli jo täysin vanhentunut näiltä osiltaan, ja alkuosaltaankin — Siuruansuusta Rauvastenvuomalle — se oli muuttunut myös Sodankylän vaatimuksissa.

Myöhemmin, kun rajaa sitten käytiin maastossa, rajalinja jonkin verran muuttui siitä, mitä v. 1795 Kemijärvellä sovittiin ja minkä kuningas vahvisti v. 1796.⁴⁹⁾ Muutokset eivät kuitenkaan olleet kovin suuria — tärkein muutos oli se, että raja vedettiin kulkemaan Unarin eteläpuolitse niin, että koko Unari jäi Sodankylän puolelle.

⁴⁹⁾ Malmgren, Handlingar IV 38. Rajankäyntiin v:n 1796 jälkeen liittyvää lähdeainesta on runsaasti Maanmittaushallituksen arkistossa, Lapin läänin maanmittauskonttorin arkistossa sekä Sodankylän kirkonarkistossa.

Loppujohtopäätöksenä kaikesta edelläolevasta voidaan esittää seuraavaa: Kun on aivan ilmeistä, että se rajalinja, jonka lapinkylien edustajat esittivät v. 1687 Sompion käräjillä, oli oikea pitäjän ja Lapinmaan välinen raja, niin kemiläisten vaatimuslinja voi perustua vain erehdykseen tai tahalliseen väärennykseen. Erehdyksestä tuskin on kysymys, vaikka Häggman esittikin maanjako-oikeudessa v. 1777 siihen suuntaan meneviä ajatuksia. Todennäköisempää on, että joko kemiläiset tahallisesti johtivat Mauri Yrjänänpojan harhaan v. 1596 saadakseen itselleen edullisen rajalinjan tai sitten kaikki tapahtui yhteisymmärryksessä Mauri Yrjänänpojan ja kemiläisten kesken. Kun juuri vähän aikaisemmin v. 1595 oli solmittu Täyssinän rauha, joka takasi Ruotsi—Suomen omistusoikeudet pohjoisilla alueilla, oli valtakunnan etujen mukaista ulottaa kiinteä organisaatio mahdollisimman kauas pohjoiseen sekä samalla tukea suomalaisperäistä uudisasutusta. Lähteiden puute estää saamasta tälle ongelmalle ratkaisua, mutta se on selvää, että torniolaisten osoittamaa Mäntyjärveä täytyy pitää oikeana traditionaalisen rajapisteenä, siis Mandajärvenä. Ilmeistä on, että kemiläiset — kun heillä oli tilaisuus sen vuoksi etteivät lapinkylien edustajat olleet esittämässä vastaväitteitä — yrittivät ratkaista laajentumisongelmansa yksinkertaisesti ilmoittamalla rajapisteenä tunnetun Mandajärven sijainnin siten, että se sopi heidän intresseihinsä. Kun tämä väärä rajalinja sai suomalaisen oikeuden puolella lain voiman, oli seurauksena tasan 200 vuotta kestänyt taistelu rajan suunnasta.

Vielä on tämän jälkeen pohdittava kysymystä, onko haivahtavissa viitteitä vielä vanhempaan rajaan kuin v. 1687 esitetty. Eräitä viitteitä tähän suuntaan onkin olemassa, ja tärkein niistä on oikean Mandajärven eli Mäntyjärven sijainti. Jos näet ajatellaan Kittilän rajan ulottuneen Mandajärven tasalle asti etelässä, niin itse asiassa Kittilän alue on painunut pitkänä kapeana kiilana Ounasjoen länsipuolella syvälle Alatornion ja toiselta puolen Kemien pitäjän väliin. Tämä tuskin on mahdollista. Selitys lienee pikemminkin siinä, että itse asiassa Mandajärven (Mäntyjärven) linja edusti vieläkin varhaisempaa rajaa. Edellä on monessa yhteydessä kiinnitetty huomiota siihen, että v:n 1687 rajalinja näyttää olleen valtausraja. Suomalaiset pyrkivät pureutumaan nimenomaan eräille hyvälle kalavesille, joita lappalaiset niin-

ikään arvostivat. Kun suomalaisvaltaus on edistynyt nimenomaan jokireittejä pitkin etelästä pohjoiseen ja lännestä itään, niin v:n 1687 rajaa edeltänyttä rajaa on haettava sen "alapuolelta". Mistään muualta ei ole säilynyt varmoja viitteitä varhaisempaan rajasysteemiin kuin rajan länsipäästä Mandajärven linjalta, mutta sieltä onkin sitten erittäin mielenkiintoinen tieto. Elias Lagus mainitsee näet v. 1772 ilmestyneessä teoksessaan "Utdrag af en Beskrifning öfver Kusamo Socken i Kimi Lappmark" Kuusamon (po Lapin) rajoiksi Pohjanmaata vastaan linjan Sarvitaival, Hietasalmi, Kynsikoski, Kultamasalmi, Puntarikero, Joutsensalmi, Peurasaari, Tarsiselkä, Reväisenvirta.⁵⁰) Raja on täsmälleen sama kuin v:n 1687 raja kuitenkin sillä erotuksella, että tämä linja päättyy Reväisenvirtaan, joka laskee Ounasjokeen Jääskön alapuolella. Jos ajatellaan rajan varhaisvaiheessa kulkeneen Mäntyjärveltä Reväisenvirrälle käy Kittilän kiila etelään paljon käsitettävämmäksi. Tämä viittaa myös siihen, että kun kemiläiset v. 1596 antoivat Mauri Yrjänänpojalle väärää tietoa Mandajärven sijainnista, niin jo silloin oli tosiasia tapahtunut rajanylitys, joka nyt vain koetettiin ulottaa vieläkin kauemmas Lapinmaahan. Kun oikea Mandajärvi sijaitsi Sinetässä, missä se oli noin kolmen pk:n päässä Kemijoesta (Ounasjoesta), niin kemiläiset yksinkertaisesti siirsivät Mandajärven pohjoisemmaksi. Tällöin jäi huomaamatta se tosiasia, ettei "uusi Mandajärvi" laskenutkaan Kemioen systeemiin.

⁵⁰) Elias Lagus, Utdrag af en Beskrifning öfver Kusamo Socken i Kimi Lappmark (SVH, Stockholm 1772), s. 18.

Synopsis

The boundary between the parish of Kemi and the Lapland of Kemi.

Up to the present time historical research has paid very little attention to the boundary line between the parish of Kemi and the Lapland of Kemi. Furthermore, the problem has been treated on the basis of very one-sided and inadequate source material. In 1596 Mauri Yrjänäpoika, the King's representative for matters concerning boundary surveys, gave a judgement on the boundary line between Kemi and Tornio. It extended to Mandajärvi, which is 31 old Finnish miles from the sea. On the basis of this judgement Jonas Gedda, a land surveyor, delineated the boundary line between the parish of Kemi and the Lapland of Kemi in 1675, and it was confirmed by the decision of the governors of the administrative districts of West Bothnia (Västerbotten) and East Bothnia (Österbotten) in 1686. According to these decisions the boundary line should start from Mandajärvi (which lies southeast of Yllästunturi), run eastwards and make a gradual curve to the southeast, and end at the island of Lososaari in Kitkajärvi. (See map 1).

In addition to these sources drawn from Finnish rulings of the boundary court there is a great deal of similar source material on the judicial procedure of the Lapps. The Lapps were concerned to defend their traditional boundaries against Finnish expansion when the boundary line delineated by Jonas Gedda was confirmed in 1686: the inhabitants of Lapponian villages held a protest meeting in the court of the village of Sompio in 1687, at which their aim was to prove that the boundary line surveyed by Jonas Gedda was wrong and to delineate the border line as they, the Lapps, understood it. It was to start much farther south at Molkoköngäs in the river Ounasjoki, to go from Jout-

sensalmi across lake Kemijärvi and finish at Sarvitaipale, close to the border between Finland and Russia. (See map 2).

All the available evidence shows clearly that the boundary line defended by the Lapps really was the old boundary between the parish of Kemi and the Lapland of Kemi. These two traditional boundaries, one of which was acknowledged by the Finnish and the other by the Lapponian court, existed side by side until the 18th century, and it is clear that the question of the boundary was constantly disputed. The Pressure of Finnish settlement northwards and eastwards further confused the situation. As a result courts were constantly scrutinizing quarrels over the boundary, without any lasting satisfactory outcome.

Not until 1754 did the situation become clearer: a judgement on the boundary line between Ylitornio and Kittilä was given, and according to this the boundary finished in the south at Rauvastenvuoma near Molkoköngäs. After this the boundary was surveyed many times. A deputation appointed by the Diet made an exhaustive inquiry into the problem in 1763—64 but no solution was forthcoming as a result. In 1777 a court was set up to deal with the parcelling of land and to examine the course of the boundaries between administrative districts in the country. However, this court ruled that the boundary between Alatornio and Kemi should finish at Porkkavaara, a little north of Rauvastenvuoma. On the basis of all these investigations and decisions a final judgement was given in 1796 on the boundary between the administrative district of Kemi with the areas divided from it and former Lapponian villages. It approximately followed the traditional Lapponian boundary line. The greatest deviation was in the area of Kemijärvi, where Finnish inhabitants were already living at the beginning of the 17th century. This had the effect of moving the boundary line here rather further to the north. (See map 3).

It seems that in 1596 the inhabitants of Kemi gave Mauri Yrjänänpöika incorrect information on the ending point of the boundary. As Mauri Yrjänänpöika did not realize these circumstances and did not hear the other side's (i.e. the Lapponian) views he confirmed a boundary line more favourable to the inhabitants of Kemi, a ruling more closely corresponding to the government's own aims for foreign policy and settlement following the peace of Täyssinä. Thus a quarrel started which was not finally settled until 200 years later in 1796.

Metsäntutkimuslaitoksen Länsi-Lapin tutkimusaseman tehtävät

Erkki Numminen

ALKUSANAT

Lokakuun 24. päivänä 1967 on kulunut 50 vuotta siitä, kun annettiin asetus, jolla metsäntutkimuslaitos perustettiin. Juhlavuoden kunniaksi ja tutkimusasemien tehtävien ymmärtämiseksi on tähän esitykseen otettu verraten laaja metsäntutkimuslaitosta ja sen tehtäviä käsittelevä kappale. 50-vuotiaaseen metsäntutkimuslaitokseen verrattuna paikalliset tutkimusasemat ovat vielä nuoria. Maataloudellisia tutkimusasemia on maassamme suuri joukko ja ne ovat jo vanhoja. Metsäntutkimuslaitos on ollut paikallisien asemien perustamisessa varovainen ja on tullut n. 45 vuotta toimeen kokeilualueillaan ja eräillä hyvin suppeilla tutkimustyön tukikohdillaan, joita on nimitetty koeasemiksi, vaikka ne itse asiassa ovat olleet vain metsäteknikoiden, työnjohtajien ja metsänvartioiden asuntoja vierastiloineen ja vähäisine tutkimusvälineineen. Nyt on kuitenkin lähdetty alkutaipaleelle varsinaisten paikallisten tutkimusasemien perustamisessa.

Tämän esityksen käsikirjoituksen ovat lukeneet professori Olavi Huikari ja professori Risto Sarvas. Lyhennelmän kääntämisen englanniksi on suorittanut metsänhoitaja Karl-Johan Ahlsved. Esitän parhaat kiitokseni näin saamastani hyvin merkityksellisestä avusta.

Helsingissä, tammikuun 27. päivänä 1968.

ERKKI NUMMINEN

SISÄLLYS

Alkusanat
Sisällys
Metsäntutkimuslaitos ja sen tehtävät
Koe- ja tutkimusasemien alkuhistoria
Teuravuoma ja Länsi-Lapin tutkimusaseman perustaminen
Länsi-Lapin tutkimusaseman tehtävät
    Tehtävien jakaantuminen

Metsägeneettinen tutkimus

Johdanto
Jalostusmateriaalin valinta ja rekisteröinti
Jalostusmateriaalin geneettinen testaus
Taimien tuotanto ja jalostusmateriaalin monistus
Ilmatoon sopeutumisen jalostus
Muut metsägeneettiset tutkimukset

Suontutkimukset

Johdanto
Rimpisten soiden metsitys
Vako-ojituksen tutkimus
Lannoitustutkimus

Toiminta-alue
Rakennustyöt
Metsäntutkimuslaitoksen muu toiminta Pohjois-Suomessa
Hoitokunta

Metsäntutkimuslaitos ja sen tehtävät

Metsäntutkimuslaitoksen tehtävät määritellään uusimassa asetuksessa metsäntutkimuslaitoksesta, joka on annettu syyskuun 9. päivänä 1962. Asetuksessa säädetään, että metsäntutkimuslaitos on maatalousministeriön alaisen metsäntutkimuksen keskuselin, jonka tehtävänä on

1. suorittaa tutkimuksia ja kokeita Suomen metsätalouden tarkoituksenmukaista kehittämistä varten,

2. julkaista tutkimuslaitoksessa suoritettujen tutkimusten tuloksia sekä levittää tietoja niistä yleistajuisessa muodossa,
3. ottaa osaa kansainväliseen metsätieteelliseen tutkimustyöhön,
4. varata etenkin nuorille tutkijoille tilaisuuksia tutkimusten suorittamiseen tutkimuslaitoksessa,
5. antaa viranomaisille lausuntoja ja selvityksiä,
6. hoitaa tutkimuslaitoksen hallinnassa olevia kokeilualueita ja luonnonsuojelualueita ja
7. suorittaa ne tutkimus-, koe- ja muut tehtävät, jotka maatalousministreio sille antaa.

Metsäntutkimuslaitoksessa on mainitun asetuksen mukaan 7 osastoa ja 3 toimistoa. Nämä ovat: maan, suon, metsänhoidon, metsäbiologian, metsän arvioimisen, metsätekniikan ja metsäekonomien tutkimusosastot. Vuonna 1967 metsäntutkimuslaitokseen on perustettu kaksi uutta osastoa, joiden nimenä ovat matemaattinen ja metsätuhoeläintieteen osasto. V. 1968 on lisäksi perustettu uusi metsänjalostusosasto. Laitokseen kuuluu myös kolme erillistä toimistoa. Nämä ovat: kokeilualue, kanslia- ja tilitoimisto sekä luonnonsuojelutoimisto.

Metsäntutkimuslaitoksen päällikkönä on ylijohtaja. Kukin tutkimusosaston päällikkönä on professori. Kokeilualan päällikkönä on ylimetsänhoitaja, kanslia- ja tilitoimiston päällikkönä on kamreeri ja luonnonsuojelutoimiston luonnonsuojeluvälvoja.

Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa on kokeilualueita ja luonnonsuojelualueita. Edellisten pinta-ala on tällä hetkellä n. 70 000 ha ilman vesiä ja jälkimmäisten n. 61 000 ha. Kokeilualueista on suurin osa Pohjois-Suomessa; yhteensä yli 50 000 ha. Luonnonsuojelualueet ovat melkein kaikki Pohjois-Suomessa. Vain vähän yli 1 000 ha niistä on Etelä-Suomessa. Näinkin suuren pinta-alan omistus on katsottu tarpeelliseksi siitä syystä, että metsäntutkimuslaitoksen suorittamat kokeet ovat varsin usein pitkäaikaisia ja niiden säilyvyys on turvattava. Laitos suorittaa vain erikoistapauksessa kokeita yksityismaille. Sen sijaan laitoksella on paljonkin kokeita metsähallituksen mailla ja suurehkoja alueita varattu ns. tutkimussopimuksen perusteella. Näiden alueiden

metsien käsittely suoritetaan yhteisten neuvottelujen ja sopimusten mukaisesti. Tutkimuslaitokselle kuuluvat asiat ratkaisee laitos istunnossaan tai ylijohtaja. Istunto on kollegiaalinen elin, jonka puheenjohtajana on ylijohtaja ja jäseninä professorit sekä jonkin toimiston asioita käsiteltäessä kokonaan tai pääasiallisesti lisäksi päätösvaltaisena jäsenenä tämän toimiston päällikkö.

Koe- ja tutkimusasemien alkuhistoria

Kuten alkusanoissa mainittiin, laitos on nimittänyt pienehköjä tukikohtiaan maakunnissa koeasemiksi. Näistä eräät ovat sodan jälkeen kasvaneet muita suuremmiksi. Tällaisia ovat Ruotsinkylän metsäpuiden rodunjalostusasema ja Punkskarjun koeasema. Jälkimmäinen on viime vuosina keskitynyt taimien tuotantoon ja taimitarhan tuhojen selvittelyyn sekä metsien kukkimis- ja siemensatofysiologisiin tutkimuksiin. Varsinainen tutkimusasemien historia alkaa kuitenkin metsäntutkimuskomitean mietinnöstä.

Valtioneuvosto asetti syyskuun 6. päivänä 1956 komitean selvittämään ja tekemään tarpeelliset ehdotukset niiksi järjestelyiksi, jotka olivat tarpeen metsäntutkimustoiminnan kehittämiseksi koko maassamme käytännön vaatimuksia vastaavalle tasolle. Komitea, jonka puheenjohtajana toimi akateemikko Yrjö Ilvesalo, kiinnitti huomiota alueellisten tutkimusten, kokeilualueverkoston, tutkimusasemien ja erityisesti Pohjois-Suomen tutkimustyön kehittämisen tärkeyteen. Komitea jätti mietintönsä helmikuun 29. päivänä 1960. Tämä komitean mietintö oli perustana lainsäädännölle, jossa metsäntutkimuslaitosta edelleen kehitettiin ja tehtiin lakisääteiksi tutkimusasemien perustaminen. Tästä syystä lainataan tähän eräitä osia komitean mietinnöstä, jotka koskevat Pohjois-Suomea ja tutkimusasemien perustamista.

Mietinnössä sanotaan: alueellisen tutkimuksen tarpeet ovat suurimmat Pohjois-Suomessa, missä olosuhteet poikkeavat suuresti Etelä-Suomen olosuhteista. Pohjois-Suomi on metsätaloudellisesti tärkeä alue ja siellä metsätalouden merkitys on suhteellisesti suurin, joten siellä on myös jatkuva voimaperäinen metsätieteellinen tutkimustyö erityisen tärkeätä. Toisaalta Pohjois-Suomi sijaitsee kaukana tutki-

muksen keskuspaikoista eivätkä muualla saavutetut tulokset useinkaan ole sellaisenaan Pohjois-Suomeen sovellettavissa. Ajankohtaisia ja Pohjois-Suomelle ominaisia kysymyksiä ovat mm. seuraavat:

- metsänhoidon alalla sikäläisten runsaiden vanhojen ja yli-ikäisten metsien uudistaminen, puulajisuhteiden laajamittainen järjestely, metsätuhot, rotukysymykset, metsänraja- ja suojametsäkysymykset, ilmastolliset erikoiskysymykset, metsämaiden luokitus, Pohjois-Suomen suot ja niiden mahdollinen metsätaloutemme käyttö;
- metsänarvioimisen alalla suuralueiden kartoitus ja arviointi, ilmavalokuvauksen käyttö niissä, Pohjois-Suomen metsien kasvu- ja tuottotutkimukset sekä suuralueiden metsätalouden suunnittelu ja järjestely;
- metsäekonomian alalla harvaanasutun ja metsävaltaisen maan osan taloudelliset erikoiskysymykset sekä syrjäisten seutujen metsien liiketaloudelliset sekä markkinointikysymykset.

Metsäntutkimuksia varten laitoksella on Pohjois-Suomessa muutamia laajahkoja kokeilualueita. Tutkimuksia on kuitenkin vaikeuttanut pitkä etäisyys, sillä erilaisten nopeasti tutkittavien näytteiden kuljetus Helsingissä sijaitseviin laboratorioihin sekä tutkimusvälineistön kuljetus Helsingistä saakka on hankalaa.

Metsäntutkimuksen tulevassa järjestelyssä olisi kiinnitettävä entistä enemmän huomiota Pohjois-Suomeen, jonka metsätaloudellinen kehitys vaatii paikallisissa oloissa tapahtuvaa tutkimusta. Tämä on todettu useilla tahoilla ja esillä on ollut mm. oman metsäntutkimuslaitoksen perustaminen Pohjois-Suomea varten tai metsäntutkimuksen liittäminen muihin Pohjois-Suomeen suunniteltuihin tutkimuslaitoksiin. Komitean käsityksen mukaan kuitenkin Pohjois-Suomen metsäntutkimuksen tarpeet tyydytetään parhaiten vahvistamalla nykyistä metsäntutkimuslaitosta ja varustamalla sen Pohjois-Suomessa työskenteleville tutkijoille tukikohta: Pohjois-Suomen tutkimusasema.

Alueelliset ja erikoiskysymysten tutkimukset kaipaavat kuitenkin pitemmällekin meneviä edellytyksiä kuin pelkkiä kokeilualueita, joiden tarjoamat mahdollisuudet rajoittuvat

tutkijain majoitukseen ja joissa on tarpeellinen henkilökunta kokeilualueiden vartiointia ja metsätalouden harjoittamista varten. Metsätalouden muuttuessa voimaperäisemmäksi on myös tutkimuksen luonne suuresti muuttunut. Yhä enemmän käytetään kokeellisia menetelmiä sekä nykyaikaisia koe- ja mittausvälineitä. Tällainen tutkimus tarvitsee myös hyvin varustettuja koeasemia, joissa tutkija kojeineen ja laboratorioineen voi olla jatkuvasti lähellä metsässä tai taimitarhassa olevia kokeita.

Paikallinen tutkimus, ja koetoiminta vaatii paremmin varustettuja tutkimuskeskuksia kuin tähänastiset kokeilualueet. Pohjois-Suomen tutkimusaseman sijaintipaikaksi sopii parhaiten Rovaniemi. Rovaniemi on Pohjois-Suomen metsätalousalueen keskus, sieltä on hyvät liikenneyhteydet kaikkiiin suuntiin ja se on nykyisen metsätutkimuslaitoksen aluemetsänhoitajan asuinpaikka. Rovaniemen lähellä on Kivalon kokeilualue, johon Pohjois-Suomen metsätieteellinen tutkimus ja -koetoiminta on hyvin suureksi osaksi keskittynyt.

Niinkuin komitean mietinnöstä selviää, metsätutkimuslaitoksen tarkoituksena oli alunperin perustaa Pohjois-Suomen tutkimusasema Rovaniemelle. Komitean mietinnön jälkeen, mutta kuitenkin ennen mietinnöstä aiheutunutta lainsäädäntöä, metsätutkimuslaitos oli jo ehtinyt perustaa tutkimusaseman Pohjois-Satakuntaan v. 1961 Karvian varavankilan alueelle.

Teuravuoman ja Länsi-Lapin tutkimusaseman perustaminen

Teuravuoman suoviljely perustettiin valtion koetilaksi heinä keskitettyä tuotantoa varten. Alue valittiin sellaiselta paikalta, ettei sitä voitu myöhemmin käyttää asutukseen. Sen lähellä ei ollut asutuksen tarvitsemia metsiä eikä kovan maan pelloiksi sopivia raivattavia maita. Koeviljelyksen perustamisen tausta on nähtävä sellaisena, että heinästä oli siihen aikaan Lapissa kova puute, kun metsäajot suoritettiin hevosilla. Myös sodan ja sen jälkeisen ajan elintarvikkeiden puute oli vielä tuoreessa muistissa. Ojitus- ja raivauskaluston voimakas kehitys näihin aikoihin oli myös suoviljelyk-

Kuva 1. Teuravuoman tilan vanha päärakennus.

Fig. 1. The old main building of Teuravuoma farm.

sen perustamisen alkusysäyksenä. Aina on myös ihmisen mieltä kiehtonut Lapin laajojen aapasoiden käytön mahdollisuus. Heinää ajateltiin myös voitavan viedä Ruotsiin.

Hanke kohtasi pian kuitenkin vastatuulta, kun heinän menekki heikkeni. Voimakkaan pellonraivaustoiminnan tähden Lapin läänin oma heinäntuotanto kasvoi ja hevonen alkoi samanaikaisesti menettää merkitystään puutavaran kuljetuksessa. Tässä yhteydessä ei puututa Teuravuoman historiaan enempää. Todetaan vain, että pitkäaikaisen harkinnan ja toimikuntatyöskentelyn jälkeen säädettiin laki Teuravuoman suoviljelmän käytön järjestelystä marraskuun 6. päivänä 1964. Laki tuli voimaan saman vuoden joulukuun 1. päivänä. Siinä siirrettiin suoviljelys ja sen rakennukset metsäntutkimuslaitoksen hallintaan. Samaan aikaan aloitti Länsi-Lapin koeasema toimintansa. Kuudelle naapuritilalle jaettiin suoviljelyksestä lisämaina n. 111 ha.

Täten oltiin siis ajauduttu tilanteeseen, että metsäntutkimuslaitos oli perustanut koegaseman Kolariin eikä aloittanut Rovaniemen tutkimusasemasta, niinkuin metsäntutkimuskomitea oli edellyttänyt. Mainittakoon vielä, että maatalousministeriön tiedustellessa metsäntutkimuslaitoksen mielipidettä Teuravuoman suoviljelmän ja sillä olevien rakennusten mahdollista käyttämistä metsäntutkimuslaitoksen tarkoitukseen, laitos ilmoitti vastauksessaan, että se voisi käyttää Teuravuoman rakennuksia ja suoviljelyksiä metsägeneettisiin ja muihin yhteispohjoismaisiin tutkimuksiin edellyttäen, että sille myönnettäisiin varat varsinaisen koasemarakennuksen rakentamiseen, metsägeneettisten koeviljelysten perustamiseen ja erinäisten perusparannusten suorittamiseen sekä aseman ja koeviljelysten hoidosta aiheutuviin vuotuisiin kustannuksiin.

Länsi-Lapin tutkimusaseman tehtävät

Tehtävien jakaantuminen

Metsäntutkimuslaitoksen hallitus on hyväksynyt Länsi-Lapin tutkimusasemalle työohjelman, joka keskittyy toistaiseksi lähinnä metsägeneettisiin ja suometsätieteellisiin tutkimuksiin. Lisäksi kaikkien tutkimusosastojen työryhmät vierailevat asemalla kenttätöittensä aikana, milloin tällaisia tutkimuskohteita sattuu aseman läheisyyteen.

Teuravuoman suoviljelyksen käytön järjestelystä annetun lain perusteella metsäntutkimuslaitoksen tehtävänä on käyttää Teuravuoman suoviljelyksestä sen haltuun jäänyttä 400 ha:n aluetta metsägeneettisiin ja muihin yhteis-pohjoismaisiin tutkimuksiin. Tästä 400 ha:sta on 300 ha salaojitettua peltoa ja 100 ha avo-ojitettua. Metsäntutkimuslaitoksen laatiman suunnitelman perusteella suoviljelmälle tullaan sijoittamaan lähinnä metsäpuiden jälkeläiskokeita. Nämä kokeet kohdistuvat kaikkiin kotimaisiin Kolarissa viihtyviin puulajeihin, mutta eräitä ulkolaisiakin puulajeja tullaan ottamaan kokeisiin mukaan. Osa viljelyksestä käytetään myös taimi-

tarhaksi ja valituista pluspuista varttaen tai muuten monistaen muodostettuihin kokoelmiin ja kloonikokeisiin. Kokoelmia käytetään lähinnä keskitettyyn varteoksien hankintaan.

Teuravuoman suoviljelykset ovat kuitenkin entisiä rimpisiä avosoita, jotka tunnetusti ovat erittäin vaikeita metsäoituskohteita. Tästä syystä on suoritettava ennen jälkeläiskokeiden sijoittamista suoviljelmälle laajahkoja viljelytapa-, vesivako-, istutuspaikka-, lannoitus-, puulaji- ym. sellaisia kokeita. Vasta näiden kokeiden jälkeen voidaan päättää, käytetäänkö suoviljelyksen rimpisimpiä osia metsägenetiikan tarkoituksiin. Osa suoviljelyksestä on kuitenkin entisiä korpia ja viljavia rämeitä, joita voitane luotettavasti käyttää metsägeneettisiin tutkimuksiin. Rimpiset osat tullaan käyttämään ainakin aluksi muihin tarkoituksiin kuten esim. rimpisoiden metsittämistutkimuksiin.

Metsägeneettinen tutkimus

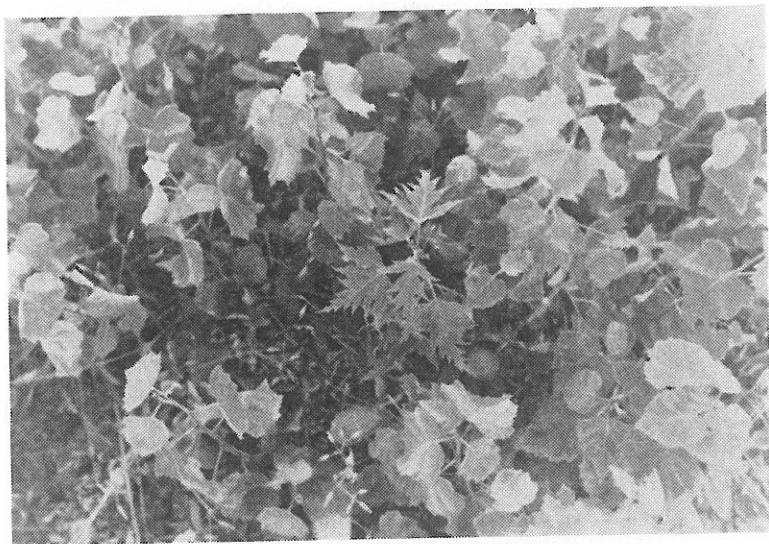
J o h d a n t o

Länsi-Lapin tutkimusaseman toiminta on ohjattu suorittamaan metsägeneettistä tutkimusta. Tällaisen järjestelyn tarkoituksena on pyrkiä keskittymään erääseen tämän hetken polttavaan Pohjois-Suomea koskevaan ongelmaan. Asemalla suoritettut suotutkimuksetkin kohdistuvat tätä pää-tarkoitusta palveleviin tutkimuksiin.

Eräs metsägenetiikan tärkeimmistä keinoista on valittujen puiden risteyttäminen. Tämä tehtävä ei kuitenkaan kuulu Länsi-Lapin tutkimusasemalle ainakaan havupuiden osalta, koska siemen tulee Teuravuomalla puutteellisesti ja vain harvoina vuosina. Varsinainen risteytystä suoritetaan etelämpänä Pohjois-Suomen pluspuista muodostetuissa siemenviljelyksissä. Kuitenkin lehtipuiden risteytyksiä voidaan suorittaa Teuravuomalla ja havupuidenkin osalta tehtävä saattaa tulevaisuudessa muodostua järkeväksi työmenetelmien kehityttyä. Vaikkakin risteytystyö jää etelässä suoritettavaksi, voidaan Teuravuomallakin suorittaa monenlaisia metsägeneettisiä tutkimuksia, joita seuraavissa kohdissa esitellään.

Jalostusmateriaalin valinta ja rekisteröinti

Länsi-Lapin tutkimusasema avustaa uutta metsänjalostusosastoa esittämällä tietoja uusista pluspuuehdokkaista ja siitepölyn ja siemenen keräykseen ym. tarkoituksiin tarvittavista metsiköistä, jotka sijaitsevat sen toiminta-alueella. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään perusmateriaalin valintaan lumituhoalueita varten hankkien sopivia alkuperiä, joilla on kapea latvus, ohuet oksat ja suuri oksakulma. Asema kerää siitepölyä, siemeniä, varteoksia ja muuta jalostusmateriaalia, joka kohdistuu kaikkiin sen toiminta-alueella kasvaviin puulajeihin. Männyn siementä ei juuri ole voitu kerätä Lapin läänin alueelta tutkimusaseman olemassaolon aikana, koska tuleentunutta siementä ei ole ollut. Männyn siemenen keräykset onkin kohdistettu Kainuun alueeseen, jossa männyn sie-

Kuva 2. Koivun liuskalehtisyyden periytyminen. Metsägeneettinen perustutkimus.

Fig. 2. Heredity of lobation of birch leaves. The basic forest genetic investigation.

men tuleentuu tyydyttävästi 80 %:ssa vuosista. Harvinaisen lämpimän vuoden 1967 syksyn ansiosta kuusen siemen tuleentui yllättäin Muoniota myöten ja tutkimusasema tulee-kin keräämään kuusen siementä runsaasti kevättalvella v. 1968.

Mänty kukkinee hyvin v. 1968. Tästä syystä keskitetään koko aseman henkilökunta siitepölyn keruuseen männyn kukinnan ajaksi. Sopivia keräysmetsiä on merkitty, harvennettu ja lannoitettu. Uusia kohteita valmistetaan. Pakastetuna siitepölyt säilyvät vuosia ja ne tullaan kuljettamaan Etelä-Suomen siemenviljelmille, joissa Pohjois-Suomen pluspuiden risteytykset tullaan suorittamaan. Tällaisiin järjestyihin on pakko ryhtyä, koska Pohjois-Suomessa männyn siemen tuleentuu kovin harvoin. Pohjois-Suomesta valittujen pluspuiden kasvuperiodiin, kukkimisrunsauteen ja muihin tällaisiin seikkoihin tullaan kiinnittämään entistä enemmän huomiota uusien pluspuiden valinnan lisäksi. On nimitään osoittautunut, että pluspuut kukkivat verraten heikosti. Tutkimus tulee myöhemmin osoittamaan, onko tämä heikko kukkiminen perinnöllistä tai kasvupaikka ym. paikallisista olosuhteista riippuva. Siitepölyä tarvitaan Etelä-Suomeen perustetuille siemenviljelmille runsaasti jo siitäkin syystä, että nämä siemenviljelmät tuottavat ainakin alkuvaiheessaan hyvin niukasti siitepölyä, mutta emikukkia niissä kuitenkin on kohtalaisen runsaasti.

Teuravuomalla pidetään myös pluspuu- ja perusmetsikkörekisteriä Pohjois-Suomesta. Tämä on Helsingissä säilytetyn keskusrekisterin kopio.

Länsi-Lapin tutkimusasema suorittaa Teuravuoman suoviljelyksillä, Kolarin, Pallasjärven, Kivalon ja muissa kokeilualueissa sekä muillakin soveliailla paikoilla risteytysmateriaalin geneettistä testausta kaikilla Pohjois-Suomessa viihtyvillä puulajeilla. Suurehko osa tarvittavasta taimimateriaalista kasvatetaan aseman omalla taimitarhalla, joka on sijoitettu Teuravuoman suoviljelykselle ja jossa on n. 40 aaria muovihuoneita ja kastelulaitteet. Tällä hetkellä taimitarhalla on varastossa 1-vuotiaita taimia n. 100.000 kpl ja 2 vuotiaita tai sitä vanhempia lähes 200.000 kappaletta. Osa taimimateriaalista joudutaan kuitenkin hankkimaan Etelä-Suomesta.

Kuva 3. Eräs perusmetsikkö Kittilässä. 25 aarin suuruisella koealalla elävän puuston kuutiomäärä v. 1967 mitattuna oli 458 k-m³/ha. Pisin kuusi on 32 metriä.

Fig. 3. A basic stand in Kittilä. On a sample plot measuring 0.25 hectares in area, the volume of the growing stock was 458 cu.m./ha in 1967. The tallest spruce was 32 h. in height.

Pohjois-Suomen pluspuiden klooni-kokeet kuuluvat myös Länsi-Lapin tutkimusaseman ohjelmaan. Klooni tarkoittaa samasta puuyksilöstä varttaen tai muulla tavoin kasvullisesti monistaen aikaansaattua taimi- tai puujoukkoa. Rodulliset ominaisuudet ovat siis kloonin yksilöissä täysin samat. Näillä klooni-kokeilla tutkitaan Pohjois-Suomesta valittujen pluspuiden reaktioita erilaisissa luonnon tai ihmisen aikaansaamissa oloissa. Vartteissa on häiritsevänä tekijänä juuriston aiheuttama vaihtelu. Pistokas on tässä suhteessa edullisempi, mutta vartteiden aikaansaaminen on toistaiseksi ollut helpompaa kuin pistokkaiden. Haapaa voidaan kuitenkin hyvin monistaa juurivesoista.

Tutkimusasema suorittaa myös saneerauksia rodullisesti arvokkaissa metsissä jättäen vertailuruutuihin heikkoa puustoa. Näiden kokeiden tarkoituksena on selvittää, jatkuuko esim. taimivaiheen voimakas kasvu metsikön myöhemmällä iällä ja kuinka pitkään jatkuu muiden rodullisesti arvokkaiden ominaisuuksien esiintyminen.

Aseman keräämällä siitepölyllä suoritetaan Etelä-Suomessa sijaitsevilla, Pohjois-Suomen klooneista perustetuilla siemenviljelmillä risteytystöitä. Näistä voidaan mainita esimerkkinä v. 1968 Korpilahden siemenviljelyksessä suoritettava polycrossristeytyskoe.

Länsi-Lapin tutkimusaseman tehtäviin kuuluu myös yhteistyönä jalostus- ja metsänhoito-osastojen kanssa suorittaa Lapin läänin ja Kainuun alueilla monenlaisia koeviljelyksiä, niiden mittauksia ja tarkastuksia. Tällaisten kokeiden hoito vie suuren osan aseman työajasta.

Asema suorittaa myös ulkolaisten puulajien viljelyskokeita. Tärkeimpänä tavoitteena tällä hetkellä on löytää maapallon arktisilta ja subalpiinisilta alueilta uusia puulajeja, jotka viihtyisivät Lapin läänin ja Kainuun lumituhon alueilla. Eräitä muitakin tavoitteita on. Tällaisia ovat esim. pitkäkuituisten havupuiden kotiuttaminen Lappiin. Viimeksimainittuun ryhmään kuuluu Kanadan ja Alaskan *Picea marianan* ja *Picea glauca* siirtokokeet.

Ulkolaisten puulajien kotiuttamiskokeet kuluttavat vain hyvin pienen osan aseman työvoimasta, koska kotimaisten puulajiemme jalostus on ylivoimaisesti tärkein tehtävä.

Hybriidijalostus kuuluu ulkolaisten puulajien kohdalle; koska esim. hybriidihaavasta toinen sukupuoli on Kanadasta tai Alaskasta ja lehtikuuset ovat kaikki ulkolaisia puulajeja. Hybriidijalostus kohdistuu sellaisiin puulajeihin, joilla on lähisukuisia puulajeja, joita voidaan keskenään risteyttää. Länsi-Lapin tutkimusaseman ohjelmaan kuuluvatkin vain hybriidi-haapa ja lehtikuusihybriidit. Kolmanneksi tulee tulevaisuudessa ehkä poppelijalostus, koska poppeleita esiintyy maapallolla metsänrajaseuduilla ja niistä voidaan kehittää hybriidejä.

Haapa kasvaa Lapissa tunturikoivun vyöhykkeelläkin muodostaen siellä pensasmaisten koivujen välissä täysin runkomaisia metsiköitä hyvillä kasvupaikoilla. Se on nopeakas-

vuinen puulaji ja sen hinta paperipuuna on merkittävä. Esim. Etelä-Suomen puuteollisuusyhtiöt tuovatkin haapaa runsaasti Neuvostoliitosta. Haapa vaatii hyvän maaperän ja se ottaa runsaasti maasta ravinteita reagoiden voimakkaasti kasvuaan lisäten lannoitukseen. Sen siemensato on lukumääräisesti hyvänä vuotena yhdestä puustakin valtava. Se on mainio metsägenetiikan työkohde. Ei ole ihme, että sillä on saavutettu hyviä tuloksia. Tällaisena huippuna voidaan mainita Ruotsin eteläkärjessä sijaitseva hybridihaavikko, jonka keskimääräinen kasvu on ollut $55 \text{ k-m}^3/\text{ha/v}$, mikä vastaa tropiikin parhaita tuloksia. Maamme vanhimpiin kuuluvan hybridihaavikon valtapituus oli 14-vuotiaana 20 metriä ja valtaläpimitta rinnankorkeudelta 20 cm. Metsikkö sijaitsee Vaajakoskella. Näiden hybridien emo on eurooppalainen *Populus tremula* ja isä Kanadan *Populus tremuloides*. Hybridihaavat saadaan muovihuoneessa kasvat- taen Lapin läänissäkin helposti jo 1-vuotiaana 2 m:n pitui- siksi. Emikukasta ja siitepölystä päästään siis 2-metriseen taimeen puolessa vuodessa. Vaikka haavalla on paljon tu- holaisia, ja se on männynversoruostesienen väli-isäntä, joka on männyn taimistojen pahimpia tuholaisia eräänä vuosina, on pidettävä luonnollisena, että sillä täytyy olla tilaa kasvaa Pohjois-Suomessa sille soveliailla kasvupaikoilla.

Lehtikuusihybrideihin on myös Lapin läänissä kiinnitet- tävä vakavaa huomiota. Ne saattavat tarjota lumen murtoja kestävän puulajin tykkyalueelle, koska ne talvehtivat lehdet- töminä, joskaan lehtikuuset eivät eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ole varsinaisia subalpiinisia puulajeja. Karjalan kannaksella sijaitseva Raivolan lehtikuusimetsikkö toiselle tuhannelle nousevine kuutiomäärineen hehtaaria kohden on hyvin tunnettu. Sen jälkeläismetsiä on Suomessa runsaasti. Yhteenvetona näistä voidaan todeta, että ne ovat kasvanet kotimaisia havupuita nopeammin ja viihtyvät hyvin Lapissa- kin.

Koska Teuravuoman suoviljelyksestä tullaan suurin osa käyttämään jalostusmateriaalin geneettiseen testaukseen, kuuluu näiden töiden suorittamiseen esitutkimuksena hylät- tyjen viljelysten metsittämiskokeet. Teuravuoman kohdalla tilanne on erityisen vaikea, koska viljelykseen kuuluu suuria osia entistä rimpilettoa. Tämä suotyyppi kuuluu näet vai- keimmin metsitettäviin soihin.

Taimien tuotanto ja jalostusmateriaalin monistus

Taimien tuotantoa on sivuttu jo edellisessä kappaleessa. Teuravuomalla on tähän asti kasvatettu pääasiallisesti taimia, joiden tarkoituksena on maantieteellistä alkuperää koskevien tutkimusten suorittaminen. Varsinaista ristetyysmateriaalia on ollut niukasti siitä yksinkertaisesta syystä, että risteytystoiminta on Pohjois-Suomessa erittäin vaikeata ja etelään perustetuissa Pohjois-Suomen siemenviljelmissä on ollut toistaiseksi vain vähän kukkia. Siitepölyn keräyskin on ollut vaikeata. Alkuvuosina yritettiin pölyä kerätä suoraan pluspuista, mutta pian todettiin, että näistä siitepölyn kerääminen antaa hyvin laihan tuloksen. Maantieteellisen alkuperän merkitystä selvittävien taimien suuri tuotanto johtuu siitä, että on yritetty saada tämä tutkimus maastoon siihen mennessä, kunnes varsinaisen risteytysmateriaalin taimien tuotanto alkaa voimaperäisenä. Maantieteellistä alkuperää koskevissa tutkimuksissa joudutaan vertailueriksi ottamaan myös usein niin eteläisiä alkuperiä, että suuri osa taimista tuhoutuu jo taimitarhaviheessä. Teuravuoman taimitarhan lisäksi tutkimusasema on pitänyt taimitarhaa Rovaniemellä metsäntutkimuslaitoksen pohjoisen hoitoalueen alemetsänhoitajan virkatalon pihamaalla. Tämä toiminta on kuitenkin nyt supistettu pelkästään avomaakasvatukseksi. Osa tarvittavista taimista kasvatetaan lisäksi vierailta taimitarhoilla. Tämä koskee lähinnä metsähallinnon Imarin ja Pakatin sekä Lapin metsälautakunnan Rovaniemen taimitarhoja.

Ilmaston sopeutumisen jalostus

Luonnonvaraiset kasvit ovat pitkien ajanjaksojen kuluessa erikoistuneet kasvupaikkansa ilmastoon ja maaperään. Ihminen on aikojen kuluessa suorittanut monenlaisia luonnonvaraisten kasvien siirtoja niiden luontaisesta elinympäristöstä toiseen paikkaan. Tavallisesti näistä siirroista on seurauksena kasvin heikko menestyminen tai kuolema. Joskus siirrot kuitenkin onnistuvat ja täten saatetaan saada aikaan suurikin taloudellinen voitto. Metsäntutkimuslaitoskin suorittaa tällaisia siirtokokeita. Tavoitteena saattaa olla

esim. paremman kasvun, runkomuodon, lyhyessä ajassa tuleentuvan siemenen, pitkän selluloosakuidun tai jonkin muun ihmisen talouden kannalta tärkeän ominaisuuden hankkiminen, joka luonnonmetsissä esiintyy tavoitetta heikompana. Joskus tällainen tutkimus on perustutkimusta ja joskus käytännön jatkuvan metsätalouden kipeästi kaipaama välittömästi soveltavaa tutkimusta. Viimeksi mainitusta on esimerkkinä tämänhetkinen ankara siemenen puute ja käytännön asettama kysymys, voidaanko Lapissa käyttää esim. Kainuun siementä, koska siemen Kainuussa tulee kahdeksana vuotena kymmenestä. Tutkimuksen vastuu on suuri, koska voi olla mahdollista, että Kainuun alkuperistä Lappiin istutetut metsät saattavat kuolla jonain poikkeuksellisen kylmänä vuotena, joita sattuu esim. kerran 100 vuodessa tai olla alttiita tautiepidemioille ja tuhoutua esim. vähän ennen kuin ne saavuttavat myyntikelpoisen paperipuun mitat.

Maantieteellistä alkuperää koskevat jälkeläiskokeet jakautuvat kahteen osaan:

- a) yleiskoe, jossa selvitetään Pohjois-Suomen rotujen asemaa koko maan rotuihin verrattuna
- b) erikoiskoe, jossa keskitytään Pohjois-Suomen ja Kajaanin linjan rotujen erikoiskysymysten selvittelyyn.

Yleiskokeessa on suuri joukko alkuperiä koko maasta. Tähän ryhmään kuuluvat myös ulkolaisilla erillä suoritettut kokeet.

Nämä ovat pääasiallisesti neuvostoliittolaisia alkuperiä. Maantieteellisiä alkuperiä koskevia jälkeläiskokeita eli provenienssikokeita on tehty hyvin runsaasti myös Ruotsissa ja Neuvostoliitossa. Niinpä onkin tärkeätä täyttää meillä sijaitseva aukko Pohjois-Suomen osalta. Neuvostoliittolaisista eristä tuhoutui viime talvena ja keväänä suurin osa. Kuitenkin kaksi erää, joista toinen oli Jenisei-joen yläjuoksulta Siperiasta, säilyi varsin moitteettomasti. Provenienssikokeet saattavat toisinaan tuntua varojen tuhlaukselta, koska suuri osa viljelyistä on jo etukäteen tuomittu tuhoutumaan. Tutkimus on kuitenkin saavuttanut tavoitteena jos yksikin prosentti kaukaa haetuista alkuperistä osoittautuu ilmastoom-

Kuva 4. Provenienssikoe N:o 241. Tauteihin sortuneita ja kestäviä eriä.

Fig. 4. One of the provenance experiments. Lots which have perished due to disease and others that are resistant.

me soveliaaksi, sillä tällaisten alkuperien jalostusarvo on suuri. Sveitsin alpeilta ei ole toistaiseksi löydetty yhtään tällaista erää.

Taimien tuhoutumisprosentti jo taimitarhoilla on yleensä sitä suurempi, mitä eteläisempi alkuperä on. Tästä on kuitenkin poikkeuksia ja kun siirrytään pohjoiseen päin, tullaan Kajaanin kautta kulkevalle 1000 d.d:n lämpösummakäyrälle, jonka pohjoispuolella kasvavissa erissä ei ole enää havaittu selvää taimien erikoistumista tässä suhteessa. Tätä seikkaa selvitteleekin maantieteellisiä alkuperiä koskeva b-erikoiskoe. Tutkimus tähtää tärkeään käytännön tulokseen. Se pyrkii vastaamaan kysymykseen, miten lähiaikoina hoidetaan Pohjois-Suomen männyn siemenen saanti. Koko tätä tutkimusta hoitaa professori S a r v a s.

Osa tutkimuksesta on kuitenkin ohjattu Länsi-Lapin tutkimusalueella suoritettavaksi. Tutkimus pyrkii saamaan vastauksen kysymykseen, ovatko Pohjois-Suomen männyt erikoistuneet lyhyeen kasvukauteen ja Pohjois-Suomen yleiseen valoilmastoon sekä onko muodostunut tauteja kestäviä rotuja. Tutkimus laajennetaan myöhemmin koskemaan myöskin kuusta. Työtä varten on Teuravuomalla kasvatettu yli 70.000 männyntainta, joista osa on Lapin läänistä, osa Kainuusta ja Etelä-Suomesta.

B-erikoiskokeeseen kuuluu osana ns. varjostuskoe, jossa tullaan rakentamaan joukko varjostuskatoksia. Tämä koe pyrkii selvittämään, ovatko Pohjois-Suomen mäntyrodut erikoistuneet Lapin pitkään päivään ja yleiseen valoilmastoon. Resistenssitutkimus keskittyy aluksi selvittämään, ovatko Pohjois-Suomen mäntyrodut erikoistuneet kestävämmän männynversoruostetta paremmin tai huonommin kuin Etelä-Suomen rodut. Tutkimus laajennetaan myöhemmin muita tauteja koskeväksi.

Kuva 5. Valoilmastotutkimuksen esikokeen varjostusrakennelmia
Fig. 5. Shading constructions of preliminary light-climate investigation.

Muut metsägeneettiset tutkimukset

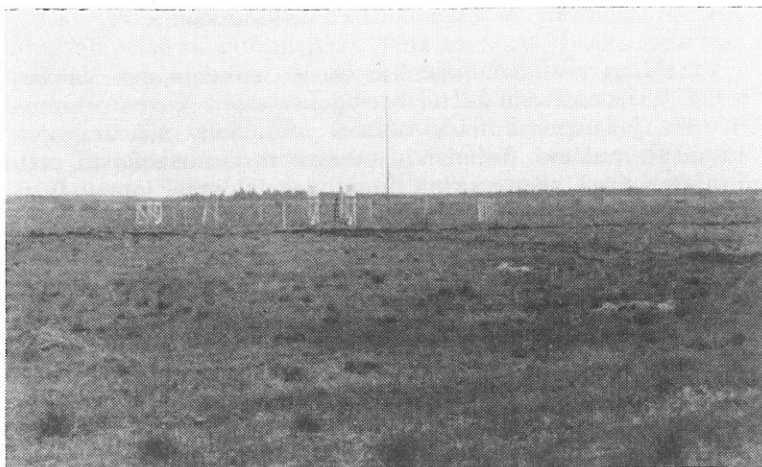
Länsi-Lapin tutkimusaseman uusien rakennusten valmistuttua pääsee varsinainen metsägeneettinen perustutkimus käyntiin ja uusia aiheita tullaan ottamaan määrärahojen puitteissa mukaan. Tällaisista uusista tutkimusaiheista mainittakoon tässä esimerkkinä puuaineen jalostus, jota jo Etelä-Suomen osalta tutkitaan, runsaasti ravinteita käyttämään pystyvien rotujen kehittäminen, johon kotieläinjalostus ja maatalouskasvien jalostus on jo luonut oman pohjan, edelleen itsepölytyslinjojen vieminen eteenpäin erityisesti lehtipuilla ja näiden letaali- ja defektigeneistä puhdistettujen kantojen risteyttäminen kolmen neljän sukupolven kuluttua heterosiksen hyväksikäyttöä silmälläpitäen sekä sukupolvien kierron lyhentäminen. Tällaisia uusia tutkimusaiheita voidaan luetella suuri joukko, mutta niiden ottaminen ohjelmaan on ennen kaikkea rahoituskysymys. On kuitenkin selvää, että laboratoriotilojen valmistuttua joukko uusia aiheita tullaan ottamaan ohjelmaan mukaan.

Suotutkimukset

J o h d a n t o

Länsi-Lapin tutkimusseuran työohjelmaan eivät varsinaisesti kuulu suotutkimukset. Kuitenkin Teuravuoman suoviljelyksen alue sisältää runsaasti osia, jotka eivät sovellu metsägeneettisiin tutkimuksiin ja jotka sen vuoksi tarkoituksen mukaisemmin käytetään suotutkimuksiin. Näitä tutkimuksia otetaan siinä määrin aseman työohjelmaan, kuin se aseman metsägeneettistä ohjelmaa vaarantamatta on mahdollista.

Teuravuoman suoviljelys sijaitsee n. 20.000 ha:n laajuisen Teuravuoma-nimisen suoalueen länsi reunassa. Siihen liittyvät välittömästi 30-luvun alussa pulavuosina suoritettut metsäojitukset, joista n. 2000 ha on metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa. Näihin metsäojituksiin liittyy hyvin läheisesti *M e t s ä h e i m o n* nimi. Hän on perustanut lukuisan joukon koaloja läheisessä yhteistyössä professori *L u k k a l a n* ja myöhemmin professori *H u i k a r i n* kanssa.

Kuva 6. Teuravuoman laajoja suoviljelyksiä ja ilmastoasema.
Fig. 6. The large cultivated peatland areas and a weather station at Teuravuoma.

Vanhimmat kestokoealat ovat olleet metsäntutkimuslaitoksen hoidossa jo yli 30 vuotta. Ne on säännöllisin välein mitattu ja käsitelty. Paitsi varsinaisia suometsien kasvu- ja tuottokoealoja Teuravuomalla on suoritettu monenlaisia muita kokeita. Esimerkkinä mainitaan tässä lannoitus- (myös karjan lanta), kalkitus-, painomaa-, vesitys-, liettämis-, metsänviljely-, puulaji-, maanmuokkaus-, sarkalevyys- ja metsäsala-ajakokeet. Näiden kokeiden tulosten esittely riittäisi jo useaan tämän kokoiseen esitykseen. Lapin läänissä on suoritettu v. 1930-luvulla kaksi laajahkoa rimpisen aapasuoalueen metsittämis-kokeita. Molemmat suuret lapiotyöhankkeet on nähtävä ennakkoluulottomia koesuorituksina. Joskin taloudellinen tulos on pahimmilla rimpialueilla jäänyt heikoksi, on niiden suometsätieteellistä tutkimusta palveleva merkitys ollut sitä suurempi. Lapin aapasoiden metsittämis-tutkimus vaatii paljon pinta-alaa ja paljon aikaa. Teuravuoman ojitus-alueella on edustettuna jokseenkin koko Pohjois-Suomen suotyyppiasteikko ja siellä nähdään tuloksia erittäin hyvin kasvavista nuorista metsistä nollatuottoon asti.

Nämä vanhat suometsätiedettä palvelevat kokeet tarjoavat monella tavoin pohjan, josta tutkimus pyrkii eteenpäin. Suotutkimuksiin on Länsi-Lapin koeasemalla verraten vähän varoja. Ne tehtävät, jotka on suoritettu, liittyvät yleensä koko maata käsittäviin suotutkimusosaston yleiskokeisiin Lapin läänin osalta.

Rimpisten soiden metsitys

Rimpisten soiden ojitus ja metsitys kiinnostaa jo teoreettisena kysymyksenä, koska rimpisiä soita on pidettävä Lapin läänin vaikeimmin metsitettävänä soina. Teuravuomalla aihe on erityisen ajankohtainen, koska suoviljelyksestä suurin osa on entistä rimpistä avosuota. Käytännön ojitajaa rimpisoiden vaikeudet eivät kovin läheisesti koske, koska näitä soita yleisesti otetaan ojitussuunnitelmiin vain sen verran kuin niitä teknillisistä syistä tulee mukaan. Tutkimustulosten saaminen tulee ilmeisesti vaatimaan vuosikausia.

Vako-ojituksen tutkimus

Vako-ojitus on standardimenetelmä varsinkin Norjassa ja Skotlannissa. Sitä harrastetaan myös muissa maissa. Meidän maassamme vako-ojitukseen tähtäävät varsinaiset kokeet aloitettiin Etelä-Suomessa joitakin vuosia sitten ja Pohjois-Suomessa vähän myöhemmin.

Koekenttiä on laadittu Kivalon ja Kolarin kokeilualueisiin. Metsähallituksen Peräpohjolan piirikunta ja Lapin metsälautakunta, Lapin maanviljelysinsinööripiiri ja muutkin ovat tehneet näitä oman toimipiirinsä alueille. Erityisen laajaksi on tämän tapainen toiminta muodostunut kivennäismailla. Kangaskuvioiden ja suoalueiden rajamaille on varmaan tehty satoja ellei tuhansia hehtaareja vako-ojitusta, jota on pidettävä ohutturpeisen suon vako-ojituksena. Suurehko osa kangaskuvioista on myöskin ollut selvää ohutturpeista suota keskiosistaan tai vähintään soistunutta tai pakusammaloitunutta kangasta. Järjestelmälliset kokeet vako-ojituksesta sarkaleveysarjoineen, niihin liitettyine lannoitus- ja istutustöineen pannaan Teuravuomalla käyntiin.

Lannoitustutkimus

Soihin kohdistuvista tutkimuksista Länsi-Lapin asema on suorittanut eniten tällä hetkellä lannoitukseen liittyviä koekteita. Lannoitustutkimuksesta on paisumassa jättiläinen, jota voidaan hallita vain tilastomatematiikan tietojenkäsittelykoneiden avulla. Länsi-Lapin tutkimusasema on ottanut osaa typen, fosforin ja kaliumin käytettäviä määriä ja suhteita koskeviin kokeisiin erilaisilla soilla, lannoitelajikokeisiin uusien lannoitteiden tullessa markkinoille, fosforin liukoisuutta koskeviin kokeisiin, kaliumkloridin ja -sulfaatin vertailuun, lannoitusaikakokeeseen, jossa lainnoitus toistetaan kolmen vuoden aikana joka kuukausi eri ruuduilla suuressa ruudustossa, tutkimukseen lannoitteiden huuhtoutumista ojavesiin varsinkin talvilannoituksen jälkeen, lannoitus-ten uusimiskokeisiin, lannoitukseen metsänviljelyn yhteydessä, lannoitteiden siemenen ja siitepölyn satoa lisäävän vaikutuksen tutkimiseen jne.

Toiminta-alue

Toistaiseksi Länsi-Lapin tutkimusseuran toiminta-alueeseen metsägeneettisessä tutkimustyössä kuuluu Lapin lääni sekä Oulun läänin pohjois- ja itäosat. Tilanne säilyy tällaisena, kunnes uusia asemia perustetaan. Lähiajan ohjelmaan kuuluu Pyhäkosken tutkimusasema Muhoksen kunnassa. Sen toimintapiiriin siirtyy perustamisen jälkeen koko Oulun lääni. Tämän aseman rakennusten suunnittelu on käynnissä ja määräraha töiden aloittamiseen on jo myönnetty vuoden 1968 valtion tulo- ja menoarviossa.

Suontutkimusten osalta Länsi-Lapin tutkimusaseman toimintapiiriin kuuluu vuoden 1968 alusta lukien vain Teuravuoman alue. Tähän asti asema on ottanut osaa myös useisiin muihin Pohjois-Suomessa suoritettuihin tutkimuksiin.

Länsi-Lapin aseman tutkimus on siis keskitetty toistaiseksi metsägenetiikkaan liittyviin tutkimuksiin, mutta sen toiminta-alue on hyvin laaja. Pohjois-Suomen lisäksi sen toiminta ulottuu myös Etelä-Suomessa sijaitseville Pohjois-Suomen siemenviljelmille.

Rakennustyöt

Länsi-Lapin tutkimusaseman tontti sijaitsee Tornion—Muonion valtatie varrella Kolarin kirkonkylässä Ylläsjoeksi. Aseman rakennustyöt aloitettiin syksyllä 1967 ja työt valmistunevat syksyllä 1968. Teuravuoman vanhan asuntolarakennuksen viereen rakennetaan myöhemmin huoltorakennus. Uudisrakennusten yhteinen tilavuus on 3800 m³.

Rakennukset sisältävät kolme asuntoa, 140 m² metsägenetiikan tarvitsemaa laboratoriotilaa, jäähdytys- ja syväjäädystytiloja, siitepölyn ilmastoituja hyötytiloja, siementen pienerien karistamon, tutkijoiden ja vierailijoiden huoneita sekä erilaisia huoltotiloja. Vanhaa päärakennusta käytetään asuntona, tutkijoiden huoneina ja työväen majoitustiloina.

Metsäntutkimuslaitoksen muu toiminta Pohjois-Suomessa

Vaikka Länsi-Lapin tutkimusaseman toiminta on keskitetty suppealle metsägenetiikan alalle, ei tämä merkitse suinkaan sitä, että metsäntutkimuslaitos laiminlöisi muun metsäalan tutkimuksen Pohjois-Suomessa. Muu kenttätutkimus suoritetaan laitoksen eri osastojen toimesta tutkimusryhmien avulla, jotka käyttävät Länsi-Lapin aseman tiloja ja muita tukikohtia hyväkseen. Laitoksen kaikkien osastojen tutkimukset ulottuvat Pohjois-Suomeen, mutta on selvää, että toiminta tehostuisi, jos suunnitelma Pohjois-Suomen tutkimusaseman perustamisesta Rovaniemelle voitaisiin rahoittaa ja panna toimeen. Pohjois-Suomen tutkimusta olisi-kin välttämättä tehostettava, kuten kappaleessa Koe- ja tutkimusasemien alkuhistoria olevasta metsäntutkimuskomitean mietinnön lainauksesta selviää.

Hoitokunta

Asetuksen mukaan tutkimusasemien yhteyteen voidaan asettaa hoitokunta. Länsi-Lapin asemalle on tällainen asetettu. Hoitokunta on kokoontunut keskimäärin kaksi kertaa vuodessa. Se on valmistellut aseman vuosikertomukset, toiminta- ja määrärahojen käyttösuunnitelmat sekä tehnyt useita tutkimus- ym. aloitteita, joita metsänparannuslaitos pitää suu-riarvoisina ja yrittää parhaansa mukaan panna ne toimeen.

Synopsis

The 50-years-old Forest Research Institute of Finland and the tasks of its Research Station of Western Lapland.

On October 24, 1967, fifty years had lapsed since the foundation of the Forest Research Institute of Finland. In spite of this circumstance only the most recent enactment concerning the Institute, that of September 7, 1967, states in paragraph four that research and experimental stations belong to it. Earlier regulations do not mention them at all. The Research Station of Western Lapland was established on December 1, 1964. It is located in the parish of Kolari at 67°15' N and 23°48' E. The Station's activities include mainly forest genetic investigations. The forest genetic programme of the near future is divided into the following subjects: selection and recording of the material of breeding, production of seedlings and reproduction of the material, genetic testing of the material of breeding, development of varieties adapted to the local climate through breeding as well as other forest genetic investigations. The studies in peatland utilization to be carried out in the near future are focused on fertilizing as well as draining the *rimpi*¹⁾ areas of cultivated peatlands by means of furrow-ditching. The research station has an experimental area covering more than 7000 hectares, 300 of which is covered — and 100 open — ditched cultivated peatland. The cultivated field areas are used for forest, genetic and peatland investigations. The new buildings of the station, which measure 3800 cu.m. in volume, will probably be completed by the end of 1968.

---

1) Earlier wet open-swamp.

Rovaniemen muuttoliikkeen yleispiirteet vuosina 1960—1967 ja nuorten 15—20 vuotiaiden muuton erityispiirteet vuosina 1960—1967

Pentti Vaarama

1. Johdanto

Selvitys, jonka tuottamia tuloksia seuraavassa kirjoituksessa tarkastelen, käynnistyi kolmatta vuotta sitten Rovaniemen kaupungin nuorisotyölautakunnan toimesta. Mainittu lautakunta halusi saada käyttöönsä ajan tasalla olevia ja mahdollisimman luotettavia tietoja muuttoliikkeen laajuudesta ja erityisesti nuorten muuttoliikkeeseen liittyvistä seikoista. Vm. suhteessa lautakuntaa kiinnosti lähinnä, kuinka runsasta nuorten paikkakunnalta poismuutto on, mitkä ovat poismuuton todennäköiset syyt, minne muutto pääasiassa suuntautuu jne.

Koska nuorisotyölautakunnan julistaman tutkimusmäärärahan hakijoita — lähinnä laudatur-tutkielmaa tekeviä opiskelijoita — ei ilmaantunut, otin kyseisen tehtävän suorittaakseni ongelman kiinnostavuuden vuoksi. Jo alkuvaiheessa oli selvää, ettei vaativan tutkimuksen suorittaminen aiheesta muun työn ohessa ole helppoa. Vaikeuksia onkin ilmaantunut runsaasti ja niinpä on asiallisempaa puhua seuraavassa selvityksestä kuin tutkimuksesta. Selvitys on ennen kaikkea ajan, mutta myös riittävien määrärahojen niukkuuden vuoksi ollut tehtävä lähinnä sen tutkimusaineiston pohjalla, mikä käytännöllisimminkin on tarjoutunut selvityksen perustaksi.

Selvityksen perusmateriaali on näin ollen kerätty pääosin Rovaniemen seurakunnan tietolähteistä ja täydennetty yleisistä väestötiedoista saatavilla tiedoilla. — Todettava on tässä yhteydessä kiitollisena, että Rovaniemen seurakunnan kirkkoherranvirastossa on työhöni suhtauduttu erittäin myönteellisesti ja siellä olevat tietolähteet ovat olleet vapaasti käytettävissäni.

2. Selvityksen lähtökohta ja laajuus

Selvityksen lähtökohtaa tai laajuutta ei toimeksiantaja eli Rovaniemen kaupungin nuorisotyölautakunta halunnut mitenkään rajoittaa, joten tässä suhteessa selvityksen laatijalle jäi kiitettävän vapaat kädet. Selvityksen lähtökohdaksi otin väestölaskentavuoden 1960, koska tältä vuodelta on olemassa vertailujen suorittamiseksi tavallista täydellisemmät väestötiedot. Selvitys on nuorten osalta suoritettu vuoden 1965 loppuun saakka ja muiden — siis lähinnä kokonaistietojen — osalta viime vuoden loppuun saakka.

Karkeasti ottaen voi sanoa, että selvityksen eri vaiheet ovat olleet seuraavat: perusmateriaalin kerääminen, tietojen korteille vieni (nuorten 15—24 vuotiaiden osalta tiedot on viety Speedex-neulakorteille), tietojen luokittelu, tilastointi ja taulukointi, vertailujen suorittaminen ja johtopäätösten tekeminen.

Selvityksen perusmateriaalin kerääminen tapahtui pääasiassa Rovaniemen seurakunnan kirkonkirjoista, lähinnä ns. historiankirjoja tutkimalla. Näistä lähteistä voitiin poimia seuraavanlaisia tietoja pääasiassa vuosittaisina, mutta joissakin tapauksissa myös kuukausittain ryhmiteltyinä tietoina:

- Paljonko Rovaniemen seurakunnasta on muuttanut vuosittain pois kaupunkilaisia eli ns. lähtömuuttaneiden määrä vuosina 1960—1967;
- Millainen on mainittujen muuttaneiden ikäryhmäjakautuma, jolloin selvitys on laadittu vuosittaisena, mutta yhteenvototaulukoissa tullaan lähinnä esittämään ikäjakautumat 5-vuotisryhmittäin;
- Miten muuttaneet jakautuvat sukupuolen mukaan;
- Mihin lääniin ja mille paikkakunnille muuttaneet ovat menneet.

Lisäksi on mahdollisuuksien mukaan pyritty perusmateriaalin nojalla selvittämään, paljonko muuttaneissa on ollut naimisissa olevia, paljonko naimattomia. Tältä osin tiedot ovat jossain määrin epävarmat, koska tiedot olisi ollut jokaisessa tapauksessa erikseen tarkistettava ns. perhekirjojen lehdiltä. Tällaiseen tarkistukseen ei kuitenkaan ajan vähyysden vuoksi ole ollut mahdollisuuksia enkä myöskään aputyövoimaan ole voinut turvautua.

Mainita kannattaa, että vuoteen 1962 saakka saattoi perusmateriaalista saada selvityksen kannalta erittäin mielenkiintoisia tietoja, mm. missä muuttaneet ovat syntyneet, mikä on heidän ammatinsa ja kenen kanssa on naimisissa (siis mm. puolison ammatillinen asema, syntymäaika jne.). Vuonna 1962 suoritettiin kirkkoherranviraston työskentelyn kannalta ilmeisesti tarkoituksenmukainen uudistus, mutta tutkijoille ja selvitysten laatijoille tarjoutuu tuon rationalisoinnin jälkeen peruslähteistä eli ns. historiankirjoista entistä tuntuvasti niukemmat tiedot. Laajemmat tiedot ovat edelleenkin saatavissa kirkkoherranvirastosta ns. perhekirjoista ja perhekirjojen lehdiltä. Näistä lähteistä tietojen poimiminen on kuitenkin erittäin hidasta eikä kyseisiä lähteitä missään tapauksessa voi lainata kotiin tai yleensä kirkkoherranviraston ulkopuolelle. Niinpä monet erittäin mielenkiintoiset ja muutoliikkeen laatua valaisevat tiedot jäävät valitettavasti tämän selvityksen laatijan nykyisten työskentelymahdollisuuksien ulottumattomiin. Tällaisista tiedoista mainittakoon haikein mielin mm. poismuuttajan siirtyminen takaisin syntymäkuntansa tai syntymäseuduilleen, onko muuttanut aviopuolison synnyinseuduille, onko muuttaja naimisissa vai ei, mikä on hänen tai hänen puolisonsa ammatti jne. — Muuttopaikkakunta onneksi ilmenee nykyisistäkin peruskirjoista, joten muuttovirtojen suuntia voidaan seurata.

Kaupungin nuorisotyölautakunnan toimeksiannon mukaisesti selvityksen päätarkoituksena on saada valaistusta nuorten muuttoon liittyviin erityispiirteisiin. Nuoriksi on kunakin muuttovuonna katsottu 15—24 vuotiaat ja operoitu näistä ikäluokista saaduilla tiedoilla. Taustatietojen ja vertailukohteiden saamiseksi on vuosilta 1960—1967 koottu yleistiedot kaikista poismuuttaneista. Vieläkin laajempien kehystietojen saamiseksi olen lisäksi kerännyt tiedot ns. tulomuuttaneista sekä Rovaniemen kaupungin että Rovaniemen maa-

laiskunnan osalta. Rovaniemen kaupunki ja Rovaniemen malaiskuntahan muodostavat todellisuudessa monissa suhteissa elimellisesti yhteenkuuluvan alueen, joten niitä on tarkasteltava ainakin toisinaan yhtenä kokonaisuutena. Esimerkin vuoksi mainittakoon, että Rovaniemen kaupungista taapahtuvasta läänin sisäisestä muutosta suuntautuu runsas kolmannes Rovaniemen maalaiskuntaan ja Rovaniemen kaupunkiin suuntautuvasta tulomuutosta on Rovaniemen maalaiskunnan osuus yli puolet.

Kaikista muuttaneista olen taulukkoihin koonnut tiedot ja nämä yleistiedot on ryhmitelty kahdella eri tavalla, toisaalta viisivuotiskäryhmiin, toisaalta erilaisiin käytännön elämän kannalta tärkeiksi osottautuneisiin ikäryhmiin, nimittäin alle kouluikäisiin (0—6 vuotiaat), kouluikäisiin (7—15 vuotiaat), ns. työkykyisessä iässä oleviin (16—65 vuotiaat) ja eläkeläisiin (yli 65 vuotiaat). Muuttaneiden jakautumat mainittuihin ikäryhmittymiin ja näiden ikäryhmittymien prosenttiset osuudet olen laskenut ja taulukoinut vuosittain, mutta taulukoiden runsauden vuoksi niitä ei ole voitu tämän kirjoituksen yhteyteen liittää. — Nuorten 15—24 vuotiaiden osalta on vuosittaisten jakautumataulukkojen yhtenvetotaulukko esitetty vuoteen 1965 saakka, johon asti nuorista on kerätty Speedex-korteille yksityiskohtaisia tietoja mahdollista myöhempiä analysointia varten.

3. Muuton syitä koskevat arvioinnit

Alun pitäen toimeksiantaja, nuorisotyölautakunta, toivoi, että selvityksen avulla päästäisiin perille nuorten poismuuton syistä, motiiveista. Varmasti muuton syyt kiinnostavatkin eniten käytännön nuorisotyöntekijöitä ja suurta yleisöä, siis enemmistöä ihmisistä. Muuton syihin ei valitettavasti kuitenkaan tämän selvityksen puitteissa päästy luotettavasti käsiksi. Muuton syitä voidaan periaatteessa tutkia ja parhaiten lähinnä kysely- ja haastattelumenetelmien avulla. Tällaisen laajan kenttätutkimuksen aiheuttamat taloudelliset kustannukset ja vaatima työmäärä ovat kuitenkin sitä suuruusluokkaa, ettei selvityksen laatijalla siihen ainakaan tässä vaiheessa ole mahdollisuuksia siitä huolimatta, että kaupungin nuorisotyölautakunta myönsi käyttööni myös toisen vuoden

määrärahan tätä muuttotutkimusta varten. — On näin ollen tyydyttävä lähinnä niihin niukkoihin ja pääasiallisesti spekulatiivisiin, pohdiskeleviin arviointeihin, joita tilastotietojen perusteella ja niiden taustalta on luettavissa ja joita vahvistavat muista yhteyksistä — mm. ammatinvalinnan ohjauksessa — saadut kokemukset ja tiedot.

Olisi luonnollisesti erittäin toivottavaa, että suoranaisena perustutkimuksena pidettävä laajamittainen muuttotutkimus saataisiin käynnistymään koko maakunnassa — selvityksessä tähän on kyseessä vain Rovaniemen seutua koskeva muuttotutkimus — koska muuttoliikkeellä, sen laajuudella ja muuttovirtojen suunnilla sekä muuton syiden tutkimisella olisi arvaamattoman suuri merkitys, kun on mm. tehtävä kunta-kohtaisia koulusuunnitelmia ja etsittävä keinoja elinkeinoelämän tehostamiseksi. Kun liikkuvuuden edistämisestä on tullut eräs tärkeimmistä työllisyyspoliittisista toimenpiteistä, olisi toki selvitettävä muuttoliikkeen nykyinen laajuus ja muuton motivaatiot, sillä suunnittelematon liikkuvuuden edistäminen häiritsee alueellisesti elinkeinoelämää ja sen tasapainoista kehitystä erittäin haitallisessa määrin. Suunnittelematon muutto saattaa tehdä laajoja alueita elinkelvottomiksi, sen sijaan suunniteltu ja järkevin perustein edistetty liikkuvuus turvaisi peruspalvelusten saannin varsin syrjäisissäkin toimintapisteissä.

4. Rovaniemen alueen väestöä koskevat demografiset tiedot

Tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista mennä tarkastelemaan Rovaniemen seudun väestökehitystä aikaperspektiivissä kovinkaan paljon taaksepäin, vaan pysyttelen täällä vuosikymmenellä eli ajassa, miltä muutkin tässä selvityksessä käytettävät tiedot ovat. Tämän tarkasteluni perustaksi olen poiminut tarkistetut väestötiedot Suomen viralliseen tilastoon (SVT) kuuluvasta "Väestömuutoksia"-julkaisusta vuosilta 1960—1965. Vuodelta 1966 on käytettävissäni ollut tarkistamattomat ennakkotiedot. Kyseiset tiedot on julkaistu oheisena taulukossa 1 A Rovaniemen kaupungin ja taulukossa 1 B Rovaniemen maalaiskunnan osalta sekä taulukossa 1 C osa tarkastettu molempia yhdessä.

Taulukko 1. Väestömuutokset Rovaniemen kaupungissa ja Rovaniemen maalaiskunnassa vv. 1960—66. Lähteenä SVT:n julkaisu "Väestömuutokset" vv. 1960—65 ja ennakkotiedot v. -66.

1 A: Rovaniemen kaupunki

Vuosi	Ei-ikäväinä syntyneet	Kuolleet	Synty- neiden enemm.	Kuntaan muuttan.	Kun- nasta muuttan.	Muutto- voitto/ tappio	Muutok- set yht.	Väki- luku 31. 12.
1960	529	134	395	1 916	1 239	+ 677	+ 1 059	21 376
1961	630	129	501	1 704	1 426	+ 278	+ 782	22 292
1962	626	112	514	1 795	1 211	+ 584	+ 1 083	23 375
1963	590	119	471	1 782	1 369	+ 413	+ 892	24 267
1964	602	145	457	2 165	1 372	+ 793	+ 1 443	25 710
1960—64	2 977	639	2 338	9 362	6 617	+ 2 745	+ 5 259	
Ka. 1960—64	595	128	468	1 872	1 323	+ 549	+ 1 052	
1965	651	140	511	1 934	1 599	+ 355	+ 864	26 574
1966	602	135	467	2 002	1 768	+ 234	+ 701	27 275
1967								

1 B: Rovaniemen maalaiskunta

1960	658	161	497	1 245	1 303	— 58	+ 431	23 974
1961	684	161	523	1 009	1 160	— 151	+ 365	24 119
1962	604	170	434	1 036	1 349	— 313	+ 105	24 224
1963	555	164	391	839	1 255	— 416	+ 32	24 192
1964	490	150	340	798	1 768	— 970	— 830	23 362
1960—64	2 991	806	2 185	4 927	6 835	— 1 908	— 39	
Ka. 1960—64	598	161	437	985	1 367	— 382	+ 8	
1965	480	155	325	760	1 320	— 560	+ 173	23 189
1966	439	147	292	722	1 338	— 616	+ 324	22 865

**Taulukko 1 C: Rovaniemen alueen väkiluvun kehitys
vv. 1960—67**

31. 12.	Kaupunki	Mlk.	Yht.	Muutokset ed. vuodelta
1960	21 376	23 974	45 350	+ 1 490
1961	22 292	24 110	46 411	+ 1 147
1962	23 375	24 224	47 599	+ 1 188
1963	24 267	24 192	48 459	+ 860
1964	25 710	23 362	49 072	+ 613
1965	26 574	23 189	49 763	+ 691
1966	27 275	22 865	50 140	+ 377
1967	27 867	22 150	50 017	— 123

Taulukosta 1 A voidaan Rovaniemen kaupungin osalta poimia seuraavia mielenkiintoisia seikkoja:

- (1) Viisivuotiskautena 1960—1964 on Rovaniemen kaupunkiin muuttanut keskimäärin 1 872 henkilöä, joista naisia on ollut yli puolet eli tarkkaan sanottuna 52.7 %.
- (2) Alimmillaan tulomuuttaneiden määrä on ollut vuonna 1961 eli 1 704 henkilöä ja korkeimmillaan vuonna 1964 eli 2 165 henkilöä.
- (3) Em. viisivuotiskautena on Rovaniemen kaupungista muuttanut pois keskimäärin 1 323 henkilöä, joten muuttovoittoa on syntynyt keskimäärin 549 henkilöä vuosittain. Lähtömuuttaneista on ollut naisia keskimäärin 52.4 %.
- (4) Eniten muuttovoittoa syntyi vuonna 1964 eli 793 henkilöä ja vähiten vuonna 1961 eli 278 henkilöä. Virallisten tietojen mukaan muuttovoitto vuonna 1965 supistui 355 henkilöön.
- (5) Vuonna 1966 muutti kaupungista pois enemmän kuin yhtenäkkään em. viisivuotiskauden vuotena eli 1 768, mikä on 33.6 % enemmän kuin em. viisivuotiskauden keskiarvo. Samana vuonna tosin tulomuuttaneidenkin määrä ylitti em. viisivuotiskauden keskiarvon, mutta vain 6.9 %:lla.
- (6) Muuttovoitto on Rovaniemen kaupungin kohdalla supistumassa ja väestönkasvu on entistä suuremmassa mää-

rin syntyneiden enemmyyden varassa. Syntyneiden enemmyys on kuitenkin tasaisesti laskenut vuodesta 1961 lähtien, sillä mainittuna vuonna syntyneiden enemmyys oli 2.25 % koko kaupungin väestömäärästä, mutta vuonna 1966 vain 1.71 % saman vuoden asukasmäärästä.

Taulukosta 1 B voidaan vastaavasti Rovaniemen maalaiskunnan osalta poimia seuraavia kiinnostavia tietoja:

- (1) Viisivuotiskautena 1960—1964 Rovaniemen maalaiskuntaan muutti keskimäärin 985 henkilöä ja kunnasta muutti pois keskimäärin 1 367 henkilöä, joten muuttotappiota syntyi keskimäärin 382 henkilöä vuosittain.
- (2) Koko em. viisivuotiskausi on ollut kunnan osalta nousevasti muuttotappiollinen, sillä kun vuonna 1964 muuttotappio oli 58 henkilöä, oli se vuonna 1964 peräti 970 henkilöä. Tämän jälkeen muuttotappio on jonkin verran pienentynyt.
- (3) Vuoteen 1962 saakka on Rovaniemen mlk:n väestökehitys ollut nouseva, voitollinen syntyneiden enemmydestä johtuen, mutta vuodesta 1963 lähtien on kunnan väestökehitys muuttunut tappiolliseksi. Syntyneiden enemmyys oli huippulukemissa vuonna 1960, jolloin se vastasi 2.07 % kunnan silloisesta väkiluvusta. Mainitusta vuodesta lähtien syntyneiden enemmyys on tasaisesti laskenut, ollen vuonna 1966 enää 1.27 % mainitun vuoden väestömäärästä.
- (4) Em. perustein näyttää ilmeiseltä, että Rovaniemen maalaiskunnan väestökehitys tulee edelleen olemaan tappiollinen, joskaan ei enää niin suurena määränä kuin suurten voimalaitostyömaiden päätyttyä. Kun kuitenkin syntyneiden enemmyys pienenee jatkuvasti ja muutto- ja työmahdollisuuksien ollessa liian vähäiset vie jatkuvasti etenkin nuoria ikäluokkia pois kunnasta, näyttää laskeva suunta kunnan väestökehityksessä verraten pysyvältä ilmiöltä.

Jos tarkastellaan Rovaniemen kaupunkia ja maalaiskuntaa yhtenä kokonaisuutena (taulukko 1 C-osa) — muutto-

liikkeestähän tapahtuu huomattava osa näiden kuntien sisällä — havaitaan, että vuoden 1967 vaiheilla alueen väestön lisäyksessä on tultu kulminaatiopisteeseen, ainakin toistaiseksi.

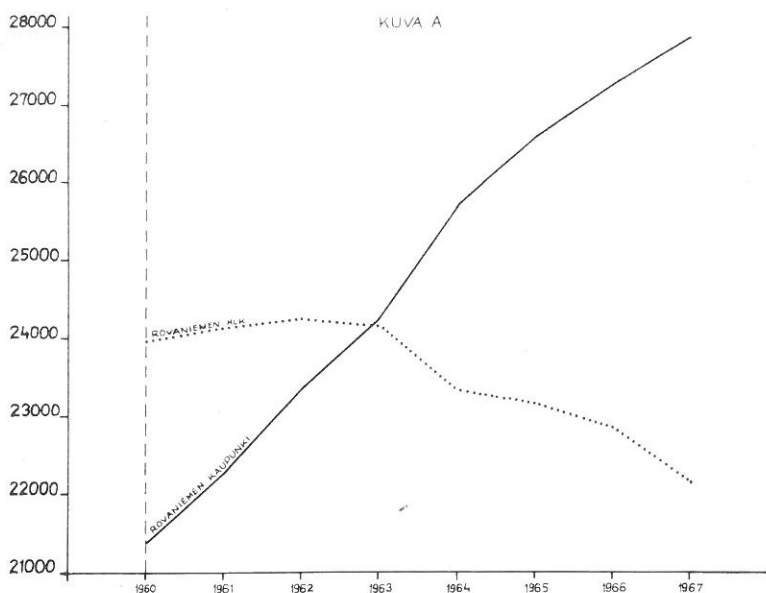
Mikäli alueelle ei saada syntymään uusia työtilaisuuksia ja ellei nimenomaan nuoria ikäluokkia voida sitoa entistä pitempään perus- ja jatkokoulutukseen, alkaa väestömäärä alueella todennäköisesti kiihtyvää vauhtia vähetä.

Seuraavilla sivulla olevista graafisista esityksistä näemme tämän seikan "silmiinpistävästi".

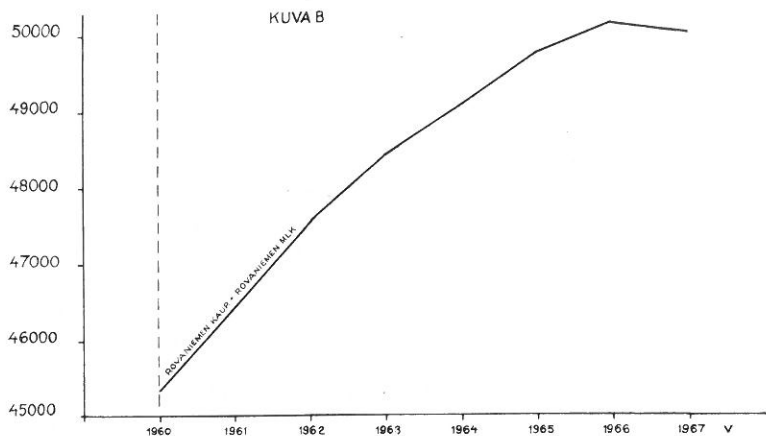
5. Muuttoliike Rovaniemen seurakunnan tietolähteiden mukaan

Käytännöllisistä syistä olen ainakin toistaiseksi joutunut pitäytymään niissä tietolähteissä, joita olen Rovaniemen seurakunnan arkistoista saanut käyttööni. Nämä tietolähteet kattavat valtaosan Rovaniemen väestöstä, ovat hyvin hoidettut ja antavat runsaasti yksityiskohtaista tietoa. Näiden lähteiden valossa tarkastelen lähemmin muuttoliikettä keskittyen erityisesti ns. lähtömuuttoon ja nuorten 15—24 vuotiaiden muuttoon liittyviin erityispiirteisiin.

Lähtömuuttoa koskevista taulukkotiedoista poimin eräitä tietoja lähemmän tarkastelun kohteeksi. Ns. kokoomataulukosta, johon on koottu vuosina 1960—1967 Rovaniemen kaupungista lähtömuuttaneet, voidaan tehdä eräitä johtopäätöksiä. Ennen näitä on kuitenkin mainittava, ettei kyseisessä taulukossa ole mukana Rovaniemen kaupungista Rovaniemen maalaiskuntaan muuttaneet, koska nämä kunnat seurakunnallisesti kuuluvat yhteen. Vasta viime vuosina on Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan muuttokirjoja ryhdytty pitämään erikseen, joskaan tällöinkään ei seurakunnan sisäinen muutto ole mukana. Seurakunnan sisäisestä muutosta olen saanut kuitenkin yhtenvetotiedot kirkkoherranvirastosta viime vuosilta, mutta missään ikäjakautumataulukoissa eivät nämä seurakunnan sisällä muuttaneet ole mukana. Mikäli Rovaniemen seurakunnan sisäinen muutto on mukana taulukoissa tai asioiden käsittelyssä, on se aina erikseen mainittu.

Kuva A. Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen mlk:n väestön kehitys vv. 1960—1967.

Kuva B. Rovaniemen alueen (kaupunki + mlk.) väestön kehitys vv. 1960—1967.

Em. varaukset huomioon ottaen ilmenee kokoomataulukosta mm. (taulukko n:o 2):

Taulukko n:o 2.

Kokoomataulukko vv. 1960—1967 Rovaniemen seurakunnasta poismuuttaneista, ns. lähtömuuttaneista henkilöistä. Huom. Taulukossa ei ole mukana seurakunnan sisäinen muutto, siis muutto Rovaniemen maalaiskuntaan.

Vuosi	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	Määrä	%	Määrä	%	Määrä	%
1960	416	47.0	470	53.0	886	100.0
1961	448	46.0	524	54.0	972	100.0
1962	393	44.0	500	56.0	893	100.0
1963	466	44.0	595	56.0	1 061	100.0
1964	467	45.0	365	54.8	1 032	100.0
1965	559	45.8	660	54.0	1 219	100.0
1966	602	45.5	735	55.5	1 337	100.0
	575	46.1	673	53.9	1 248	100.0
Yht.	3 926		4 722		8 648	
Ka. 1960—67		45.4	590	54.6	1 081	100.0

- (1) Kahdeksanvuotiskautena 1960—1967 muutti Rovaniemen seurakunnasta pois kaupunkilaisia muualle kuin Rovaniemen maalaiskuntaan yhteensä 8 648 henkilöä eli keskimäärin 1 081 henkilöä vuosittain.
- (2) Alimmillaan lähtömuuttaneiden määrä oli vuonna 1960 eli 886 henkilöä ja korkeimmillaan vuonna 1966 eli 1 337 henkilöä, mikä on 23.6 prosenttia yli vastaavan ajan vuotuisen keskiarvon. Viime vuonna lähtömuuttaneiden määrä on 15.4 % em. ajan keskiarvoa suurempi.
- (3) Lähtömuuttaneista on ollut miehiä keskimäärin 491 henkilöä eli 45.4 % ja naisia keskimäärin 590 henkilöä eli 54.6 % kaikista muuttaneista.
- (4) Alimmillaan miesten ja naisten muuttoluvut ovat vuonna 1960 ja korkeimmillaan vuonna 1966, jolloin miehiä muutti 602 eli 22.6 % ja naisia 735 eli 24.6 % yli kahdeksan vuoden keskiarvon.

Koska selvitykseni kohdistuu ennen kaikkea ns. lähtömuuttoon, en ole analysoinut kaupunkiin suuntautuvaa ns. tulomuuttoa samalla perusteellisuudella kuin lähtömuuttoa. Vertailun mahdollistamiseksi olen kuitenkin laskenut tulo-
muuton viime vuosilta ja kolmen viime vuoden tulomuuttoa koskevat tiedot on koottu lähtömuuton kaltaiseen kokoomatauluk-
koon (taulukko n:o 3). Siitä voidaan poimia seuraavia havaintoja tähän:

Taulukko n:o 3.

Tulomuutto vuosilta 1965—67.

Vuosi	Miehet		Naiset		Yhteensä		Muutto- voitto/+ tappio/—
	Määrä	%	Määrä	%	Määrä	%	
1965	558	44.5	723	55.5	1 321	100.0	+ 102
1966	634	46.3	735	53.7	1 369	100.0	+ 32
1967	548	44.4	683	55.6	1 231	100.0	— 17
Ka.	590	45.2	717	54.8	1 307	100.0	
Yht.	1 770		2 151		3 921		

Taulukko n:o 4.

Rovaniemen kaupunkiin ja Rovaniemen maalaiskuntaan v. 1967 aikana muuttaneet kuukausittain laskettuina:

1967 Kuukausi	Rovaniemen kaupunki			Rovaniemen mlk.		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
Tammikuu	65	79	144	16	21	37
Helmikuu	23	38	61	6	4	10
Maaliskuu	51	56	107	6	8	14
Huhtikuu	15	25	40	6	14	20
Toukokuu	26	42	68	19	14	33
Kesäkuu	45	48	93	8	9	17
Heinäkuu	37	37	75	14	18	32
Elokuu	58	63	121	22	24	46
Syyskuu	55	73	128	18	23	41
Lokakuu	57	69	126	12	16	34
Marraskuu	65	87	152	12	16	28
Joulukuu	51	65	116	13	12	25
	548	683	1 234	158	179	337

- (1) Kolmivuotiskautena 1965—1967 on Rovaniemen seurakuntaan muuttanut kaupunkilaisia yhteensä 3 921 eli keskimäärin 1 307 henkilöä vuosittain. Määrä on 117 enemmän kuin mitä vastaavana aikana on muuttanut pois.
- (2) Em. ajanjaksona kaupunkiin muuttaneista on ollut miehiä keskimäärin 590 eli 45.2 % ja naisia keskimäärin 717 eli 54.8 %.
- (3) Kolmen viimeisen vuoden aikana on muuttovoitto taasisesti vähentynyt ja muuttunut viime vuonna lieväksi, 1.4 %:n suuruusluokkaa olevaksi muuttotappioksi. Kehityssarja näiden kolmen vuoden aikana on seuraava (muuttovoitto +, muuttotappio —): vuonna 1965 +102, vuonna 1966 +32 ja vuonna 1967 —17 henkilöä.

Taulukko n:o 5.

Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan välinen muuttoliike kuukausittain vuonna 1967:

1967 Kuukausi	Kaupungista maalaiskuntaan			Maalaiskunnasta kaupunkiin		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
Tammikuu	16	19	35	37	39	76
Helmikuu ...	19	15	34	13	24	37
Maaliskuu ...	7	7	14	28	24	52
Huhtikuu ...	20	15	35	20	19	39
Toukokuu ...	19	21	40	17	23	40
Kesäkuu ...	27	20	47	22	25	45
Heinäkuu ...	12	11	23	15	22	37
Elokuu ...	12	5	17	31	36	67
Syyskuu ...	7	13	20	44	50	94
Lokakuu ...	17	12	29	23	22	45
Marraskuu	23	18	41	44	59	103
Joulukuu ...	9	12	21	35	38	73
	188	168	356	329	381	710
	53.8 %	47.2 %	100.0 %	46.3 %	53.7 %	100.0 %

On kuitenkin syytä korostaa, ettei em. muuttoluvuissa ole mukana Rovaniemen seurakunnan sisäinen muutto eli Rova-

niemen kaupungin ja Rovaniemen maalaiskunnan välinen muuttoliike. Taulukosta n:o 5 näemme, että Rovaniemen mlk:sta muutti viime vuonna kaupunkiin 710 henkilöä (miehiä 329, naisia 381) ja kaupungista mlk:an 356 henkilöä (miehiä 188, naisia 168). Näin ollen syntyi seurakunnan sisäisen muuttoliikkeen vaikutuksesta kaupungille muuttovoittoa 354 henkilöä eli lopullinen muuttovoitto Rovaniemen kaupungin osalta kirkonkirjojen mukaan oli viime vuonna 337 henkilöä.

Lähde: VT:n yleisen väestölaskennan tulokset 1960., SVT VI C:103.

- (4) Seurakunnan ulkopuolelle suuntautuvan muuttoliikkeen tappiollisuudesta vastaavat viime vuodelta erityisesti miehet, joita muutti pois 27 enemmän kuin mitä tulo-muuttaneita miehiä oli.

Tässäkin on jälleen syytä vilkaista seurakunnan sisäistä muuttoliikettä (taulukko n:o 5), jolloin ilmenee, että vaikka määrällisesti miehiä muuttikin Rovaniemen mlk:sta huomattavasti enemmän kaupunkiin kuin päinvastaiseen suuntaan, niin kaikista muuttaneista oli miesten prosenttinen osuus lähtömuuttaneissa huomattavasti suurempi kuin naisten. Muuttoliikkehän on yleisesti ottaen sekä tulo- että lähtömuuton osalta naisvaltaista suhteessa 55:45. Viime vuonna Rovaniemen maalaiskuntaan muuttaneista oli kuitenkin 53.8 % miehiä ja 47.2 % naisia. Onko tähän syynä Vanttauskosken voimalaitostyömaan avaamat mahdollisuudet tai aikanaan kaupunkiin muuttaneiden maalaiskuntalaisten työmahdollisuuksien heikentyminen kaupungissa ja siitä johtuva paluu kotikuntaan, ei käy selville "kirjoista lukemalla".

Lähtömuuttaneiden ikärakenne: Kun tarkastellaan lähemmin lähtömuuttaneiden ikärakennetta, havaitaan se merkittävä seikka, että lähtömuuttaneista jokseenkin säännöllisesti suurimman viisivuotiskäryhmän muodostavat 25—29 vuotiaat. Tähän ikäryhmään kuuluvien osuus kaikista muuttaneista vaihtelee alimmasta 14.2 %:sta vuodelta 1960 korkeimpaan 17.8:an vuonna 1967. — Lähes yhtä voimakasta on 20—24 vuotiaiden muuttohalukkuus vaihdellen 13.6 %:sta vuonna 1960 aina 18.6 %:iin vuonna 1964.

Taulukko n:o 6.

Rovaniemen kaupungin väestön ikäluokkakautuma 5 vuotisin aikavälein vuonna 1960 oli seuraava:

Ikäryhmä	Miehet	Naiset	Yhteensä	% kaikista
0—4	1 334	1 291	2 625	12.1
5—9	1 232	1 145	2 377	11.0
10—14	1 227	1 199	2 427	11.3
15—19	736	1 035	1 771	8.1
20—24	877	1 135	2 012	9.4
25—29	938	958	1 896	8.8
30—34	845	913	1 758	8.0
35—39	824	932	1 756	8.0
40—44	646	703	1 349	6.2
45—49	582	581	1 163	5.4
50—54	397	481	878	4.0
55—59	301	318	619	2.8
60—64	217	277	494	
65—69	115	179	294	1.4
70—74	58	113	171	0.8
75—79	21	61	82	0.4
80—	15	38	53	0.2
Ikä tuntematon	4	0	4	0.0

Nuo kaksi viisivuotiskäryhmää (20—24 v. ja 25—29 v.) yhdessä edustavat lähes 1/3 kaikista Rovaniemeltä muuttaneista. Eniten muutti näihin ikäryhmittymiin kuuluneita vuonna 1964 eli 36.0 % ja vähiten vuonna 1960 eli 27.8 %. Kahdeksan vuoden keskiarvoksi saadaan 32.2 %. — Kun SVT:n tilaston "Väestömuutokset 1960" mukaan (ks. taulukko n:o 6) esim. vuonna 1960 näihin ikäluokkiin Rovaniemen kaupungin väestöstä kuului ikäryhmään 20—24 v. 9.4 % ja 25—29 v. 8.8 % eli yhteensä 18.2 % ja vastaavana vuonna näihin ikäryhmiin kuuluvia oli kaikista muuttaneista 27.8 %, muuttaa 20—29 vuotiaita paljon runsaammin pois kuin ikärakenteen perusteella olisi odotettavissa. — Toiseksi vertailukohteeksi otettiin vuonna 1964, jolta käytettävissäni on ollut myös ikärakennetiedot. Mainittuna vuonna oli Rovaniemen kaupungin väestöstä 20—24 vuotiaita (taulukko n:o 7) 20.3 %, mutta kaikista muuttaneista heitä oli vuonna 1964 peräti 36.0 %. Parhaassa työ- ja avioitumis- sekä perheenperustamisissä

Taulukko n:o 7.

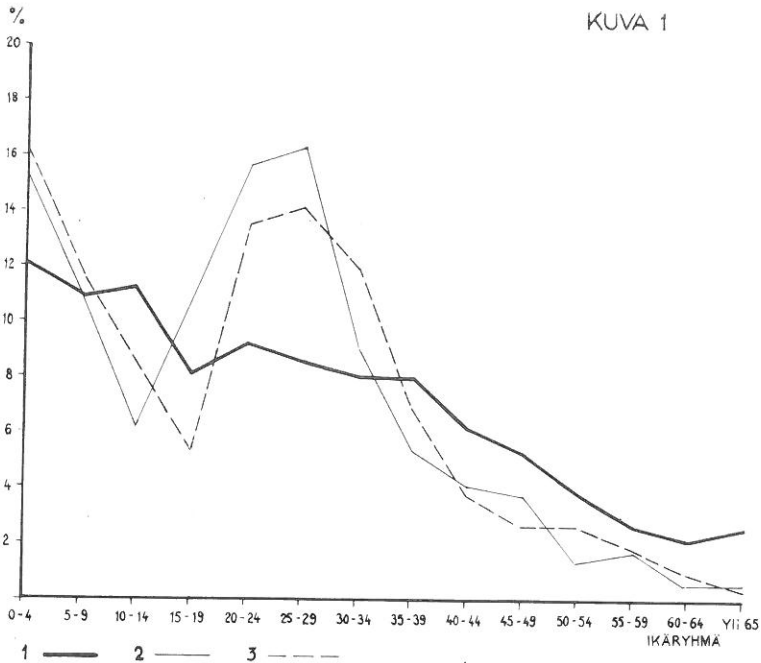
Rovaniemen kaupungin väestön jakaantuminen 5-vuotiskäryhmiin v. 1964:

Ikäryhmä	Yhteensä	Miehet	% kaikista
0—4	3 005	1 498	11.9 %
5—9	2 604	1 367	10.2 „
10—14	2 395	1 307	9.3 „
15—19	2 547	1 221	9.9 „
20—24	2 526	998	9.8 „
25—29	2 705	1 325	10.5 „
30—34	1 968	952	7.2 „
35—39	1 754	829	6.8 „
40—44	1 668	787	6.5 „
45—49	1 203	588	4.7 „
50—54	1 166	547	4.5 „
55—59	774	333	3.0 „
60—64	605	298	2.4 „
65—69	398	165	1.4 „
70—74	237	69	0.9 „
75—79	99	31	0.4 „
80—	56	7	0.2 „
	25 710	12 322	100.0 %

olevien muuttohalukkuus on silmiinpistävä voimakasta. Havainnollisesti näemme nämä seikat graafisesti esitettyinä kuvista 1 ja 2 (alla).

Ensi näkemältä ja tuijottamalla pelkästään muuttotilastoon, näyttää tilanne kaupungin väestökehityksen kannalta suorastaan katastrofaaliselta. Mitkään asiat eivät kuitenkaan ole yksioikoisia, vaan useimmiten erittäin moniselitteisiä. Niinpä laskin tässä yhteydessä eräiltä vuosilta kaupunkiin muuttaneiden eli siis tulomuuttaneiden ikärakenteen. Ilmeni, että myös kaupunkiin muuttaa lähiympäristöstä ja kauempaakin suhteellisesti runsaimmin parhaassa työ-, avioitumis- ja perheenperustamisikässä olevia. "Verenkierto" on siis näissä ikäluokissa voimakasta, jolloin samalla kaupungin väestön eri ikäluokkien välinen tasapaino on ainakin toistaiseksi säilynyt melko hyvin. Kuitenkin, jos työllisyystilanne alueella jatkuvasti heikkenee eikä myöskään perusammatti- ja jatkokoulutusmahdollisuudet parane lähivuosina, on aivan ilmeis-

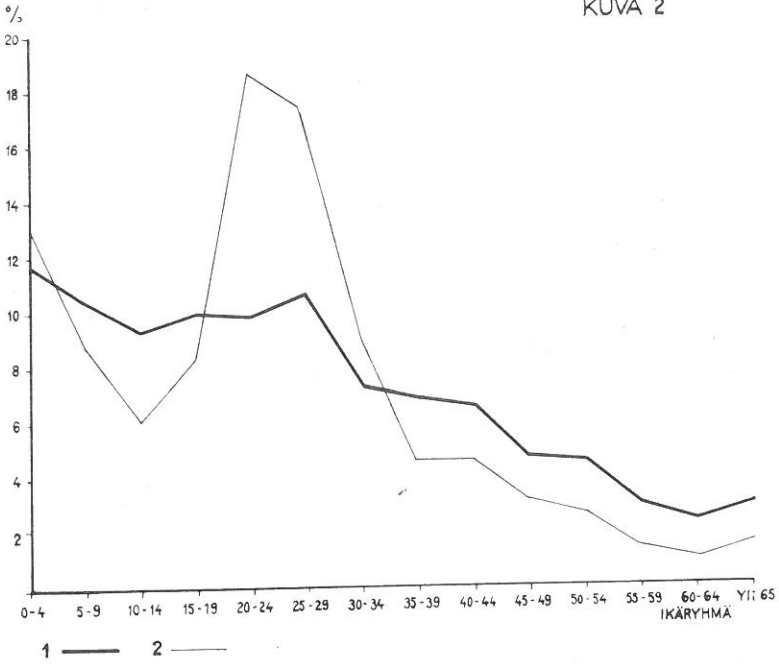
KUVA 1

Kuva 1: 1. Rovaniemen kaupungin väestön jakautuminen 5-vuotisikäryhmiin v. 1960. 2. V. 1966 Rovaniemen srk:sta poismuuttaneet eli ns. lähtömuuttaneet 5-vuotisikäryhmiin jaettuina. 3. Vastaavat v. 1960 lähtömuuttaneet.

tä, että nuoriin ikäluokkiin, 15—19 v., 20—24 v. ja ehkä vielä 25—29 v., kuuluvia tulee muuttamaan runsaasti pois. Herkimmin muuttavat todennäköisesti muualta maakunnasta tänne tulleet, jotka eivät vielä ole kaupunkiin juurtuneet. Kaupungin sekä taloudellisen että pitkän tähtäyksen väestökehityksen kannalta olisi luonnollisesti eduksi, jos tänne muuttaville monessa suhteessa tehollisesti parhaassa iässä oleville voitaisiin järjestää työtilaisuuksia, koulutusmahdollisuuksia, viihtyisät asumisolosuhteet sekä monipuoliset vapaa-ajan vietto- ja virkistymismahdollisuudet. Näin saataisiin tänne muuttanut aktiivinen ja tehokas väestönosa juurtumaan kaupunkiin ja pysymään täällä.

KUVA 2

Kuva 2: 1. Rovaniemen kaupungin väestön prosentuaalinen jakautuma 5-vuotisikäryhmiin vuonna 1964. 2. Lähtömuuttaneiden vastaava jakautuma samana vuonna.

Näinä aikoina Rovaniemen seutu näyttää muuttotutkimuksen valossa olevan mittava läpikulkupaikka, jonka kautta etenkin nuoret tuottavat ikäluokat varsin nopeasti suunnistavat työteliämmille ja heidän toiveidensa ja tarpeidensa kannalta viihtyisämmille seuduille.

Ns. työkykyisten muuttoliike: Ns. työkykyisessä iässä olevia eli 15—64 vuotiaita on muuttaneissa ollut näinä kahdeksana vuonna keskimäärin 68.5 %. Näihin ikäryhmiin kuuluvat naiset ovat jonkin verran muuttoon alttiimpia kuin miehet, sillä muuttaneista on em. ikäryhmiin kuuluvia naisia ollut keskimäärin 70.5 %, miehiä puolestaan keskimäärin 64.3 %. — Kun 15—64 vuotiaiden osuus Rovaniemen kaupun-

gin väestöstä oli esimerkiksi v. 1960 63.0 % ja muuttaneiden vastaavan ikäisten osuus 71.4 %, voidaan todeta, että ns. työkykyisiä muuttaa kaupungista 2—8 % enemmän kuin mitä vastaavien ikäluokkien normaalijakautuman perusteella olisi odotettavissa.

Muita ikäryhmiin kuuluvia havaintoja: — Merkittävää on, että yli 35 vuotiaat näyttävät olevan jo varsin uskollisia kotipaikkakunnalleen. Heidän osuutensa kaikista muuttaneista on vähentynyt vuodesta 1960 lähtien. Ilmeisesti näihin ikäluokkiin kuuluvat ovat saaneet paikkakunnalla jonkinlaisen leipäpuun, sijoitetuksi lapsensa kouluihin ja asunto-olonsa kuntoon ja pitävät näin saavutetuista eduista kiinni.

Ongelmaryhmän kaupungin väestökehitystä ja kunnalliseksi sosiaalipoliittisia toimenpiteitä ajatellen muodostavat käsittäakseni 15—19 vuotiaat, jotka ovat parhaassa ammattikoulutus- ja työelämän sijoittumisiässä, sekä 25—29 vuotiaat jotka ovat parhaassa vakioitumis- ja oman asunnon hankkimisiässä. Näiden ikäryhmien osuus poismuuttaneista oli esimerkiksi viime vuonna 41.2 %. Jos vielä mukaan otetaan 30—34 vuotiaat, edustivat nämä 15—34 vuotiaat 52.6 % Rovaniemeltä poismuuttaneista.

Alle kymmenvuotiaat ja siis yleensä alle kouluikäiset muodostavat noin neljänneksen kaikista poismuuttaneista ja ylittää vastaavan ikäisten osuuden koko kaupungin väestöstä parilla prosentilla. Ilmeisesti perheellisten, joiden lapset eivät vielä käy koulua, on huomattavasti helpompaa muuttaa kuin niiden, joilla lapset ovat parhaillaan kouluiässä. Missä määrin muuttoalttiuteen vaikuttaa hillitsevästi lasten kouluikäisyys, ei ilmene suorittamassani selvityksessä, mutta muussa yhteydessä käydyissä keskusteluissa lasten iällä ja koulutusvaiheella on suuri muuttohalua jarruttava vaikutus. Ymmärretään, että koulun ja paikkakunnan vaihdos saattaa vaikuttaa varsin haitallisesti lapsen koulumenestykseen ja kehitykseen.

6. Nuorten 15—24 vuotiaiden muuttoliikkeen erityispiirteet

Nuorten 15—24 vuotiaiden muuttoliikettä koskevasta kookomataulukosta (taulukko n:o 8) ilmenee, että Rovaniemen

kaupungista muutti kirkonkirjojen mukaan viisivuotiskautena 1960—1964 muualle kuin Rovaniemen maalaiskuntaan 15—24 vuotiaita kaikkiaan 1 209 henkilöä eli keskimäärin 242 nuorta vuosittain. Vuonna 1965 heitä muutti jonkin verran yli keskiarvon eli 259 ja vuonna 1967 tuntuvasti yli em. viisivuotiskeskisarvon eli 296 henkilöä. Nuorten osuus suhteessa kaikkiin muuttaneihin ei kuitenkaan ole näinä vuosina nous-
sut.

Nuorten muuttoliike on huomattavasti naisvaltaisempaa kuin muuttoliike yleensä. Niinpä em. viisivuotiskautena muuttaneista nuorista oli naisia keskimäärin 66 %, kun kaikista Rovaniemeltä muuttaneista on naisia noin 55 %. — Erot nuorten ja muihin ikäluokkiin kuuluvien naisten muuttoalttiuden välillä ovat erittäin suuret ja merkittävät. Merkittävät nimenomaan tulevaa väestökehitystä ajatellen, koska nyt parhaassa avioitumisiässä olevia naisia muuttaa runsaasti pois. Lapin läänissä väestö on yleensäkin miesvaltaisempaa kuin maassa keskimäärin ja naisten suurempi muuttoalttius lisää tätä epäsuhdetta ja heikentää samalla väestökehityksen normalisoitumisen mahdollisuuksia lähivuosina. Tosin myös Rovaniemellä muuttavissa on enemmän naisia kuin miehiä, mutta kun ns. lähtömuutosta yli puolet (viime vuonna 51 %) suuntautuu Lapin läänin ulkopuolelle ja tulomuutosta vain noin kolmannes tulee läänin ulkopuolelta, muuttaa läänistä huomattavasti enemmän naisia pois kuin mitä tänne muuttaa.

Rovaniemi on nuortenkin muuttoa ajatellen ikäänkuin ponnahduslauta: kun kerran on tänne asti tultu ja totuttauttu kaupunkimaiseen elämäntyyliin, voi täältä muuttaa seuraavassa vaiheessa pitemmällekin. Nuoret ja erityisesti neitokset todella muuttavatkin herkästi ja pitkälle eli Helsinkiin ja sen ympäristöön, kuten jäljempänä muuttovirtojen suuntia kartoitettaessa näemme. — Maakuntapoliittisestikin olisi edullista, jos Rovaniemestä ympäristöineen voisi ponnahduslautan sijasta tulla tänne muuttaneita monipuolisesti sitova ja heidän monenlaisia tarpeitaan tyydyttävä keskus. Rovaniemellä on edellytykset kehittyä koko maakunnan tarpeita vastaavaksi koulutuskeskukseksi monilla eri koulutus-tasoilla ja -suunnilla.

Taulukko n:o 8.

Yhdistelmätaulukko, jossa esitetty Rovaniemen seurakunnasta vuosina 1960—1965 poismuuttaneet ikäluokkiin 15—24 kuuluvat kaupunkilaiset ikä- ja sukupoliryhmiin jaettuna. Lisäksi laskettu vuosien 1960—1964 eli viisivuotiskauden keskiarvot vastaavista luvuista.

	1960		1961		1962		1963		1964		1960—1964		ka. 1960—1964		1965									
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N								
15	6	3	9	6	5	11	5	5	10	9	7	16	8	4	12	34	24	58	6.8	4.8	11.6	1	3	4
16	8	4	12	5	3	8	5	6	11	3	13	16	7	11	18	28	37	65	5.6	7.4	13.0	8	6	14
17	5	6	11	9	3	12	8	11	19	6	11	17	5	11	16	33	42	75	6.6	8.4	15.0	11	4	15
18	4	10	14	5	12	17	5	7	12	6	9	15	8	11	19	28	49	77	5.6	9.8	15.2	7	14	21
19	4	10	14	7	8	15	6	17	23	9	14	23	6	11	17	32	60	92	6.4	12.0	18.4	13	12	25
20	7	12	19	10	19	29	1	8	9	7	19	26	14	15	39	39	73	112	7.8	14.6	22.4	7	15	22
21	12	17	27	11	21	32	10	28	38	8	19	27	6	26	32	45	111	156	9.0	22.2	31.2	9	21	30
22	12	21	33	11	39	50	5	15	20	12	24	36	14	22	36	54	121	175	10.8	24.2	35.0	10	33	43
23	10	22	32	7	29	36	13	20	33	11	27	38	11	46	57	52	144	196	10.4	28.8	39.2	13	23	36
24	8	30	38	16	29	45	17	34	51	10	23	33	15	21	36	66	137	203	13.2	27.4	40.6	11	30	41
	74	135	209	87	168	255	75	151	226	81	166	247	94	178	272	411	498	1209	82.2	159.6	241.8	99	160	259

Kirkonkirjosten uudistamisen jälkeen on ollut huomattavasti hankalampaa selvittää perusmateriaalista paljonko nuorista muuttaneista on naimisissa, paljonko ei. Vaikka siistiedot näissä suhteissa ovat jonkin verran epävarmat, voidaan todeta, että muuttaneista 15—24 vuotiaista miehistä oli naimisissa keskimäärin 21.6 % ja naisista 33.8 %. Naimisissa olevien naisten osuus kaikista muuttaneista 15—24 vuotiaista on johdonmukaisesti alentunut. Niinpä kun vuonna 1961 muuttaneista em. ikäryhmiin kuuluvista naisista oli naimisissa olevia 45.8 %, oli vastaava prosenttimäärä vuonna 1965 vain 18.8 %. — Näiden numeroiden perusteella voitane tehdä se johtopäätös, että aiemmin naiset muuttivat nimenomaan aviomiehen ja perheen mukana, kun sen sijaan viime vuosina yksinäisten naisten osuus on kasvanut muuttoliikkeessä. Tämä puolestaan on todennäköisenä seurauksena kasvaneesta liikkumavapaudesta, niin henkisestä kuin fyysisestäkin, sekä aktiiviteetin lisääntymisestä. Ilmentäne samalla naisten kohdalla vaikeutunutta työllisyystilannetta. Yksinäistenhän on joka tapauksessa vaikeutuneissakin olosuhteissa huomattavasti helpompi hakeutua muille työmarkkinoille, läänin ulkopuolellekin, kuin perheellisten mm. lasten koulunkäynnin vuoksi voimakkaammin paikkakuntaan ankuroituneiden.

Suorittamani selvitys on herättänyt paljon enemmän mielenkiintoisia ja käsittääkseni yhteiskuntapoliittisesti tärkeitäkin kysymyksiä kuin mihin on selvityksen avulla saanut vastauksia. Vasta kenttätutkimus — kysely- ja haastattelututkimus — antaisi sellaista primääritietoutta muuton syistä ja monista muista seikoista, jotka olisivat sekä tarpeellisia että toivottavia, jotta voitaisiin ryhtyä oikeisiin toimenpiteisiin nuorten Rovaniemellä viihtyvyyden lisäämiseksi. — Vaikkei siis tässä vaiheessa erinäisten johtopäätösten teko ole ehkä tieteellisessä ja kriittisessä mielessä oikeutettua, katson selvitykseni tarkoituksena olevan enemmän yhteiskuntapoliittisella (so. nuorten ongelmien ratkaisemisessa) kuin tieteellisellä puolella. — Em. varaukset huomioon ottaen voidaan todeta, että sinänsä myönteiseen ilmiöön eli yleiseen aktiiviteetin lisääntymiseen — jonka eräänä ilmenemismuotona on mm. muuttoalttius — liittyy paikkakunnan tai maakunnan vastaisen väestökehityksen kannalta eräitä merkittäviä häirtatekijöitä. Niinpä kun parhaassa tehoiässä eli

parhaassa työ- ja avioitumisiässä olevia muuttaa runsaasti pois ja maakunnasta pääasiassa tuleva täydennys on sitäkin irtonisempaa ja herkästi pitemmällekin eli maakunnan rajojen ulkopuolelle seuraavassa vaiheessa muuttavaa, on seurauksena Rovaniemen kaupungin väestön "ukottuminen ja akottuminen" nopeammin kuin normaali syntyvyyden väheneminen ja eliniän piteneminen vaikuttaisivat. Ilmiötä tehostaa, ei tosin voimakkaasti, mutta selvästi joka tapauksessa se, että lähtömuuttaneissa on jatkuvasti vähemmän vanhoihin ikäluokkiin kuuluvia kuin tulomuuttaneissa. Maakunnasta muuttaa eläkeiässä olevia kaupunkiin 3—4 kertaa enemmän kuin mitä vastaavan ikäisiä muuttaa pois. Tämä täysin ymmärrettävä ilmiö siis omalla painollaan levittää Rovaniemen kaupungin väestöpyramiidin yläosaa. — Pitkällä tähtäyksellä tällainen väestökehitys luonnollisesti merkitsee tehollisimman ja runsaimmin verotuloja sekä eniten kulutustasollaan paikkakunnan elinkeinoelämää ylläpitävän väestönosan vähenemistä ja heikommin kuluttavan sekä enemmän huoltotoimenpiteitä tarvitsevan väestönosan lisääntymistä. Toimenpiteet, joilla voitaisiin vaikuttaa paikkakunnan väestökehitykseen siten, että niistä olisi kunnan sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen kannalta myönteisimmät seuraukset, edellyttäisivät pitkän tähtäyksen suunnitelmia ja tutkimuksiin perustuvia tarkoin punnittuja toimenpiteitä. Nykyisin ratkaisut ovat usein liiankin improvisoituja, hetken hädän sanelemia, tutkimuksiin ja niiden perusteella tehtyihin suunnitelmiin perustumattomia toimenpiteitä, joiden seurausvaikutuksetkin ovat täysin selvittämättä. Väestöyms. kehitystulokset eivät ole sellaisia luonnonlain kaltaisia, joihin ei voitaisi eikä saisi kunnallispoliittisin toimin vaikuttaa. Esimerkiksi lisäämällä ja monipuolistamalla tehokkaasti ammatillisen perus- ja jatkokoulutuksen mahdollisuuksia Rovaniemellä ja yleensä omassa maakunnassa, voitaisiin säästää tavattoman suuret rahamäärät oman maakunnan elinkeinoelämää hyödyttämään ja ilmeisesti nykyistä paljon useammat aktiiviset nuoret jäisivät omaan maakuntaan työskentelemään. Paitsi että säästettäisiin rahaa pyörittämään oman maakunnan tuotantolaitoksia, todennäköisesti saataisiin aktiivisiin aines nykyistä paljon paremmin pysymään ja viihtymään omassa maakunnassa. Tapahtuisi siis myös maakunnan kehitykselle terveellistä henkisten pääomien säästöä.

7. Mihin muuttovirrat suuntautuvat

Muuttoliikkeen suunnan kartoittamiseksi on kaikkien nuorten muuttopaikkakunta kortistoitu ja muista muuttaneista on kartoitettu muuttopaikkakunnat vuosilta 1960 ja 1966 sekä 1967. Koska kortistot edustavat laajoja, yksityiskohtaisia tietomääriä, olen valinnut tekstiin ja yksityiskohtaisempaa käsittelyä varten taulukot, joissa muuttovirtojen suunnat on esitetty lääneittäin.

Taulukko n:o 9.

Vuonna 1960 Rovaniemen seurakunnasta lähtömuuttaneet kaupunkilaiset 15—24 vuotiaat nuoret lääneittäin. Sulkeissa merkitty, moniko muuttaneista on mennyt syntymäkuntansa.

Muuttolääni	Miehet määrä %/miehet	Naiset määrä %/naiset	Yhteensä määrä %/kaikki
Lapin l.	38 (7) 41.3 %	49 (14) 37.8 %	87 (21) 39.2 %
Oulun l.	14 (1) 15.2 „	26 (6) 20.0 „	40 (7) 18.0 „
Uudenmaan l.	14 (1) 15.2 „	25 (1) 19.3 „	39 (2) 17.6 „
Hämeen l.	7 (0) 7.6 „	8 (0) 6.2 „	15 (0) 7.1 „
Kymen l.	5 (1) 5.3 „	5 (0) 3.8 „	10 (1) 4.5 „
Keski-Suomen l. ...	3 (1) 3.3 „	5 (1) 3.8 „	8 (2) 3.6 „
Pohj.Karjalan l. ...	4 (3) 4.4 „	3 (0) 2.3 „	7 (3) 3.2 „
Vaasan l.	4 (2) 4.4 „	2 (1) 1.5 „	6 (3) 2.7 „
Turun- ja Porin l.	2 (0) 2.2 „	2 (1) 1.5 „	4 (1) 1.8 „
Kuopion l.	1 (0) 1.1 „	2 (1) 1.5 „	3 (1) 1.3 „
Mikkelin l.	0 (0) 0.0 „	3 (1) 2.3 „	3 (1) 1.3 „
	92 (16) 100.0 %	130 (26) 100.0 %	222 (42) 100.0 %

Taulukosta n:o 9 näemme, että nuorten muuttoliikkeestä yli kolmannes on suuntautunut oman läänin alueelle, miesten suuremmassa määrin kuin naisten. Oulun ja Uudenmaan lääniin on naisia muuttanut enemmän kuin Lapin lääniin, miehiä näihin lääneihin on mennyt noin 30 % kaikista muuttaneista. Helsinkiin on Uudenmaan lääniin muuttaneista naisista mennyt 80 % ja miehistä 50 %. — Syntymäkuntansa on muuttanut miehistä 17.5 % ja naisista 20 %.

Tarkasteltakoon seuraavassa yksityiskohtaisemmin sekä lähtö- että tulomuuttoa kaikkien ikäluokkien osalta vuodelta 1966. Viime vuodelta ei vielä ole voitu laskea tulomuuttoa, koska kaikkia muuttaneita ei ole vielä viety kirjoihin tätä kirjoitettaessa. Sen sijaan voidaan tarkastella viime vuodelta lähtömuuttoa rinnan kaikkien ja nuorten 15—24 vuotiaiden osalta ja vertailuja tehden.

Taulukko n:o 10.

Vuonna 1966 Rovaniemen srk:sta muuttaneiden kaupunki-laisten muuttovirtojen suunnat lääneittäin esitettyinä. Huom. Lapin läänin luvussa on mukana myös Rovaniemen mlk:an tapahtunut muuttoliike.

Lääni, jonne muuttanut	Miehiä		Naisia		Yht. %/kaikista	
	määrä	%	määrä	%	määrä	%
Lapin lääni	349	48.2	398	45.6	747	46.8
Oulun lääni	109	15.1	129	14.9	238	14.9
Uudenmaan l.	82	11.4	131	15.0	213	13.2
Hämeen lääni	52	7.2	51	5.8	103	6.4
Vaasan lääni	28	3.9	36	4.1	64	4.0
Turun- ja Porin l.	29	4.0	31	3.5	60	3.8
Keski-Suomen l. ...	23	3.2	31	3.5	54	3.4
Kymen lääni	16	2.2	22	2.5	38	2.4
Kuopion lääni	15	2.0	20	2.3	35	2.2
Pohj.Karjalan l. ...	15	2.0	12	1.4	27	1.8
Mikkelin lääni	6	0.8	12	1.4	18	1.1
Miesten/naisten %	724	45.3	873	54.7	1597	100.0

Kuten taulukosta n:o 10 näemme suuntautuu lähtömuutosta lähes puolet Lapin lääniin, miesten muutto jonkin verran suuremmassa määrin kuin naisten. Läänin sisäisestä muuttoliikkeestä kattaa Rovaniemen maalaiskuntaan tapahtuva muutto yli kolmannekseen, sillä miehistä 124 eli 35.5 % ja naisista 138 eli 34.7 % muutti Rovaniemen maalaiskuntaan. — Lapin läänin ulkopuolelle muutti miehistä 375 eli 52 % ja naisista 474 eli 54.2 %. Naisten päämääränä oli eniten Uudenmaan lääni (131/15.0 %), mutta myös Oulun lääniin muutti naisia lähes saman verran (129/14.9 %). Muihin lääneihin suuntautui naisten muutosta noin neljännes. Mer-

killepantavaa on, että naisten Uudenmaan lääniin tapahtuneesta muutosta Helsinki sai 65 % (85 henkilöä). — Miesten läänin ulkopuolelle tapahtuva muuttoliike kohdistui voimakkaimpana Oulun lääniin, jonne muutti 15.1 % (109 tapausta) miehistä, Uudenmaan lääniin 11.4 % (82 miestä) ja loput 25.3 % muutti 8:aan eri lääniin.

Taulukko n:o 11.

Vuonna 1966 Rovaniemen seurakuntaan muuttaneiden ns. tulomuuttajien muuton lähtökohdat lääneittäin esitettyinä. **Huom.** Myös seurakunnan sisäinen eli Rovaniemen mlk:sta kaupunkiin tapahtunut muuttoliike on mukana tässä taulukossa.

Lääni, josta muuttanut	Miehiä määrä %	Naisia määrä %	Yhteensä määrä % kaikista
Lapin lääni	591 65.9	675 64.6	1266 65.1
Oulun lääni	107 11.9	146 14.1	253 13.0
Uudenmaan lääni ..	50 5.6	61 5.8	111 5.7
Hämeen lääni	25 2.8	34 3.3	59 3.0
Vaasan lääni	23 2.6	26 2.5	49 2.5
Turun ja Porin l. ..	20 2.2	24 2.3	44 2.3
Kymen lääni	23 2.6	14 1.3	37 1.9
Pohj.Karjalan lääni	18 2.0	19 1.8	37 1.9
Keski-Suomen l. ..	18 2.0	13 1.2	31 1.6
Kuopion lääni	12 1.3	19 1.8	31 1.6
Mikkelin lääni	10 1.1	14 1.3	24 1.2
Miesten/naisten %	897 46.1	1046 53.9	1942 100.0

Taulukosta n:o 11 näemme, että Rovaniemen kaupunki saa runsaasti yli puolet eli 65.1 % tulomuuttaneista oman läänin alueelta. Läänin sisäisessä muuttoliikkeessä Rovaniemen maalaiskunnasta muuttaneet muodostavat suurimman "täydennyserän", sillä täältä muutti kaupunkiin miehiä 274 eli 46.3 % läänistä tulomuuttaneista ja naisia 370 eli vastaavasti 54.8 %. Koko tulomuutossa edustavat maalaiskunnasta muuttaneet miehet 32.8 %:ia ja naiset 28.2 %. — Toiseksi eniten eli 13 % on Rovaniemelle muuttanut Oulun läänistä ja kolmanneksi eniten Uudenmaan läänistä, kuitenkin vain 5.7 %, kun lähtömuuttaneista kaikkiaan 13.2 % päättyi Uudenmaan lääniin. — Mielenkiintoisena lisäpiirteenä mainittakoon, et-

tä kun lähtömuuttaneista siirtyi Oulun kaupunkiin 58 % Oulun läänin muuttaneista 238:sta henkilöstä, niin Oulun läänistä tulomuuttaneista 253:sta henkilöstä oli Oulun kaupungista lähtöisin vain 85 eli 33.6 %. Kaksi kolmannesta Oulun läänistä Rovaniemelle muuttaneista tuli siis Oulun läänin maaseudulta.

Läänin sisäisen muuton kartoittamiseksi esitetään taulukossa n:o 12, minne Rovaniemen kaupungista Lapin läänin alueelle muuttaneet ovat suunnanneet muuttonsa vuosina 1966 ja 1967.

Taulukko n:o 12.

Ns. lähtömuutto Rovaniemen kaupungista Lapin läänin alueelle vuosina 1966 ja 1967 kirkonkirjojen mukaan kunnittain esitettyinä.

Kunta, johon muuttanut	Miehiä		Naisia		Yhteensä	
Kemi kaup.	37	31	42	47	79	78
Tornio kaup.	16	14	13	15	29	29
Kemijärvi kpla	36	28	26	37	62	65
Alatornio	7	7	10	11	17	18
Enontekiö	3	3	1	2	4	5
Inari	11	20	16	21	27	41
Karunki	1	0	4	0	5	0
Kemijärvi mlk.	16	6	21	6	37	12
Kemin mlk.	16	3	16	2	32	5
Kittilä	7	5	20	13	27	18
Kolari	2	6	0	9	2	15
Muonio	10	6	7	5	17	11
Pelkosenniemi	4	5	4	5	8	10
Pello	2	6	9	3	11	9
Posio	12	5	11	6	23	11
Ranua	8	14	7	14	15	28
Rovaniemi mlk.	124	188	138	168	262	356
Salla	7	7	13	18	20	25
Savukoski	0	0	0	0	0	0
Simo	0	2	0	3	0	5
Sodankylä	8	18	14	14	22	32
Tervola	6	2	5	6	11	8
Utsjoki	2	1	2	0	4	1
Ylitornio	14	3	19	8	33	11
	349	380	398	413	747	793

Kirkonkirjojen mukaan ei Savukoskelle muuttanut kumpanakaan vuonna yhtään Rovaniemen kaupungista, eikä Simoon vuonna 1966. — Monien kuntien kohdalla Rovaniemeltä muutto on hämmästyttävän tasaista molempina vuosina. Eräiden kohdalla on kuitenkin tapahtunut melkoisia muutoksia näinä kahtena vuonna. Niinpä esimerkiksi Inariin on viime vuonna muuttanut runsaasti enemmän kuin vuonna 1966 samoin Ranualle, Kolariin ja Sodankylään. Rovaniemen mlk. muodostaa siinä määrin oman ryhmänsä, että käsittelen muuttoliikettä Rovaniemen kaupungin ja maalaiskunnan välillä myöhemmin erikseen. — Tuntuu vasti vähemmän viime vuonna kuin vuonna 1966 on muuttanut seuraaviin kuntiin: Kemijärven mlk:an, Kemin mlk:an, Muonioon, Posiolle ja Ylitornioon. Nämä ovat ilmeisesti kuntia, joissa työllisyys-tilanne on jyrkästi vaikeutunut viime vuonna.

Menemättä kovin perusteellisesti yksityiskohtiin, tarkasteltakoon muuttoliikettä eräiden Lapin läänien kuntien ja Rovaniemen kaupungin suhteen molemminpuolisena, siis sekä täältä lähtö- että tänne tulo muuttajina. Ilmenee, että vuonna 1966 Kemin kaupunkiin muutti jonkin verran enemmän (79 henkilöä) kuin sieltä Rovaniemelle (63 henkilöä). Muita silmiinpistäviä muuttovoittokuntia — jos Rovaniemen mlk. jätetään edelleen vähän tuonemmaksi — olivat mm. Inari (Inarista kaupunkiin muutti 79, kaupungista Inariin 27), Ranua (kaupunkiin muutti 57, Ranualle 15), Sodankylä (kaupunkiin muutti 55, Sodankylään 22) ja Ylitornio, josta muutti kaupunkiin 55, kaupungista sinne muuttaneiden määrän noustessa 33:een.

Muuttovoittoa Rovaniemeltä sai mm. Kemin mlk., jonne muutti 32 ja josta tänne muutti vain 12.

Rovaniemen kaupungin ja Rovaniemen mlk:n välinen muuttoliike

Aiemmin on jo mainittu, että läänin sisäisessä muutossa Rovaniemen mlk. edustaa kaupunkiin nähden melkoista täydennyskeskusta, mutta samalla Rovaniemen kaupungin lähimuutostakin lohkeaa huomattava osuus maalaiskunnalle. Seuraava kaksoistaulukko viime vuodelta ilmaisee samalla muuton voimakkuuden eri kuukausina.

Taulukko n:o 13.

A. Rovaniemen kaupungista Rovaniemen maalaiskuntaan v. 1967 suuntautuva muutto kuukausittain kirkkoherranvirastosta saadun laskelman mukaan.

B. Vastaava muuttoliike Rovaniemen mlk:sta kaupunkiin.

1967 Kuukausi	A. Kaupungista mlk:aan			B. Mlk:sta kaupunkiin		
	Miehet	Naiset	Yht.	Miehet	Naiset	Yht.
Tammikuu ..	16	19	35	37	39	76
Helmikuu ..	19	15	34	13	24	37
Maaliskuu ..	7	7	14	28	24	52
Huhtikuu ..	20	15	35	20	19	39
Toukokuu ..	19	21	40	17	23	40
Kesäkuu	27	20	47	22	25	45
Heinäkuu ..	12	11	23	15	22	37
Elokuu	12	5	17	31	36	67
Syyskuu	7	13	20	44	50	94
Lokakuu	17	12	29	23	22	45
Marraskuu ..	23	18	41	44	59	103
Joulukuu	9	12	21	35	38	73
	188	168	356	329	381	710

Kuten taulukosta n:o 13 näkyy, saa Rovaniemen kaupunki mlk:sta kaksi kertaa enemmän henkilöitä kuin mitä menettää muuton kautta mlk:lle. Yllättävä ja merkillepantava piirre on se, että kaupungista muuttaa sinne enemmän miehiä (52.7 %) kuin naisia (47.3 %), sillä yleensä muuttoliike — ja varsinkin kun liikutaan näinkin suurissa luvuissa — on selvästi naisvaltaista. Maalaiskunnasta kaupunkiin tapahtuva muutto onkin selvästi naisvoittoista (naisia muuttaneista 53.7 %, miehiä 46.3 %). Todennäköisesti miehet ovat muuttaneet raskaampiin töihin (metsä- ja voimalaitostöihin), kun taas naiset hakeutuvat kaupunkiin liike- ja koti- sekä päiväapulaistöihin eli siis kevyempiin töihin kuin maalla.

Vaikkei eri kuukausien välillä havaita merkittävää eroa, voi kuitenkin todeta, että mlk:sta muuttaa syyspuolella lähes 40 % ja taas kaupunkilaisia muuttaa mlk:aan huhti-heinäkuussa noin 40 % kaikista vuoden aikana muuttaneista. Kuukausimuuttojen suhteet eivät kuitenkaan ole erityisen loogiset johtopäätösten tekemisen kannalta.

**Nuorten 15—24 vuotiaiden muutto suhteessa muiden
ikäluokkien muuttoon:**

Seuraavassa tähän tekstiin ottamissani taulukoissa n:o 14 A ja B vertailen nuorten ja muiden ikäluokkien muuttoa eri lääneihin. Tämä vertailutaulukko n:o 14 B on siinä mielessä muista vastaavanlaisista kirjoituksessani esitetyistä taulukoista poikkeava, että siinä on nuoret (siis ikäluokkiin 15—24 vuotiaat kuuluvat) vähennetty pois kokonaislukuista. Yleensä he esiintyvät mukana muissa taulukoissa, joissa onkin kyseessä kaikki muuttaneet.

— Tämän nyt esitettävän taulukkoasetelman avulla voidaan tutkia, poikkeavatko nuoret ratkaisevasti esimerkiksi juuri muuttosuuntien suhteen muista ikäluokista.

Taulukko n:o 14 A ja 14 B.

Vuonna 1967 Rovaniemen srk:sta lähtömuuttaneet nuoret 15—24 vuotiaat ja muihin ikäluokkiin (siis 1—14 v. ja yli 24 v.) kuuluvat muuttolääneittäin laskettuna. Huom. Molemissa ryhmissä puuttuvat Rovaniemen mlk:aan muuttaneet, koska näistä ei ikäjakautumaa ole ollut saatavissa. Taulukon I osassa ovat määrälliset, II osassa prosentuaaliset suhteet.

Taulukko 14 A:

Lääni, johon muuttanut	15—24			1—14 v. ja 25 v. ja yli sen		
	Miehet	Naiset	Yht.	Miehet	Naiset	Yht.
I osa						
Lapin lääni	39	7	109	153	175	328
Oulun lääni	21	31	52	101	107	208
Uudenmaan l.	25	46	71	73	68	141
Hämeen lääni	6	6	12	39	34	73
Vaasan lääni	5	10	15	26	20	46
Keski-Suomen l.	7	6	13	22	20	42
Kuopion lääni	0	7	7	19	20	39
Kymen lääni	2	2	4	9	14	23
Turun ja Porin l.	1	4	5	9	13	22
Pohj. Karjan l.	0	3	3	12	7	19
Mikkelin lääni	1	3	4	5	7	12
	107	188	295	468	485	953

Taulukko 14 B						
II osa						
Lapin lääni	36.3 %	37.2 %	37.0 %	32.7 %	36.1 %	34.4 %
Oulun lääni	19.6 "	16.5 "	17.6 "	20.6 "	22.0 "	21.8 "
Uudenmaan l.	23.3 "	24.5 "	24.0 "	15.6 "	14.0 "	14.8 "
Hämeen lääni	5.6 "	3.2 "	4.1 "	8.3 "	7.0 "	7.7 "
Vaasan lääni	4.7 "	5.3 "	5.1 "	5.5 "	4.1 "	4.8 "
Keski-Suomen l.	6.5 "	3.2 "	4.4 "	4.7 "	4.1 "	4.4 "
Kuopion lääni	0.0 "	3.7 "	2.4 "	4.1 "	4.1 "	4.1 "
Kymen lääni	0.9 "	1.1 "	1.4 "	1.9 "	2.9 "	2.4 "
Turun ja Porin l.	0.9 "	2.1 "	1.7 "	1.9 "	2.7 "	2.3 "
Pohj.Karjalan l.	0.0 "	1.6 "	1.0 "	2.6 "	1.5 "	2.0 "
Mikkelin lääni	0.9 "	1.6 "	1.4 "	1.1 "	1.5 "	1.3 "
	100.0 %	100.0 %	100.0	100.0 %	100.0 %	100.0 %
Miehet: naiset	36.3 %	63.7 %	100.0	49.1 %	50.9 %	100.0 %

Ylläolevien taulukoiden ilmaisemat merkittävimmät seikat ovat mielestäni seuraavat:

- (1) Nuorten 15—24 vuotiaiden muuttoliike on erittäin voimakkaasti naisvaltaista (naisia muuttaneista 63.7 %, miehiä 36.3 %), kun muihin ikäluokkiin kuuluvien muuttoliikkeessä sukupuolten välisissä suhteissa vallitsee lähes tasapaino (muista muuttaneista naisia 50.9 %, miehiä 49.1 %).
- (2) Nuorten muuttoliikkeestä lähes neljännes suuntautuu Uudenmaan lääniin (miesten 23.3 %, naisten 24.5 %), pääasiassa Helsinkiin (70 % kaikista lääniin muuttaneista). Muiden ikäluokkien muuttoliikkeessä sen sijaan Oulun lääni on selvästi toisella sijalla (Lapin läänin jälkeen). Uudenmaan lääniin muutti muista ikäluokista miehiä 15.6 % naisia 14.0 %.
- (3) Erityisesti Oulun lääniin on muihin ikäluokkiin kuuluvia naisia muuttanut runsaasti (22.0 %) verrattuna nuoriin ikäluokkiin (näistä muutti Oulun lääniin 16.5 %). Sen sijaan miesten muutossa ei Oulun läänin kohdalla ole näissä ryhmissä oleellista eroavuutta.
- (4) Hämeen lääni on vetänyt nuoria puoleensa verraten vähän, sen sijaan Keski-Suomen lääni nuoria miehiä (prosentuaalisesti) melko runsaasti.

Nuorten lähtömuuton suuntautuminen v. 1967

Joitakin merkittävimpiä piirteitä tästä seikasta poimiakseni mainitsen, että läänin sisäinen muutto suuntautui — kun Rovaniemen mlk:n muuttoliikettä ei oteta huomioon — voimakkaimmin Kemijärven kauppalaan, jonne muutti 24 eli 22 % läänin alueelle muuttaneista. Toisella sijalla oli Kemmin kaupunki, jonne nuoria muutti 17 eli 15.6 %. — Helsinkiin muutti määrällisesti eniten eli 45 nuorta mikä vastaa 15.2 % kaikista lähtömuuttaneista nuorista. Helsinkiin muutto oli selvästi naisvoittoista sillä 45:stä muuttaneesta 32 eli 71 % oli naisia. Ouluun muutti toiseksi eniten nuorista eli määrällisesti 35 ja prosentuaalisesti 11.9.

Jos verrataan nuorten naimisissa olevien ja naimattomien muuton suuntautuneisuutta Lapin lääniin ja muualle, mitään merkittävää eroa ei ole havaittavissa. Mielenkiintoisinta lie nee todeta, että nuorten muutto on vuosina 1966 ja 1967 ollut suunnilleen samansuuruista (v. 1966 muutti 300 ja v. 1967 muutti 295) ja sukupuolten väliset muuttosuhteet ovat säilyneet myös lähimain samoina, sillä v. 1966 muuttaneista nuorista oli naisia 63.0 % ja v. 1967 vastaavasti 63.7 %. Myös muuttosuhte Lapin ja muiden läänien välillä on nuorten kohdalla säilynyt jotakuinkin ennallaan: v. 1966 naisista muutti Lapin lääniin 37.6 %, miehistä 35.1 %, v. 1967 naisista 37.2 % ja miehistä 36.3 %. Nuorten muuttoliikkeelläkin on selvästi vakiintuneita piirteitä.

Vuonna 1966 muuttaneiden naimisissa olevien miesten osuus on kuitenkin noussut yli vuosien 1960—64 keskiarvon ollen nyt 26.1 %, vv. 1960—64 21.6 %, mutta naisten osuus on jäänyt alle kyseisen keskiarvon (ka. 33.8 %), vaikka se onkin tuntuvasti korkeampi (29.1 %) kuin vuosina 1964 (20.2 %) ja 1965 (18.8 %).

8. Muuton syyt

Aiemmin olen jo maininnut, ettei ilman kysely- ja/tai haastattelututkimusta voida päästä käsiksi muuton varsinaiisiin syihin. Muuttoilmiö on monisyinen tapahtumasarja. Mukana syiden joukossa ovat tiedostettujen vaikuttimien lisäksi

monet tiedostamattomat ja torjutut motiivit, jotka ilmeisesti epäsuorin kysymyksen tai asenne- ja mielipidetutkimuksin voitaisiin saada esille ja luokitella sekä analysoida.

Kun kerää seurakunnan tietolähteistä materiaalia parin kolmen vuoden ajan, joutuu tietenkin paljon pohdiskelemaan ja arvioimaan muuton syitä. Tällaisia sanoisinko peukalotuntumalla saatuina tilastollisestikin karkeasti näkyvinä muuton syinä olivat mm. seuraavat:

- (1) Ala- ja kouluikäiset lapset muuttavat — kuten luonnollista onkin — vanhempien mukana. Kaikista Rovaniemeltä muuttaneista tämän ikäisiä on noin kolmannes.
- (2) Aviovaimot muuttavat aviomiehen ja lasten, siis perheen mukana. Useimmissa tapauksissa tällaisissa perhemuutoissa on kyseessä miehen työpaikan vaihdos. Mikä on työpaikan vaihdoksen syynä — missä määrin esim. perhe siihen vaikuttaa — ja siis muuton primäärisenä motiivina, se ei käy ilmi kirkonkirjoista.
- (3) Yksinäiset naiset näyttävät muuttavan verraten usein äidin — monesti leskeksi jääneen — kanssa. Kumpi on muuton alkuunpanija ja mikä muuton perimmäinen syy, ei ilmene käytetyistä lähteistä.

Ammatinvalinnanohjaana saatu työkokemus ja näiden asioiden yhteydessä suoritettut haastattelut tai keskustelut viittaavat seuraavien syiden olevan vaikuttamassa muuttohaluun:

1. Koska Rovaniemeltä puuttuvat monien ammattialojen perus- ja jatko-opiskelumahdollisuudet, muutetaan opintojen vuoksi korkeakoulukaupunkeihin ja paikkakunnille, joilla on erityisoppilaitoksia. Aluksi pysytään kotikaupungille uskollisena, mutta myöhemmässä vaiheessa muutetaan kirkonkirjat käytännöllisistäkin syistä opiskelupaikkakunnalle. Saattaa saada apurahoja, opintoavustuksia, opintolainoja sekä tilapäistyötä helpommin, kun on kirjoilla opiskelupaikkakunnalla. Valmistumisen jälkeen jäädytään herkästi työhön opiskelupaikkakunnalle — onhan sinne siirretty jo ”muuttokirjatkin”, on alettu juurtua suureen maailmaan, identifikaatio uuteen normimaailmaan on päässyt hyvälle alulle — tai muutetaan opiskelupaikkakunnan välittömään läheisyyteen.

2. Työmahdollisuudet ovat sekä ammattien valikoimaan että määrään nähden Rovaniemellä ja Lapin läänissä verraten rajoitetut. Varsinkin viime vuosina vaikeutunut työllisyystilanne heijastuu nuorten lisääntyneenä muuttoalttiutena. — Kaikki ikäluokatkin huomioonottaen on aikaisempina vuosina lähtömuuttoa tuntuvasti suurempi tulomuutto aikaansaanut selvää muuttovoittoa, mutta viime vuosina on näin kertynyt muuttovoitto supistunut ja muuttunut viime vuonna muuttotappioksi (kun Rovaniemen kaupungin ja mlk:n välinen muuttoliike jätetään pois laskelmista).

3. Viihtyisyyteen liittyvät puutteet lisäävät muuttoherkkyyttä. Lisääntyvä vapaa-aika — myös vaikeasta työllistymisestä johtuva — edellyttäisi järjestettyä vapaa-ajan virkistystoimintaa ja itsensä kehittämisen mahdollisuuksia harrastustoiminnan puitteissa. Mutta paikkakunnan virkistys- ja harrastustoimintatilat ovat varsin selvästi alimitoitettut ja epätarkoituksenmukaiset. Lisäksi miltei poikkeuksetta puuttuvat erilaiset harrastus- ja virkistystilat kaupungin uusilta asutusalueilta. — Nykyajalla ei voida enää aliarvioida virkistystekijöiden merkitystä ihmisen paikkakunnalla viihtymiseen vaikuttavana seikkana. On tarjottava viihdettä, toiminta- ja harrastusvirikkeitä monilla ikä- ja kehitystasoilla sekä monissa muodoissa. Ellei niitä löydä kotikunnasta, etsitään kauempaa, aluksi ehkä vain tilapäisesti — vain vaihteeksi ja virkistykseksi — myöhemmin, kun ”makuun” on päästy, pysyvästikin.

4. Lasten jatko-opintojen vuoksi muuttaa paikkakunnalta pois varsinkin vähälapsisia perheitä tai sellaisia perheitä, joissa on kyseessä viimeisen lapsen opintojen turvaaminen. Miten yleistä tämä muuttolaji on, sitä ei selvityksen tässä vaiheessa voinut lähemmin tutkia.

5. Kun lapset ovat lähteneet maailmalle, seuraavat aikaa myöten vanhemmatkin etelän rintamaille. Tämänkään muuton laajuutta ei ole voitu tässä vaiheessa selvittää.

9. Lähdemateriaalin peittävyys

Tässä yhteydessä on syytä lyhyesti arvioida, kuinka suuri on ollut nyt käytetyn lähdemateriaalin peittävyys. Tästä eräitä vertailun pohjaksi soveltuvia lukuja.

(1) Rovaniemen srk:sta muutti v. 1967 kaupunkilaisia muualle kuin Rovaniemen maalaiskuntaan 1248 henkilöä ja Rovaniemen maalaiskuntaan 356 henkilöä eli yhteensä 1604 henkilöä.

(2) Rovaniemen siviilirekisteristä muutti viime vuonna yhteensä 98 henkilöä, joista 66 miestä ja 32 naista. (Mainitakoon, että siviilirekisteriin muutti 113 henkilöä, joista 66 miestä ja 47 naista).

(3) Rovaniemen ortodoksisesta seurakunnasta on muuttanut pois 27 henkilöä, joista 10 miestä ja 17 naista. (Seurakuntaan on muuttanut 26 henkilöä, joista 14 miestä ja 12 naista).

Sekä siviilirekisterin että ortodoksisen seurakunnan muuttoluviista on sanottava, etteivät ne tarkistamattomina anna oikeata kuvaa poismuutosta — ei varsinkaan siviilirekisterin osalta, koska muutoksissa voi olla mukana myös Rovaniemen seurakuntaan muuttaneita. — Todettakoon varmuuden vuoksi, että Rovaniemen seurakunnasta muuttaneita laskiesani olen jättänyt ne siviilirekisteriin muuttaneet huomioonottamatta, jotka eivät samalla ole muuttaneet toiselle paikkakunnalle.

Em. varaukset huomioon ottaen voi todeta, että käytetty perusmateriaali, Rovaniemen seurakunnan arkistoista saatu tietoaaineisto on kattanut muuttoliikkeestä noin hyvinkin 95 %.

10. Yhteenvedo

Suppeana yhteenvetona voidaan todeta, että muuttoliike on viime vuosina huomattavasti vilkastunut ja on — Rovaniemen maalaiskuntaan suuntautunut muuttoliike ja sieltä kaupunkiin suuntautuminen sivuunjätettynä — lähtömuutto tulomuuttoa voimakkaampaa. Lähtömuutosta suuntautuu suhteellisesti paljon suurempi osa Lapin läänin ulkopuolelle kuin tulomuutosta, jonka kaupunkiin tuomasta täydennyksestä noin 65 % tulee omasta läänistä.

Muutto ja erityisesti nuorten muutto on erittäin naisvaltaista — noin 66—67 % lähtömuuttaneista nuorista on naisia — ja suuntautuu voimakkaimmin Helsinkiin ja sen välittömään ympäristöön. Toisena merkittävänä muuttokohteena on Oulun kaupunki. — Lapin läänissä tärkeimmät muuton

kohteet Rovaniemen maalaiskunnan jälkeen ovat Kemi, Kemijärven kauppala, Sodankylä ja Inari.

Käsitykseni mukaan nyt tehty selvitys on tuonut esille paljon sellaisia seikkoja, joista aiemmin ei ole ollut mitään varmaa tietoa. Niinpä voikin vain toivoa, että selvitys on toisaalta ollut Rovaniemen nuorisotyölautakunnan siihen uhraamien varojen arvoinen ja että se toisaalta olisi omiaan antamaan lähtösäksien muuton syiden tutkimiselle. Muuton syitä koskevan kenttätutkimuksen kehittäminen edellyttäisi ilmeisesti noin 8.000—10.000 markan vähimmäismäärärahaa ja selvityksen laatijalta melkoisesti aikaa. Uskoin kuitenkin, että tuollainen selvitys olisi hintansa arvoinen ja että sellaisen suorittaminen olisi tarpeellinen, jotta voitaisiin oikein kunnallispoliittisin toimenpitein ratkoa niitä epäkohtia, joiden olemassaolo ilmeisesti jatkuvasti pakottaa monet aktiiviset nuoret ja varttuneemmatkin hakeutumaan muualle leveämpää leipää ja viihtyisämpiä vapaa-aikojen viettomahdollisuuksia etsimään.

Synopsis

General features of the movement of people in 1960—1967 and special features of movement of young people (15—24) in 1960—1965 in Rovaniemi.

This work was started through the initiative of the board of youthwork in Rovaniemi, when that board wanted to get reliable knowledge of the extent of movement of people especially of migration from Rovaniemi and of movement of young people. Besides that they wanted to know the directions of the movement and also the reasons for it.

At first it was necessary to study the movement in general including immigration. Information about changes of the population in Rovaniemi (town and rural commune) was obtained from the official statistics of Finland 1960—64 and advance information of 1965—66. This information is given in table number 1.

The population in Rovaniemi rural commune has decreased since 1963. The population in Rovaniemi town is increasing; in 1964 by 6 %, but in 1966 by only 2,7 %. Immigration is increasing and the growth of the population depends on the number of births.

This study work is based on information from Rovaniemi parish. They cover about 94 % of those sources on average 1,081 people have left Rovaniemi each year between 1960—67 and during the three years 1965—67 on average 1,307 people have moved into Rovaniemi.

37 % of the young people who have left Rovaniemi have moved somewhere else in our own province 24 % in Uusimaa province, about 18 % in the administrative district of Oulu and the rest 31 % in the other eight districts of Finland.

About 64 % of the young people who have left are women, and only 51 % of other age classes who have left are women.

One of the most important reasons for movement of the population is the difficulty to get employment. Secondly because young people try to get into the professional schools. But the schools cannot take them all, only 10,5 % of the applicants could be accepted by the nursery school and 37 % of the applicants got into the Central Professional School.

In order to have an influence on the movement of the population there ought to be more places for education and training in our own province.

Lappia koskevia tutkimuksia

Lapin tutkimusseuran vuosikirjoissa VII ja VIII esitettyjen Lappia koskevien tutkimusten luetteloiden jatkoksi julkaistaan seuran tietoon näiden jälkeen tulleiden tutkimusten bibliografiset tiedot. Tässä yhteydessä huomautetaan, että luetteloon pyritään sisällyttämään ainoastaan Lappia koskevat tutkimukset.

Luettelon toivotaan muodostuvan vuosittain mahdollisimman täydelliseksi ja siksi toivotaan kaikkien asianomaisten laitosten lähettävän ystävällisesti tiedot valmistuneista tutkimuksista. Toivomisen varaa tässä suhteessa on ollut. Tietojen saamiseksi lähetetään laitoksille vuosittain asiaa koskeva kirje.

Oheisen luettelon on toimittanut fil.kand. Aimo Hiltunen.

BIOLOGISET TIETEET

ANDERSSON, P. ja HELMINEN, M. (1964): Jänisten runsaus ja sairaudet. Summary: Relative abundance of *Lepus timidus* and *L. europaeus* in Finland in 1948—63 (64) and their diseases in 1955—63. Suomen Riista 17.

EUROLA, S. (1967): Über die Vegetation der Alluvialwiesen im Gebiet der geplanten Stauseen von Lokka und Porttipahta im Finnischen Lappland. Aquilo, Ser. Botanica, Tom. 5.

HAAPANEN, A. ja HELMINEN, M. (1965): Joutsenen nykylevinneisyys. Summary: Present breeding range of the whooper swan in Finland. Suomen Luonto 24.

HELMINEN, M. (1966): Riistatilanne metsästyskausien 1964/65 ja 1965/66 päättyessä. Summary: Relative abundance of some game and fur species in Finland at the end of the 1964—65 and 1965/66 hunting seasons. Suomen Riista 19.

HIETAKANGAS, H. (1967): Nesting birds of Meltaus Game Research area, northern Finland, in 1962—1964. *Ornis Fenn.* 44.

LAHTI, S. (1966): Majavan ravinnonvalinnasta ja ravinnonkäytöstä. Summary: On the food habits of the beaver (*Castor* spp.) in Northern Finland. *Suomen Riista* 18.

MÄKI, T. V. (1964): Ihminen ja karhu. Summary: Man and the bear. *Suomen Riista* 17.

PULLIAINEN, E. (1964): Ilveksen esiintymisestä Suomessa. Summary: On the occurrence of the lynx (*Lynx lynx* L.) in Finland. *Suomen Riista* 17.

PULLIAINEN, E. (1967): The numbers of bear (*Ursus arctos*) and lynx (*Lynx lynx*) killed in Finland in 1965. *Suomen Riista* 19.

PULLIAINEN, E. & LOISA, K. (1967): Koillis-Lapin hirvitutkimuksen tuloksia. Metsästys ja kalastus 56.

PULLIAINEN, E. (1967): A contribution to the study of the social behavior of the wolf. *American Zoologist* 7.

PULLIAINEN, E. & ALFTHAN, O. S. (1967): Two cases of perodactylus in the same litter of the wolverine (*Gulo* L.). *Annales Zoologici Fennici* 4.

RAJALA, P. (1966): Riekon ja kiirunan talvisesta kasviravinnon valinnasta ja puissa ruokailusta. Summary: On the choice of plant diet and feeding in trees of the willow grouse (*Lagopus lagopus*) and plarmigan (*Lagopus mutus*) in winter. *Suomen Riista* 19.

RAJALA, P. (1966): Metsälintujen määrästä ja esiintymisestä eri maastotyypeillä Oulun läänissä vuonna 1966 suoritettujen kompassilinja-arviointien mukaan. Summary: The number of tetraonid birds and their occurrence in various habitat types in the Oulu district according to compass line census, 1966. *Suomen Riista* 19.

RAJALA, P. (1966): Metsäkanalintukannat elokuussa 1966 reitiarviointien mukaan. Summary: Finnish tetraonid populations in August 1966 according to route-census. *Suomen Riista* 19.

RAJALA, P. (1967): Meltauksen riistantutkimusasema ja sen toiminta. *Suomen Tutkija* 71.

RAJALA, P. (1967): Kotka ja sen vahingollisuus. *Metsästys ja Kalastus* 56.

SULKAVA, S. ja RAJALA, P. (1966): Kotkan pesimisaikaisesta ravinnosta poronhoitoalueella. Summary: Diet of the golden eagle (*Aquila chrysaetos*) during the nesting period in the Finnish reindeer husbandry area. *Suomen Riista* 19.

WAARAMÄKI, T. (1966): Havaintoja pilkkasiiven esiintymisestä Oulankajoen vesistöalueella. Summary: Occurrence of the velvet scoter (*Melanitta fusca*) in the Oulanka river basin, Northeast Finland. Suomen Riista 18.

WESTMAN, K. (1966): Minkin levinneisyydestä Suomessa. Summary: Occurrence of feval American minks (*Mustela vison*) in Finland. Suomen Riista 18.

GEOTIETEET

ERVASTI, V. (1968): Rovaniemen metalliteollisuuden edellytyksiä. Oulun yliopiston maant.laitos.

HELLE, R. (1966): About the regression analysis in geographic research. Fennia 95, 3.

HELLE, R. (1968): Lapin matkailututkimus. Painossa. Lapin Maakuntaliitto, Lapin seutusuunnittelun kuntainliitto, Tornionlaakson seutusuunnitteluliitto.

NAUKKARINEN, A. (1967): Über die Bevölkerungsentwicklung der Gemeinde Kolari (Lappland). Fennia 95. 6.

NIINI, H. (1967): The dependence of the relief on the structure and composition of the bedrock in western Inari, Finnish Lapland Fennia 97. N:o 2.

NUUTILAINEN, J. (1968): On the geology of the Misi iron ore province, Northeen Finland. Ann. Acad. Sci. Fennicae, ser. A, III (in print).

PAARMA, H. (1968): Pienimittakaavaisten ilmakuvien käytöstä malminetsinnässä ja geologisessa tulkinnassa. Geologi 1. 1968.

PAARMA, H. ja TALVITIE, J. (1968): On high altitude false color photointerpretation in prospecting. Manual of color aerial photography, Amer. Soc. of Photogrammetry.

MAATALOUSTIETEET

HELLE, R. (1966): Suomen porolaitumet ja porotalous. Poromies 5.

JAMALAINEN, E. A. (1967): Pohjolan pahkahome (*Sclerotinia borealis*) — vaarallinen nurmiheinien tauti Pohjois-Suomessa. Maatal. ja Koetoim. 21.

RAJALA, P. (1965): Porojen savottakuolleisuudesta talvella 1963/64. Poromies 32.

RAJALA, P. (1967): Porojen ruokinta metsätyömailla. Poromies 34.

VARJO, U. (1967): Lapin maatalous 1950—1959. Lapin seutu- suunnittelun kuntainliiton julkaisu.

VARJO, U. (1968): Lapin läänin maatalouden alueellisesta erilaistumisesta. Nordia 1968/1. Painossa.

VARO, M. (1967): Poron jalostusmahdollisuudet. Maatalouden tutkimuskeskuksen tietokortti 7 H 1.

WALL, W. von de (1967): Tuntevatko porot luontaiset vihollisensa? Poromies 34.

METSÄTIETEET

FINNE, B. (1967): Traktorivyörytyksen aiheuttama puutavaran rikkoutuminen Kemijoella 1966. Uittoteho r.y., Rovaniemi.

FINNE, B. (1967): Havaintoja lyhyillä sidepuilla tehtyjen kaksoisnippujen mittauksesta autossa ja vedessä. Uittoteho r.y., Rovaniemi.

HEMMI, L. (1967): Tutkimus patolansseista ja traktorivyörytyksistä Kemijoella 1966. Uittoteho r.y., Rovaniemi.

HEMMI, L. (1967): Koetuloksia rasiin kaadetun mäntypaperipuun uimiskyvystä. Uittoteho r.y., Rovaniemi.

HEMMI, L. (1967): Ihmistyön menekki uittotöissä Pohjois-Suomen uittoväylillä. Uittoteho r.y., Rovaniemi.

HEMMI, L. (1967): Jatkotutkimus paperipuun pinotiheysistä Kemijoella 1967. Uittoteho r.y., Rovaniemi.

TIIHONEN, P. (1967): Suomen pohjois-puoliskon metsien rakenne kehitysluokittain vuonna 1962—63. Valtakunnan metsien IV inventoinnin tuloksia. Summary: The structure of the forests in the northern half of Finland by development classes in 1962—63. Results of the fourth national forest inventory. Metsäntutkimuslaitoksen julkaisuja 62. 3.

TEKNILLISET TIETEET

BADERMANN, E. (1964): Asuinpaikkojen valinta ja siihen vaikuttavia tekijöitä Kemijokilaaksossa. Erikoistyö. TKK.

HANKKIO, A. (1966): Rovaniemen hallinto- ja kulttuurikeskus. Diplomityö. TKK.

HEINO, E. (1966): Tutkimus Rovaniemen asemakaavallisesta kehityksestä. Erikoistyö. TKK.

HEINO, E. (1967): Rautamalmikaivos Kolarin Rautuvaaraan. Diplomityö. TKK.

IMATRAN VOIMA OSAKEYHTIÖ (1966—1967): Betoni- ja geoteknillisen sekä maastotutkimustoimiston tutkimusselostukset, Kemijoen vesistöalue. Imatran Voima Osakeyhtiö, Rakennusosasto.

KERMINEN, S. ja NENONEN, O. (1967): Inarinjärvitutkimus 21—26. 7. 1964. Vesiensuojelutoimiston tiedonantoja 29.

KOMOKALLIO, H. (1964): Kemin yleiskaava. Diplomityö. TKK.

KÄRKI, E. (1967): Lokan ja Porttipahdan tekojärvien säännöstely. Diplomityö. TKK.

LIEDEPOHJA, M. (1966): Moottorihotelli, Rovaniemi. Diplomityö. TKK.

SALMENKIVI, J. (1967): Ruka, talviurheilu- ja lomakeskus. Diplomityö. TKK.

TUIREMO (1968): Rovaniemeltä etelään suuntautuva tieyhteyden liikennetaloudellinen suunnittelu. Diplomityö, työn alla. Oulun Yliopisto.

YHTEISKUNTATIEETEET

ASP, E. (1967): Om Skoltsamernas levnadsförhållanden och allmänhetens inställning till deras problem. Samefolket, Organ för Svenska, Samernas Riksförbund och Sällskapet Sameättnam, m. 5. 1967.

AUTTI, P. (1967): Suojelukasvatusta tarvinneet ja heidän rikkomuksensa Rovaniemen kaupungissa vv. 1960—1964. Sosiaalihuoltajatutkimuksen tutkielma. Tampereen Yliopisto.

HEDMAN, O. (1966): Kemin historiallinen arkistolähteistö ja bibliografia. Tampereen Yliopiston tutkimuslaitos. Monistesarja 14.

HEDMAN, O. (1966): Paikallishistoriallinen katsaus Kemiin. Acta Universitatis Tamperensis B:4.

HEISKANEN, T. (1967): Kunnallisverorasituksen muuttuminen Lapin läänin kunnissa vuosina 1936—1963. Kunnallispolitiikan pro gradu tutkielma. Tampereen Yliopisto.

JOKINEN, P. (1968): Pohjois-Suomen maatalouden jälleenrakentaminen. Pro gradu. Turun yliop. Taloustiet.laitos.

LEHTISALO, A. (1967): Suomalaisten ja ruotsalaisten välisestä vuorovaikutuksesta Tornionlaaksossa. Pro gradu. Helsingin Yliopiston Sosiol.laitos.

MAKELÄ, L. (1966): Kotihoidossa olevien vajaamielisten päihoidon ja laitoshoidon tarve Kemän kaupungissa. Sosiaalihuoltajatuutkinnon tutkielma. Tampereen Yliopisto.

POHJOLA, J. (1967): Rovaniemen nuorison poliittinen aktiivisuus tarkasteltuna yleistä sosiaalista ja poliittista kehitystaustaa vasten. Pro gradu. Helsingin Yliopiston Valt.tiedekunta.

SAARIMÄKI, T. (1967): Lapin läänin väestö, väestö 1950—1965, laskelmia vv. 1974, 1984. Lapin seutusuunnittelun kuntainliiton julkaisu.

SAARIMÄKI, T. (1967): Lapin läänin kuntauudistuksesta. Lapin seutusuunnittelun kuntainliiton julkaisu.

VÄÄTÄJÄ, M. (1967): Pohjoiskalottikysymys kansainvälispoliittisena ongelmana. Pro gradu. Helsingin Yliopiston Valt. tiedekunta.

Lapin tutkimusseuran vuosikirjoja vuosilta 1960, 1962—1967 saatavissa Lapin Maakuntaliitosta. Hinta 3 mk/kpl.

Osoite: LAPIN MAAKUNTALIITTO

Veitikantie 8, Rovaniemi

Tietoja seurasta

LAPIN TUTKIMUSSEURA

R o v a n i e m i

- Puheenjohtaja: fil.tohtori *Jorma Ahvenainen*,
Räsälä 6, Jyväskylä.
- Varapuheenjohtaja: ylijohtaja *Vladi Marmo*, Geologinen
tutkimuslaitos, Otoniemi.
- Sihteeri: varatuomari *Teuvo Hulkko*,
Kemijoki Oy, Rovaniemi.
- Taloudenhoitaja: toiminnanjohtaja *Otto Timonen*,
Lapin maakuntaliitto r.y. Rovaniemi.
- Pankit: KOP, Rovaniemi, PYP, Rovaniemi,
Rovaniemen Säästöpankki,
Rovaniemen Osuuskassa.
- Postisiirto Ro 90 338.

Seuran vuosijäseneksi voi liittyä kahden jäsenen suosituksesta. Hakemukset toimitetaan sihteerille. Jäsenmaksu vuodelta 1968 on 10 markkaa.

Seuran kannattajajäseneksi voivat liittyä yksityiset henkilöt, liikkeet, yhtiöt, kunnat ja muut yhteisöt. Vuosijäsenmaksu on 100 markkaa tai kertakaikkisena 1000 markkaa.

Lapin tutkimusseura ry:n tilinpäätös vuodelta 1967

Tulostase 31. 12. 1967

Kulut:

Palkat	2.055,30
Julkaisutoiminta	5.943,26
Matkakustannukset	505,10
Toimistokulut	651,01
Posti- ja puhelin kulut	901,94
Ilmoituskulut	393,30
Sekalaiset kulut	261,73
	<u>mk 10.711,64</u>

Tulot:

Jäsenmaksut	4.180,00
Tulot julkaisutoiminnasta	2.314,80
Korot	164,64
Avustukset	4.000,00
Tilivuoden tappio	52,20
	<u>mk 10.711,64</u>

Omaisuuatase 31. 12. 1967

Vastaavaa:

Rahaa postisiirtotileillä	5.678,90
„ talletustileillä	828,81
Bibliografian tili	1.639,93
Tilisaamiset	3.410,80
Tilivuoden tappio	52,20
	<u>mk 11.610,64</u>

Vastattavaa:

Tilivelka maakuntaliitolle	500,00
Bibliografian käännoistyö	8.519,13
Pääoma	2.591,51
	<u>mk 11.610,64</u>

Tilintarkastuskertomus

Lapin tutkimusseura r.y:n vuosikokouksen valitsemina tilintarkastajina olemme tänään suorittaneet mainitun yhdistyksen tilintarkastuksen vuodelta 1967 ja esitämme lausuntonamme seuraavaa:

1. Tilinavaus perustui vuoden 1966 vahvistettuun tilinpäätökseen.
2. Kirjanpito perustui yhdistyksen toiminnan luonteen mukaisiin ja hyväksyttäviin tositteisiin.
3. Pankkitilit täsmäsivät pankkien saldoilmoitusten kanssa.
4. Bibliografian tilin suhteen ei ollut huomauttamista.
5. Tilinpäätös oli kirjanpidosta oikein johdettu ja tilikauden tulos osoitti 52,20 markan tappiota. Omaisuustaseen loppusumma oli 11.610,64 markkaa ja tulostaan 10.711,64 markkaa.
6. Tarkastimme postikirjan, joka oli kunnossa.
7. Tutustuimme yhdistyksen hallituksen ja vuosikokousten pöytäkirjoihin.

Koska suorittamamme tarkastuksen perusteella olemme saaneet sen käsityksen, että yhdistyksen asioita on hoidettu huolellisesti, ehdotamme, että tilinpäätös vahvistettaisiin ja tilivelvollisille myönnettäisiin vastuuvapaus vuodelta 1967.

Rovaniemellä, maaliskuun 4 p:nä 1968.

KALLE FRIMAN
HTM

ERKKI VÄHÄLÄ
HTM

Lapin tutkimusseura ry:n toimintakertomus vuodelta 1967

Kulunut vuosi oli seuran yhdeksäs toimintavuosi. Toimintavuoden alussa seura järjesti yhdessä Suomen Kulttuurirahaston kanssa tammikuun 27—28. päivinä Pohjois-Suomen kulttuuripäivät, joista varsinkin ensimmäinen päivä oli omistettu Lapin tutkimukselle. Uusi numero Acta Lapponica Fenniaeta ilmestyi. Se oli dosentti Jorma Ahvenaisen tutkimus "Some contributions to the question of Dutch traders in Lapland and Russia at the end of the sixteenth century".

Pohjois-Suomen bibliografian tarkastusvaihe päättyi kertomusvuonna. Suurin osa teoksen ruotsinnoksesta on niinkään valmiina. Seuran nykyaikaisissa tiloissa Rovaniemen kaupungin kirjastotalossa olevaa kirjastoa on kartutettu useilla lahjoituksilla ja lainaustoiminta on ollut vireäköö. Seuran kirjaston yhteydessä olevaa kokoushuonetta on käytetty runsaasti.

Ulkomainen kanssakäyminen on kuluneena vuonna ollut vilkasta. Yhteistoiminta Muurmanskin alueen tutkijoiden kanssa on alkanut. Kesällä 1967 seura sai japanilaisia vieraita, nimittäin Kinon maataloudellisen korkeakoulun johtajan ja Hokkaidon Maatalousopiston apulaisprofessorin Rikitaro Kurosawan sekä Hokkai Times Pressin erikoiskirjeenvaihtajan Kiichiro Sugiyaman. Vieraat tutustuivat seuran toimintaan.

Seuran toimintaa kohtaan on myös muutoin osoitettu jatkuvaa mielenkiintoa. Seuran jäsenten, oman maakunnan ja sen lehdistön kiinnostus ja tuki on jatkunut yhtä lämpimänä kuin aikaisemminkin. Myös maakunnan ulkopuolinen mielenkiinto on ollut varsin laajaa. Tämän osoituksena on ollut monien yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitos-

ten tutkijoiden ja opiskelijoiden Lappia koskevat työt. Seuran tutkimusjaosto on toiminut tämän asian hyväksi kiitosta ansaitsevalla tavalla.

Seura lausuu lämpimät kiitoksensa jäsenilleen ja kannattajilleen.

Kokoukset

Seuran vuosikokous pidettiin Rovaniemellä toukokuun 27 päivänä ja syyskokous niinikään Rovaniemellä marraskuun 18 päivänä. Vuosikokoukseen osallistui 45 ja syyskokoukseen 65 henkeä.

Vuosikokouksessa hyväksyttiin vuoden 1966 toimintakerotus sekä tilit ja myönnettiin hallitukselle niiden johdosta vastuuvapaus. Kokouksen jälkeen esitelmöivät maa- ja metsätieteen lisensiaatti Erkki Numminen aiheesta "Metsäntutkimuslaitoksen Länsi-Lapin koeaseman tutkimustehtävät" sekä filosofian maisteri Pentti Vaarama aiheesta "Rovaniemeltä tapahtuva muuttoliike ja sen syyt". Seuraan hyväksyttiin kaksi uutta työjäsentä.

Syyskokouksessa vahvistettiin vuoden 1968 jäsenmaksut entisen suuruiseksi paitsi että kaikilta jäseniltä tullaan vuoden 1968 aikana perimään kirjallisuuden lähetykskuluna 5 markkaa. Samalla päätettiin, että Acta Lapponica Fenniaen vuonna 1968 ilmestyvät numerot tullaan jakamaan jäsenille. Syyskokous hyväksyi myös hallituksen ehdotukset toimintasuunnitelmaksi sekä tulo- ja menoarvioksi vuodeksi 1968. Hallituksen puheenjohtajaksi vuodeksi 1968 valittiin dosentti Jorma Ahvenainen ja varapuheenjohtajaksi professori Vladi Marmo, molemmat uudelleen. Erovuoroisista hallituksen jäsenistä valittiin paikkakunnalta poismuuttaneiden dosentti Kari Seppälän tilalle dipl.ins. Tarmo Saarimäki. Muut hallituksen erovuoroiset jäsenet, varsinainen jäsen, ylitarkastaja J. E. Arnkil sekä heidän henkilökohtaiset varajäsenensä, filosofian maisteri Pentti Rapeli ja talousneuvos Yrjö Alaruikka valittiin uudelleen. Tilintarkastajat, ekonomi Erkki Vähälä ja pankinjohtaja Kalle Friman sekä heidän varamiehensä ekonomi Jaakko Salo ja pankinjohtaja Reino Saajo valittiin uudelleen vuodeksi 1968. Syyskokouksessa esitelmöivät v.t. apulaisprofessori, dosentti Kyösti Julku aiheesta "Kemin-Lapin rajat" sekä ylijohtaja Pekka Rekola aiheesta "Valtion

vuoden 1968 budjetti Pohjois-Suomen teollisen kehityksen kannalta”.

Tutkimustoiminnan edistäminen

Seura on jatkanut ja laajentanut eri yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa aloittamaansa yhteistyötä järjestämällä neuvottelutilaisuuksia sekä esittämällä tutkimuskohteita Lappissa. Tässä yhteydessä mainittakoon vielä Pohjois-Suomen kulttuuripäivät. Useita opinnäytteitä, kuten laudatur- ja pro gradutoita on valmistunut kuluneenakin vuonna. Valmistetulla on useita Lappia koskevia väitöskirjoja. Toimintavuonna seura on useissa eri yhteyksissä neuvotellut ensimmäisen maakunnallisen arkeologin viran ja siihen liittyvän kansatieteellisen toimiston saamiseksi Lappiin. Tässä tarkoituksessa seuran vieraana oli mm. valtionarkeologi, fil.tri Nils Cleve, joka kävi tutustumassa mahdollisuuksiin sijoittaa maakunta-arkeologi Rovaniemelle. Asia on edelleen keskenäinen.

Seuran tutkimusjaostoon ovat kuuluneet professori Uno Varjo puheenjohtajana sekä jäseninä professorit Mauri Palomäki, Paavo Kallio ja Olavi Riihinen, yli-insinööri Matti Wäre, filosofian maisteri Heikki Paarma, diplomi-insinööri Tarmo Saarimäki, kaupunginjohtaja Aarno Strömmer ja toiminnanjohtaja Otto Timonen. Jaoston toimesta on mm. luetteloitu Lappia koskevat tutkimukset ja tutkielmat sekä myös valmistusvaiheessa tai käynnissä olevat tutkimukset. Seuran vuosikirjassa VIII on jälleen luettelo seuran tietoon tulleista uusista Lappia koskevista tutkimuksista. Jaoston tehtävänä on koordinoita tutkimusohjelma Lappia varten sekä esittää sen perusteella sopivia tutkimuskohteita ja -aiheita. Tässä työssä jaosto toimii yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten sekä Lapin maakunnan yhdyssiteenä. Jaoston hallussa on mm. kortisto, josta ilmenee, mitkä kutakin Lapin aluetta koskevat tutkimukset ovat jo valmiina tai valmisteilla.

Tutkimusseuran kirjasto

Lapin tutkimusseuran kirjaston kappaleluku on noin 4.000. Kirjasto on osoittautunut erittäin käyttökelpoiseksi

sikäli, että siellä on arvokasta Lappia ja yleensä pohjoisnapaalueita koskevaa kirjallisuutta sekä myös painamattomia tutkimuksia. Kun muuten Rovaniemen kaupunginkirjasto ja Lapin maakuntakirjasto ovat myös erikoistuneet Pohjoiskalottia koskevan kirjallisuuden hankkimiseen, Lapin tutkimusseuran kirjasto yhdessä näiden kanssa on varsin tehokas kirjastokokonaisuus Rovaniemellä. Tutkijoiden kannalta on osoittautunut myös hyödylliseksi se, että yhteen paikkaan koottuna on mahdollisuus saada käsitys siitä, mitä kirjoja ehkä voisi käyttää hyödykseen.

Kirjastoa on hoidettu kertomusvuoden aikana yhdessä Lapin maakuntakirjaston kanssa, jolloin tutkimusseura on maksanut sen kirjaston hoidosta aiheutuvat kulut. Vuoden aikana on annettu 117 lainaa, joista 14 on ollut kaukolainoja. Seuran vaihtoyhteyksien määrä oli vuoden lopussa 52.

Pohjois-Suomen bibliografia

Pohjois-Suomen bibliografian päätoimittajaksi tuli bibliografian neuvottelukunnan 15. 4. pitämän kokouksen päätöksellä fil. maisteri, kirjastonhoitaja Leena-Kaarina Uttu kirjastonhoitaja Eino Nivangan pyydettyä vapautusta tästä tehtävästä. Kirjastonhoitaja Nivanka on kuitenkin edelleen bibliografian neuvottelukunnan jäsen.

Bibliografian suomalainen lipusto oli vuoden lopussa valmis. Pohjoismaiden kulttuurisäätiöltä saatiin bibliografian käännös- ja toimitustyötä varten sekä painatuksen aiheuttamia lisäkustannuksia varten 27.000 Tanskan kruunun suuruisen apuraha. Lipuston kääntäminen annettiin hum.kand. Thomas Ölanderin suoritettavaksi ja kertomusvuoden lopussa työ oli lähes valmis. Kun myöskin suomalainen toimitustyö oli vuoden vaihteessa jo erittäin pitkällä, bibliografian painotyön aloittaminen on vuoden vaihtuessa ollut ajankohdainen.

Bibliografian neuvottelukuntaan kuuluvat puheenjohtajana ylikirjastonhoitaja Jorma Vallinkoski, kirjastonhoitaja Eino Nivanka, kirjastonhoitaja Leena-Kaarina Uttu, fil.tri Jorma Ahvenainen ja fil.maisteri Martti Ursin. Neuvottelukunta on pitänyt vuoden aikana kolme kokousta.

Jäsenet

Vuonna 1967 valittiin seuraan 2 uutta työjäsenä. Jäsenistön rakenteessa tapahtuneet muutokset huomioonotettuina jäsenmäärä on vuoden 1967 lopussa seuraava:

2 kirjeenvaihtajajäsentä
94 työjäsenä
343 vuosijäsentä
27 kannattajajäsentä
Yhteensä 466 jäsentä

Hallitus ja virkailijat

Seuran hallituksen muodostivat vuonna 1967 puheenjohtaja Jorma Ahvenainen, varapuheenjohtaja Vladi Marmo, varsinaiset jäsenet Aimo Isotalo, J. E. Arnkil, Veikko Axelson, Martti Miettunen, Heikki Paarma, Ahti Risku, Kari Seppälä ja Matti Wäre sekä henkilökohtaiset varajäsenet samassa järjestyksessä Tuure Salo, Yrjö Alaruiikka, Lauri Laurila, J. E. Roimu, Mauri Melamies, P. V. Pentikäinen, Pentti Rapeli ja Uno Varjo.

Hallituksen alaisina ovat toimineet seuraavat virkailijat: sihteeri Teuvo Hulkko, taloudenhoitaja Otto Timonen ja toimistoapulainen Raili Ylipaavalniemi.

Hallitus on pitänyt kertomusvuonna 6 kokousta, joissa on ollut läsnä keskimäärin 8 jäsentä ja 2 virkailijaa. Tilintarkastajina ovat toimineet ekonomi Erkki Vähälä ja pankinjohtaja Kalle Friman, varalla ekonomi Jaakko Salo ja pankinjohtaja Reino Saajo.

Vuosikirjan toimittajana on fil.maisteri Aimo Hiltunen. Seuran edustajana Pohjois-Suomen bibliografiatoimikunnassa on dosentti Jorma Ahvenainen ja Lapin Tutkimusrahastossa ylitarkastaja J. E. Arnkil.

Rovaniemellä, tammikuun 30 päivänä 1968.

JORMA AHVENAINEN

TEUVO HULKKO

To our readers abroad

1967 was the ninth year of activity for Lapin Tutkimusseura — The Research Society of Lapland. The most important event during this year was the North Finland Cultural and Scientific Days in January, organized by the society with the Finnish Culture Foundation. Especially the first day was dedicated to the research of Lapland.

Acta Lapponica Fenniae, vol. VI, containing "Some contributions to the question of Dutch traders in Lapland and Russia at the end of the sixteenth century", by Dr. Jorma Ahvenainen, was published.

The preparation of the Bibliography of Lapland has continued with the support of the Finnish Government and Scandinavian Foundation for Cultural life. The translation to Swedish has been made and the setting up begun. The society library has received plenty of new papers.

The society has held two lecture meetings and arranged discussions between representatives of the universities and the province of Lapland in order to establish new research objects.

The present membership of the society totals 466 members. The President is Jorma Ahvenainen, Ph. D. The secretary is Mr. Teuvo Hulkko, to whom all correspondence should be addressed: Lapin Tutkimusseura, Koskenranta 9 A, Rovaniemi, Finland.

LAPIN TUTKIMUSSEURA R.Y.

Jäsenluettelo

Kirjeenvaihtajajäsenet — Corresponding members

Landmark, Kåre, doktor, Tromsø Museum, Tromsø, Norje
Lehner, Lore, doktor, Hans-Böcklerstrasse 55, 8 München 54, BRD

Työjäsenet — Active members

Ahti, Teuvo, fil.tri, dosentti, Unionink. 44, Helsinki 17
Ahvenainen, Jorma, fil.tri, Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä
Aikkinen, Into, maat.metsät.tri, Kaarlenk. 19 A, Helsinki 51
Arnkil, J. E., ylittarkastaja, Hirvaan konevarikko, Hirvas
Auer, Väinö, professori, Snellmanink. 5, Helsinki 17
Axelson, Veikko, vuorineuvos, Kemijoki Oy, Voimatalo, Malmink.
16, Helsinki 10
Dahl, Uno, varatuomari, Kasarmink. 8 A, Helsinki 14
Ervamaa, Pentti, fil.tri, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
Erä-Esko, Aarni, amanuenssi, fil.tri, Kanasallismuseo, Helsinki
Franssila, Matti, professori, Ilmatieteellinen Keskuslaitos,
Helsinki
Granfelt, Jarmo, kauppat.maisteri, Ida Aalbergint. 3 A II 86,
Pohjois-Haaga, Helsinki 40
Halme, Erkki, professori, Maataloushallitus, Helsinki
Havas, Paavo, apul.professori, Oulun yliopisto, Oulu
Helle, Reijo, apul.professori, Oulun yliopiston maantieteen laitos,
Oulu
Hemmi, Lauri, metsänhoitaja, Uittoteho r.y., Koskenranta 3,
Rovaniemi

Huhta, Juho, fil.maisteri, Panama
 Hustich, Ilmari, yliopiston rehtori, Hollantilaisentie 1, Helsinki 33
 Hyppönen, Viljami, fil.maisteri, Suomen Malmi Oy, Otaniemi
 Hyyppä, Esa, professori, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Isokangas, Pauli, fil.maisteri, Outokumpu Oy, Otaniemi
 Isotalo, Aimo, maat.metsät.tri, Apukka, Rovaniemi
 Itkonen, Erkki, professori, Topeliuksenkatu 17 A 9, Helsinki 25
 Itkonen, T. J., fil.tri, Dagmarink. 9 b, Helsinki 10
 Itkonen, Tuomo, rovasti, Seminaarink. 65, Tornio
 Juutinen, Paavo, maat.metsät.tri, Köydenpunojank. 15 C,
 Helsinki 18
 Kairamo, Aulis O., vuorineuvos, Hämeenlinna, Pekola, Ellilän
 kartano
 Kaisila, Jouko, dosentti, P. Rautatiekatu 13, Helsinki 10
 Kaitera, Pentti, professori, Teknillinen korkeakoulu, Otaniemi
 Kalela, Aarno, professori, Unionink. 44, Helsinki 17
 Kalela, Olavi, professori, P. Rautatiekatu 13, Helsinki 10
 Kallio, Paavo, professori, Kasvitieteen laitos, Turun yliopisto,
 Turku
 Kalliola, Reino, professori, Mäntytie 19 A, Helsinki 27
 Kanervo, Veikko, professori, Tuhoeläintutkimuslaitos, Helsinki
 Karvonen, Leo, metsänhoitaja, Veitsiluoto Oy, Rovaniemi
 Kataja, Eero, fil.maisteri, Tähtelä, Sodankylä
 Keränen, Jaakko, professori, Topeliuksenk. 1 A, Helsinki 26
 Koiso-Kanttila, Erkki, yliopiston rehtori, Oulu
 Kurkela, Eino, maanviljelysneuvos, Täikkölänk. 6, Kemi
 Kuusela, Kullervo, professori, Munkkiniemen puistotie 6,
 Helsinki 33
 Lauerma, Raimo, fil. tri, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Laitakari, Aarne, professori, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Laitakari, Ilkka, fil.lis., Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Linnamies, Olavi, metsäneuvos, Stålbergint. 6 D 37, Kulosaari,
 Helsinki 57
 Makkonen, Väinö, fil.maisteri, Otanmäki Oy, Pakkahuoneenk. 21,
 Oulu
 Marmo, Vladi, ylijohdaja, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Matisto, Arvo, fil.lis., Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Meriläinen, Kauko, fil.tri, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Metsänheimo, Urho, ylimetsänhoitaja, Virastotalo, Rovaniemi
 Mickelsen, Peter, metsänhoitaja, A. Ahlström Oy, metsäosasto,
 Varkaus

Miettunen, Martti, maaherra, Rovaniemi
 Mikola, Peitsa, professori, Mäyrätie 2 D, Helsinki 80
 Nickul, Karl, fil.maisteri, Kimmeltie 11 C, Tapiola
 Niini, Heikki, fil. tri., Koukkusaarentie 7 L 329, Helsinki 96
 Nivanka, Eino, fil.maisteri, Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki
 Nuutilainen, Juhani, fil.lis., Otanmäki Oy, Ruokasenk. 6,
 Rovaniemi
 Ononen, Eino, maat.metsät.tri, Albertink. 27 A, Helsinki 18
 Okko, Veikko, professori, Porthania, Helsinki
 Oksman, Juhani, professori, Oulu
 Paakkola, Juhani, fil.maisteri, Geologinen laitos, Oulun yliopisto,
 Oulu
 Paarma, Heikki, päägeologi, fil.maisteri, Otanmäki Oy,
 Pakkahuoneenk. 21, Oulu
 Palmgren, Kai, kauppat.lis., Mäyrätie 12, Herttoniemi, Helsinki 80
 Palosuo, Erkki, fil.tri, Merentutkimuslaitos, Helsinki
 Pertovaara, Heikki, tekn.lis., metsänhoitaja, Ritokalliontie 7 as. 2,
 Helsinki 33
 Pohjakallio, Onni, professori, Viikin kartano, Malmi
 Pulkkinen, Terho, valtiot.tri, Ulvilantie 17 a K, Helsinki 35
 Puutsjärvi, Viljo, maat.metsät.tri, Hiihtomäentie 27 B, Helsinki 80
 Railonsala, Artturi, kansakouluntarkastaja, Seminaarink. 65 A,
 Tornio
 Rajala, Paavo, fil.lis., Riistantutkimusasema, Patokoski
 Rantanen, Vesa, maat.metsät.kand., Karjapohjola, Oulu
 Rapeli, Pentti, fil.kand., Ilma-Tähtelä, Sodankylä
 Ravila, Paavo, akateemikko, Ritokalliontie 1, Helsinki 33
 Risku, Ahti, dipl.ins., Hallitusk. 3, Rovaniemi
 Roimu, J. E., piiri-ins., TVL, Rovaniemi
 Romppanen, Erkki, metsänhoitaja, Ämmänsaari kp. 2
 Rouhunsaaari, Pentti, fil.lis., Outokumpu Oy, Rovaniemi
 Saarinen, Pellervo, professori, pääjohtaja, Valio, Helsinki
 Salmi, Martti, professori, Turun yliopisto, Turku
 Sarvas, Risto, professori, Männikkötie 10 A, Helsinki 63
 Savolainen, Eetu, professori, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Seitasaari, Juhani, professori, Oulun yliopiston geologian laitos,
 Oulu
 Siivonen, Lauri, professori, Oulun yliopisto, Oulu
 Simonen, Tauno, metsänhoitaja, Suomen Puunjalostusteollisuus-
 den Työnantajaliitto E. Espl.k. 2, Helsinki 13

Sirén, Gustaf, professori, Kungl. Skogshögskolan, Stockholm 50, Sverige
 Stigzelius, Herman, teollisuus, Kauppa- ja teollisuusministeriö, Helsinki
 Söyrinki, Niilo, professori, Oulun yliopisto, Oulu
 Ursin, Martti, fil.maisteri, Asemak. 41, Oulu
 Valonen, Niilo, professori, Matkam.p. 2 A, Haaga, Helsinki 32
 Vallinkoski, Jorma, professori, ylikirjastonhoitaja, Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki
 Varjo, Uuno, professori, Huvilatie 10 as. 29, Oulu
 Wäre, Matti, professori, yli-ins., Maataloushallitus, Helsinki
 Väänänen, Ilkka, ylilääkäri, Lastenlinna, Helsinki
 Yletyinen, Veijo, fil.maisteri, Geologinen tutkimuslaitos, Otaniemi
 Yliruokanen, Aino, lääket. ja kirurg.tri, Inapolku 3 A, Rovaniemi

Vuosijäsenet — Members

Aaltoila, Erkki, metsänhoitaja, Hirvas
 Aaltonen, Irma, arkkitehti, Kirkkok. 19, Oulu
 Aaltonen, Matti, professori, Kirkkok. 19, Oulu
 Aarni, Jukka, rehtori, Kiertot. 8 A 10, Kemijärvi
 Aarni, Raili, lehtori, Kiertot. 8 A 10, Kemijärvi
 Ahava, Ilmari, J., metsänhoitaja, Kittilä
 Aho, Antti, varatuomari, Koskik. 20, Rovaniemi
 Aho, Antti, A., metsänhoitaja, Ylitornio
 Aho, Kalervo, Muurola
 Ahvenainen, Ritva, fil.maisteri, Käsälä 6, Jyväskylä
 Ahvonen, Sulo, kalastusmestari, Pekkala, Rovaniemi
 Aine, Veli, toimitusjohtaja, Puutarhak. 1, Tornio
 Alaruikka, Pauli, agronomi, Rovaniemen Osuuskassa, Rovaniemi
 Alaruikka, Yrjö, talousneuvos, Aallonk. 2, Rovaniemi
 Andersin, Torsten, kaupungininsinööri, Koskik. 9, Rovaniemi
 Aro, Aarne, metsänhoitaja, Turuntie 5, Kauniainen
 Arrela, Veli, pankinjohtaja, Hallitusk. 10 A, Tornio
 Asp, Erkki, fil.tri, Elinantie 8 as. 179, Turku 3
 Aula, Pentti J., insinööri, Kansank. 20 B 23, Rovaniemi
 Autti, Eeli, fil.maisteri, Nervanderink. 1, Helsinki 10
 Axelsson, Carl, metsänhoitaja, Lukkarink. 10, Rovaniemi
 Behm, A., aluemetsänhoitaja, Eteläranta 55, Rovaniemi
 Berger, R., eläinlääkäri, Sodankylä
 Ebeling, Maimi, hammaslääkäri, Muurola, Totonvaara

Eeronheimo, Alpo, metsänhoitaja, Pekank. 4 B, Rovaniemi
 Eklund, Olavi, johtaja, Laaksotie 7, Kauniainen
 Ervamaa, Ilmari, pormestari, Keskuspuistok. 10 a, Kemi
 Eskelinen, Lauri, dipl.ins., Isohaara, Kemi
 Etto, Jorma, kirjastonjohtaja, Keskitie 1 E, Rovaniemi
 Evola, Kai, ylilääkäri, Moision sairaala, Mikkeli
 Forsius, Henrik, professori, Silmäklinikka, Oulu
 Forsström, Einar, aluemetsänhoitaja, Heinätorink. 11—13 D, Oulu
 Frey, Carl, ylilääkäri, Aluesairaala, Pieksämäki
 Gottleben, Ole, arkkitehti, Et.Espl. 2 C, Helsinki 83
 Hahti, Heikki, prof., Lähderanta 5 A F, Oulu
 Haapanen, Jussi, toim.johtaja, Väylätie 20, Rovaniemi
 Haataja, Kauko, nimismies, Kirkkotie 3 B, Rovaniemi
 Hakala, Simo, maisteri, Salla kk.
 Hakaniemi, Raf., tullirajaviskaali, Kolari
 Hakkarainen, Niilo, toimitusjohtaja, Karihaara 261 B
 Halkka, Olli, filtri, Isokaari 11 b B 17, Helsinki 20
 Halonen, Heikki, varatuomari, KOP, Kerava
 Halonen, Uno Viktor, lääninneuvos Oulun lääninhallitus, Oulu
 Halvari, Mikko, toimitusjohtaja, Rantavitikantie 11, Rovaniemi
 Hanhivaara, Eelis, konttoripäällikkö, Simo
 Hannula, Matti, pankinjohtaja, Korkalonk. 26, Rovaniemi
 Harju, Erkki, maanmittausins., Sompiontie 7 C, Rovaniemi
 Harki, Ilmari, yli-ins., Kangaspellontie 4 D, Helsinki 30
 Heikinheimo, Auvo, lehtori, Särkeläntie 2 A, Kemijärvi 2
 Heikinheimo, Pekka, el.lääk.lis., Salla
 Heikinheimo, Veikko, kauppat.maisteri, Valtak. 16, Rovaniemi
 Heikkilä, Taisto, apulaiskaupunginjohtaja, Vanamonk. 15 B 10,
 Rovaniemi 5
 Heikkilä, Tauno, kauppalanjohtaja, Hallitusk. 4, Kemijärvi
 Heikkinen, Alli, lehtori, Kauppak. 10, Kemi
 Heikurainen, Leo, professori, Unionink. 40 B, Helsinki 17
 Hela, Ilmo, professori, Sepontie 1 X, Tapiola
 Hiekkänen, Erkki, maanmitt.ins., Keskuspuistok. 3 C 28, Kemi
 Hiilivirta, Erkki, lehtori, Enontekiö
 Hiilivirta, Teppo, insinööri, Pekank. 5 A 6, Rovaniemi
 Hiltula, Antti, lääninneuvos, Valtak. 2, Rovaniemi
 Hiltunen, Aimo, fil.maisteri, Otanmäki Oy, Ruokasenk. 6,
 Rovaniemi
 Hintikka, Pentti, toim.johtaja, dipl.ins., Saarihuhdant. 3 F,
 Kaskisaari, Helsinki 34

Hinttala, Teuvo, metsänhoitaja, Purjetie 4 J 335, Helsinki 96
 Hirvelä, Väinö, lääninarkkitehti, Lääninhallitus, Rovaniemi
 Hirvenkari, Viljo, metsänhoitaja, Kirkkotie 59, Sodankylä
 Hirvonen, V., lääninlääkäri, Korkalonk. 11, Rovaniemi
 Hokka, Paavo, metsänhoitaja, Kemijoen Uittoyhdistys, Jokisuu,
 Pajusaari, Kemi
 Holopainen, Viljo, professori, Adolf Lindforsintie 2 C 10,
 Helsinki 40
 Honkonen, Mikko, kunnansihteeri, Luhanka
 Hooli, Martti, päämetsänhoitaja, Rovak. 24, Rovaniemi
 Hulkko, Teuvo, varatuomari, Kemijoki Oy, Rovaniemi
 Hult, Juhani, fil.tri, Luokotie 1, Tuira, Oulu
 Huttunen, A., kunnanlääkäri, Kolari
 Huttunen, Toivo, insinööri, Kirkkosalmentie 5 A 1, Helsinki 84
 Hyyppä, Juho, fil.lis., Otakallio 1 C 27, Otaniemi
 Hyötyniemi-Hirvelä, Annikki, arkkitehti, Valtakatu 36 A 1,
 Rovaniemi
 Hämäläinen, Yrjö, metsänhoitaja, Sieppijärvi
 Hölttä, Risto, maaherra, Kuopio
 Höök, Alli, hammaslääkäri, Muonio
 Ignatius, Heikki, fil.tri, Otakallio 1 B, Otaniemi
 Iiveskivi, Ilona, hammaslääkäri, Sodankylä
 Innilä, Arvo, metsänhoitaja, Kansank. 7 A 4, Rovaniemi
 Isojärvi, Aili, apteekkari, Kemijärvi
 Isännäinen, Teuvo, agronomi, Kiertotie 6 A, Rovaniemi
 Jaakkola, Helena, eläinlääkäri, Ilmanrink. 8 A, Kemi
 Jaatinen, Kaino, arkkitehti, Valtak. 2 B, Rovaniemi
 Jaatinen, Lauri, piiripäällikkö, Markkinak. 2 B 9, Rovaniemi
 Jansson, H. A., dipl.ins., Karihaara 256
 Jauhola, Johannes, rehtori, Katajarannank. 13, Rovaniemi
 Jokela, Erkki, metsänhoitaja, Kemi Oy, Sodankylä
 Jokela, Jaakko, hankintapäällikkö, Keskitie 1 I, Rovaniemi
 Jokela, Mikko, kunnanjohtaja, Saarenkylä
 Jokela, Sirkka, lääket.lis., Saarenkylä
 Jomppanen, Juhani, poromies, Inari, Lemmenjoki
 Jounio, Lauri, metsänhoitaja, Hallitusk. 23, Oulu
 Julku, Kyösti, dosentti, Kitimentie 22 C 43, Oulu
 Juntto, Matti, vss.pääll., Markkinak. 7 A, Rovaniemi
 Juppala, Inkeri, ekonomi, Tervola
 Juppala, Jaakko, agronomi, Tervola
 Jussila, Heikki, piiripäällikkö, Ukkoherrantie 10 B 6, Rovaniemi

Jyrhämä, Lyyli, hallitussihteeri, Inapolku 3 B, Rovaniemi
 Järvinen, Kauko, professori, Otanmäki Oy, Ruoholahdenk. 4 A,
 Helsinki 18
 Järvinen, Leila, lehtori, Valtak. 38 as. 15, Rovaniemi
 Järvinen, Pentti, A., professori, Tuira, Oulu
 Kaartinen, Kalervo, fil.maisteri, Nahkurink. 10 B 8, Kemi
 Kaiharju, Lassi, agronomi, Tervola
 Kaikkonen, Niilo, maanmittausins., Annank. 4, Rovaniemi
 Kalaja, Eero, yli-ins., Itäranta 8 A 8, Tornio
 Kalermo, Ernst, johtaja, Kisakenttä 5, Oulu
 Kalliokoski, Eino, pankinjohtaja, Kalajoen Säästöpankki,
 Kalajoki
 Kallioniemi, Sofi, farmaseutti, Valtak. 39 A 29, Rovaniemi
 Karanta, Matti, kaupunginlääkäri, Aallonk. 2 A, Rovaniemi
 Karinen, Eeva, rehtori, Nahkurink. 16 B 18, Kemi
 Karjalainen, Annikki, apul.johtajatar, Kollaantie 4 C 2, Oulu
 Karppinen, Eero, päämetsänhoitaja, Kassatalo, Kemijärvi
 Karttunen, Tauno, konttorinjohtaja, Veitikantie 33, Rovaniemi
 Karvo, Erkki, ekonomi, Rovak. 12, Rovaniemi
 Kautovaara, Unto, dipl.ins., Harjuk. 4 B 34, Rovaniemi
 Kerkeä, Toivo, pankinjohtaja, KOP, Rovaniemi
 Kerola, Pentti, dipl.ins., Koivusenk. 5, Karihaara
 Kiiikka, Markku, metsänhoitaja, Urheiluk. 14, Kemijärvi
 Kinnunen, Erkki, tekn.lis., Katajanokank. 3 A 7, Helsinki 16
 Kinnunen, Tapani, maisteri, Kirkkosalmentie 6 C 22, Helsinki 84
 Kiviharju, P. V., toimitusjohtaja, Katajaranta 9, Rovaniemi
 Koivisto, Arvi, metsänhoitaja, Inari
 Koivurova, Niilo, kunnallisneuvos, Kiviranta, Tornio
 Kolehmainen, A., metsänhoitaja, Niittykatu 17, Raahe
 Koponen, Eero, nimismies, Laurila
 Korhonen, H., fil.lis., Alppitie 6 as. 47, Oulu
 Korhonen, K. J., ekonomi, Koski. 5 B 21, Rovaniemi
 Korpela, Kauko, fil.lis., Vuolukiventie 3 B, Helsinki 71
 Koskela, Sirkka-Liisa, lääket.lis., Lähteentie 17, Rovaniemi
 Kosunen, Terttu, ylilääkäri, Kaartok. 8, Rovaniemi
 Kostia, Olavi, maisteri, Tehtaank. 21 A 24, Helsinki 14
 Krogerus, Klaus, ekonomi, Hallitusk. 14 A 12, Tornio
 Kujanpää, Jorma, fil.lis., Sauvosaarenk. 12, Kemi
 Kupila-Ahvenniemi, Sirkka, professori, Kasvitieteen laitos, Oulun
 yliopisto, Oulu
 Kurola, Aarne, kihlakunnantuomari, Kivik. 8, Rovaniemi

Kutinlahti, Veikko, johtaja, Ruokasenk. 8 A, Rovaniemi
 Kuukasjärvi, Jorma, maanmittausins., Porok. 5, Rovaniemi
 Kuusela, J. E. toimitusjohtaja, Ounaspuistikko 4, Rovaniemi
 Kärkkäinen, Terttu, lehtori, Pirkkak. 2 C 13, Rovaniemi
 Laakso, Kirsti, ekonomi, Rovak. 19, Rovaniemi
 Laaksonen, Leo, isännöitsijä, Aallonk. 2, Rovaniemi
 Lahtela, Olavi, kansanedustaja, Ruukinlahdent. 7 B 24, Helsinki
 Lahti, Lauri, fil.kand., Sakka kk.
 Lahtinen, Juho, K., ekonomi, Markkinak. 2 A 3, Rovaniemi
 Laine, Eino, insinööri, Inapolku 3 A 7, Rovaniemi
 Laine, Unto, fil.maisteri, Hämeenk. 8 B 42, Turku
 Lamminen, Reino, toimitusjohtaja, Auto R. Lamminen, Tampere
 Lankila, Esko, metsänhoitaja, Valtak. 30 B 18, Kemi
 Lanner, K. Å., konsuli, Saarenpäänk. 37, Tornio
 Lattula, Eila, maisteri, Itäranta 8 B 32, Tornio
 Laukkanen, Reijo, kunnanlääk., Kolari
 Laurila, Lauri, dipl.ins., Kemijoki Oy, Valtak. 9—11, Rovaniemi
 Lehtimäki, Esko, metsänhoitaja, Honkavaara D, 58, Viherlaakso
 Lehtinen, Jukka, vt.prof., Hallitusk. 31 B 12, Oulu
 Lehto, Onni, lääket.lis., Rovak. 2, Rovaniemi
 Lehtonen, Olavi, johtaja, Kairatie 3 B, Rovaniemi
 Lehväslaiho, T. O., metsänhoitaja, Sompiontie 7 O, Rovaniemi
 Leinonen, Hannes, piispa, Rantak. 1, Oulu
 Lemmetty, M., varatuomari, PYP, Valtak. 21, Rovaniemi 2
 Leppäsaajo, Pekka, kihlakunnantuomari, Kuusamo
 Leskinen, Yrjö, R. O., kunnanlääkäri, Sodankylä
 Levanto, Arto E., dipl.ins., Happo B 29, Otanmäki
 Lifländer, Aimo, aluemetsänhoitaja, Sodankylä
 Liikanen, Eino, johtaja, Rauhank. 5, Rovaniemi
 Liimatainen, Aaro, insinööri, Kohokkitie 7 B 28, Oulu
 Lilja, Ilmari, johtaja, Koskik. 9, Rovaniemi
 Linkovaara, Hannele, apteekkari, Salla
 Lipponen, M. E., toimitusjohtaja, Kaivok. 13, Kemi
 Lisitzin, P., piirieläinlääkäri, Vuorimiehenk. 15 A, Helsinki 14
 Liste, A. H., metsänhoitaja, Myllärintie 27 A 3, Rovaniemi
 Listo, Tapio, piiri-ins., Katajaranta 41, Rovaniemi
 Lukkariniemi, Toivo, rakennusmestari, Katajaranta, Rovaniemi
 Lähdeoja, Matti, fil.lis., Korkeavuorenk. 24 A 10, Helsinki 13
 Lähdesmäki, Pekka, fil.lis., Hoikantie 14—22 A 3, Oulu
 Lähdesmäki, Sulo, konttorinjohtaja, Rovak. 31, Rovaniemi
 Lämsä, Erkki, rehtori, Kemijärvi 2

Mannerkoski, Markku, professori, Helat. 4 B, Oulu
 Mannermaa, Kauko, johtaja, Sodankylä
 Mannermaa, Veli, kalastusmestari, Inari
 Manninen, Eino, dipl.ins., Koskenranta 13 A 7, Rovaniemi
 Maunu, Eero, fil.maisteri, Unarintie 52, Sodankylä
 Melamies, Mauri, varatoimitusjohtaja, Kemi Oy, Karihaara
 Miettinen, Aarne, metsänhoitaja, Turtolan hoitoalue, Pello
 Muotiola, Simo, dipl.ins., Maatalousministeriö, Helsinki
 Mustonen, K. A., uittopäällikkö, metsänhoitaja, Inapolku 4 A 6,
 Rovaniemi
 Mäenalanen, Olli, varatuomari, Kemijoki Oy, Valtak. 9—11,
 Rovaniemi
 Mäkiokkila, Anja, agronomi, Kemijärven Emäntäkoulu, Isokylä
 Mäkilä, Matti, dipl.ins., Rajajääkärik. 15 C 24, Rovaniemi
 Mäkipoura, Elli, fil.kand., Tommink. 6, Rovaniemi
 Määttä, Martti, metsänhoitaja, Valtak. 30 B 19, Kemi
 Niemelä, Paavo K., dipl.ins., Rajajääkärik. 6 A 8, Rovaniemi
 Nieminen, Regina, arkkitehti, Sauvosarenk. 17 C, Kemi
 Nieminen, V. Aatos, apteekkari, Simo as.
 Niemimaa, Tauno, metsänhoitaja, Rovak. 9, Rovaniemi
 Nilsson, John, ylimestari, rak.mestari, Imatran Voima Oy, Loviisa
 Niska, Aili, johtaja, Valtakatu 37 as. II, Rovaniemi
 Nohteri, Heikki, ylilääkäri, Sairaalak. 1, Rovaniemi
 Nokkanen, Kalevi, maanmittausins., Jyrhämänranta 5, Rovaniemi
 Nortio, Jaakko, fil.maisteri, Lassintie 1 B 13, Tuira
 Norvasuo, Pentti, metsäteknikko, Sinettä
 Nuorjoki, Eila, lehtori, Rovak. 19 B, Rovaniemi
 Nurmi, Lauri, agronomi, Rovaniemen Pienviljelijäkoulu,
 Rovaniemi
 Nyqvist, Rafael, insinööri, Koillis-Lapin Sähkö Oy, Kemijärvi
 Ollila, Akseli, yht.kuntatiet.maisteri, Kiviojan koulu,
 Ylivieska 3 kp.
 Orava, Vilho Olavi, lehtori, Salmenkatu 3, Kemijärvi 1
 Paarman, Akseli, pankinjohtaja, Sodankylä
 Pahkamaa, Eino, dipl.ins., Karihaara 256 B
 Paldanius, Leena, lehtori, Sodankylä
 Paldanius, Toivo, rakennusmestari, Valtak. 30 C 12, Rovaniemi
 Palmgren, Raoul, fil.tri, Rantak. 12 A, Vaasa
 Paukkula, Rmel, ekonomi, Pihlajatie 45, Helsinki 27
 Paukkula, Teuvo, maisteri, Pihlajatie 45, Helsinki 27
 Pekkala, Martti, agronomi, Susitie 11 E 32, Tuira

Pelkonen, Aarne, vuorineuvos, Veitsiluoto Oy, Kemi
 Pellinen, Lassi, piirieläinlääkäri, Merikoskenk. 2 A 7, Tuira, Oulu
 Pentikäinen, Pentti, uittopäällikkö, Koskenranta 3, Rovaniemi
 Pesonen, Seppo, pankinjohtaja, PYP, Ylivieska
 Pettersson, Mauri, eläinlääkäri, Valtak. 20 A 6, Rovaniemi
 Pietilä, Allan, rehtori, Miehentie 12, Rovaniemi
 Pispa, Pellervo, metsänhoitaja, Otavant. 5 C 87, Lauttasaari,
 Helsinki 20
 Pitkänen, Paavo, pankinjohtaja, Koskik. 9 A, Rovaniemi
 Pitkänen, Väinö, apteekkari, Karttulan apteekki, Karttula
 Pohjanraito, Magga, tohtori, Keroputaan sairaala, Tornio
 Pohjola, Antti, maanmittausinsinööri, Kiertotie 42, Rovaniemi
 Poikela, Väinö, mittamies, Markkinak. 7 B, Rovaniemi
 Purdy, Lempi, arkkitehti, Lappeenranta
 Puro, Pentti, rehtori, Mäkiruonanalank. 40, Syväkangas, Kemi
 Puurunen, Leo, lehtori, Haastajantie 28 A 3, Sodankylä
 Pyyny, Martti, dipl.ins., Lukkarink. 50, Rovaniemi
 Pääkkönen, Esko, agronomi, Valtatie 62, Oulu
 Pääkkönen, Matti, fil.lis., Liikasentie, Oulu 4
 Raja-Halli, Heikki, dipl.ins., Otakallio 1 A 4, Otaniemi
 Raudasvirta, Jorma, pankinjohtaja, Kolari
 Raustia, Matti, metsänhoitaja, Karihaara 260 B
 Rautavaara, Osmo, lentoas.päällikkö, Lentoasema, Rovaniemi
 Rautela, Aimo, metsänhoitaja, Inapolku 4 B, Rovaniemi
 Rautiainen, Mauri, dipl.ins., MKR, Rovaniemi
 Rautio, Arvi, lääninsinööri, Valtak. 2 B, Rovaniemi
 Rautiola, Milka, arkkitehti, Kaakamo
 Rinne, Pentti, rakennusmestari, Sauvoasaarenk. 5, Kemi
 Risku, Sirkka, hammaslääkäri, Välik. 3, Tornio
 Romar, Sven Erik, metsänhoitaja, Karhunkaatajantie 5 D 42,
 Rovaniemi
 Romppainen, Sirkka-Liisa, lehtori, Poroelontie 1 B 21, Rovaniemi
 Rouhunkoski, Mauri, lääket. ja kirurtri, Hietalahdenranta 15,
 Helsinki 18
 Routala, Kalevi, dipl.ins., Piisivalkeantie 19, Rovaniemi
 Routio, Pauli, metsänhoitaja, Kemijärvi 1, 4 kp.
 Ruokojärvi, Lauri, pankinjohtaja, Sieppijärvi
 Råne, Raimo, insinööri, Jousimiehentie 6, Rovaniemi
 Saarela, Vaito, lainop.kand. Oulun lääninhallitus, Oulu
 Saarelainen, E., kunnanjohtaja, Sompiontie 7 A, Rovaniemi
 Saarimäki, Tarmo, dipl.ins., Pirkkokatu 8 A 16, Rovaniemi

Sainio, Matti, dosentti, Rautatienkatu 11 A 8, Tampere
 Salmi, Aapo M., rehtori, Juuniemi
 Salminen, Lauri, dipl.ins., Piponintie 11, Veitsiluoto
 Salo, Jaakko, ekonomi, Postisäästöpankki, Rovaniemi
 Salo, Tuure, kaupunginjohtaja, Rovaniemi
 Salovaara, Eero, piirieläinlääkäri, Jokkatie 28, Rovaniemi
 Sandström, Väinö, ylimetsänhoitaja, Eteläranta 59, Rovaniemi
 Sarapää, Uolevi, metsänhoitaja, Kemi Oy, Rovaniemi
 Saverikko, Niilo, aluemetsänhoitaja, Brahenk. 1 B 2, Turku
 Saviaro, Paavo, metsänhoitaja, Kemijärvi I
 Schumacher, Jürgen, Dr.med. (tohtori), Valtak. 39, Rovaniemi
 Seppälä, Kari, lääket. ja kirurg.tri, Vaasa
 Seppänen-Ahava, Louhi, metsänhoitaja, Kittilä
 Seppänen, Paavo, maisteri, Tammitie 11, Helsinki 33
 Seppänen, Paavo, maat. ja metsät.kand., Koivukuja, Matinkylä
 Setälä, Selim, dipl.ins., Hovioikeudenpuistok. 12 A 3, Vaasa
 Sihtola, Heikki, dipl.ins., Veitsiluoto
 Siikala, Veli, päätoimittaja, Pohjolan Sanomat, Kemi
 Siivola, Matti, Salla
 Silvola, Torsten, rehtori, Koski, T.I.
 Sipilä, Antti, apteekkari, Kalevan apteekki, Tampere
 Sipilä, Pauli, agronomi, Valtak. 37, Rovaniemi
 Snellman, Toini, agronomi, Kemijärvi
 Sointu, Jaakko, piirikuntapäällikkö, Metsähallinto, Rovaniemi
 Sormunen, E., johtaja, Korkalonk. 34, Rovaniemi
 Strömmer, Aarno, kaupunginjohtaja, Itäranta 8 A, Tornio
 Strömmer, Erkki, lehtori, Kullervont. 8, Tornio
 Suokko, Erkki, pankinjohtaja, PYP, Kajaani
 Suomela, Eino, pankinjohtaja, Raisiontie 11 B 11, Helsinki 28
 Suopanki, Raila-Sinikka, varanotaari, Uusik. 7, Tornio
 Suvanto, Hanna, hammaslääkäri, Maakuntak. 4, Rovaniemi
 Svensk, Åke, konsuli, Tornio
 Svento, Igor, apul.professori, Peikontie 4 D, Oulu
 Sääskilähti, Eino, kansanedustaja, Pirkkak. 2 A, Rovaniemi
 Taanila, Paavo, fil.maisteri, Pihlajamäki, Vuolukiventie 3 D 36
 Taivainen, Olavi A., professori, Torik. 12 B 12, Oulu
 Takanen, Urho, insinööri, Kansank. 7 A 6, Rovaniemi
 Talvitie, Juha, dipl.ins., Tennispolku 4 F 68, Tapiola
 Tapainen, Eino, apulaisnimismies, Asemak. 19, Kemi
 Teräs, Unto, valtiot.maisteri, Jokkatie 26, Rovaniemi
 Tetri, Keijo, dipl.ins., Laivurink. 2—4 B, Tornio

Tienari, Juha, fil.lis., Matem.laitos, Oulun yliopisto, Kirkkok. 6,
Oulu

Timonen, Otto, toiminnanjohtaja, Veitikantie 8, Rovaniemi

Toivainen, Timo, Laurila

Tomanterä, E. A., lehtori, Kemijärvi

Tourula, Marjatta, lehtori, Tornio

Tulkki, Jaakko, insinööri, Hallitusk. 5 A 6, Tornio

Tuomikoski, Pentti, professori, Hallitusk. 24, Oulu

Tuomivaara, Sakari, kihlak.tuomari, Sodankylä

Tuovinen, Aarne, rovasti, Karhunkaatajantie 7 F, Rovaniemi

Tuovinen, Erkki, metsänhoitaja, Lainaank. 1 as. 23, Rovaniemi

Tuovinen, Lyyti, agronomi, Karhunkaatajantie 7 F, Rovaniemi

Turtiainen, Kimmo, pankinjohtaja, Valtak. 17, Rovaniemi

Törmälä, Viljo, opetusneuvos, Seminaarink. 12 B, Tornio

Tötterman, Erik, lääket.lis., Jaakonk. 4 a 1, Rovaniemi

Ulvinen, Tauno, fil.lis., Yliopiston kasvitiet.laitos, Oulu

Utriainen, Eila, ekonomi, Maamonlahdentie 1 C, Lauttasaari,
Helsinki 20

Vaara, Yrjö, rak.ins., Rovak. 9, Rovaniemi

Vaaramo, Toini, ylihoitaja, Lemminkäisenk. 10 B 29, Tampere 8

Vahtola, Viljo, metsäteknikko, Katajaranta 15, Rovaniemi

Valli, Kalle, pankinjohtaja, KOP, Tornio

Wallinmaa, Ilmari, dipl.ins., Ratakatu 1, Oulu

Valtananen, Jukka, metsänhoitaja, Hirvas

Valtavaara, Kyllikki, lääket.lis., Kansank. 12 A 8, Rovaniemi

Valtonen, Matti, metsänhoitaja, Inapolku 4 A 2, Rovaniemi

Valve, Paavo, metsänhoitaja, Karhunkaatajantie 7, Rovaniemi

Vartiainen, Aimo, dipl.ins., Karhunkaatajantie 9 H 84, Rovaniemi

Vartiainen, Harald Edvard, myymäläpäällikkö, Kannelkuja 4 B 11,
Helsinki 42

Vartiainen, Heikki, fil.maisteri, Otanmäki Oy, Rovaniemi

Vasari, Yrjö, fil.tri, Koskitie 17—19, Tuira

Veräväinen, Antti, dipl.ins., Vanha-Marttila, Vatiala

Westerlund, Per, dipl.ins., Raajärvi

Viluksela, Erkki, fil.kand., Outokumpu

Virkkunen, Eino, aluemetsänhoitaja, Karhunkaatajantie 1 A 19,
Rovaniemi

Virolainen, Jaakko, dipl.ins., Pappilantie 99, Rovaniemi

Vormisto, Kauno, fil.maisteri, Maakuntak. 16 C 13, Rovaniemi

Wuorela, Olavi, lääket.lis., Kallaanvaara, Kemijärvi

Vuorio, Lauri, fil.maisteri, Pello

Vuorinen, Pekka, professori, Lääket.tiedekunta, Kontinkangas,
Oulu

Vähälä, Erkki, ekonomi, Kansank. 7 A 5, Rovaniemi

Vähämaa, Kauko, metsänhoitaja, Kemi Oy, Rovaniemi

Vähätalo, Hannu, dipl.ins., Tanhuat. 1 F, Rovaniemi

Väisänen, Viljo A., pankinjohtaja, Kemijärvi

Yli-Anttila, Veli, rakennusmestari, Saarenkylä, Rovaniemi

Ylinen, Mauno, fil.kand., Hoikantie 14—22 E 38, Oulu

Yllö, Leo, maat.metsät.tri, Tikkurila

Yrjölä, Veikko, metsänhoitaja, Oulunsalo kk.

Kannattajajäsenet — Supporting members

- Alatornion kunta, Kiviranta, Tornio
Kansallis-Osake-Pankki, Helsinki
Kemijoki Oy, Voimatalo, Malmink. 16, Helsinki 10
Kemijärven kauppala, Kemijärvi
Kemijärven kunta, Kemijärvi
Kemin kaupunki, Kemi
Kemin maalaiskunta, Laurila
Kemi Oy, Karihaara
Lapin Maakuntaliitto r.y., Veitikantie 8, Rovaniemi
Länsi-Lapin Voima Oy, Aavasaksa
Otanmäki Oy, Otanmäki
Outokumpu Oy, Kuparitalo, Helsinki
Paliskuntain Yhdistys r.y., Ainonkulma, Rovaniemi
Oy Pohjoismaiden Yhdyspankki, Rovaniemi
Pohjolan Sanomat Oy, Kemi
Pohjolan Voima Oy, Kemi
Ranuan kunta, Ranua
Peräpohjolan maanviljelysseura, Täikkölänk. 6, Kemi
Rauma-Repola Oy, Snellmanink. 13, Helsinki 17
Rovakairan Sähkö Oy, Veitikantie 2—8, Rovaniemi
Rovaniemen kaupunki, Rovaniemi
Sodankylän kunta, Sodankylä
Suomen Malmi Oy, Otaniemi
Tervolan kunta, Tervola
Teräs Oy, Rovaniemi
Tornion kaupunki, Tornio
Uusi Suomi Oy, Helsinki

Lapin Tutkimusseura
kiittää ilmoittajia,

jotka ovat tukeneet tämän vuosikirjan painatusta ja tutkimusseuran työtä Lappiin kohdistuvan tutkimuksen edistämiseksi.

LAPIN MATKAILUTUTKIMUKSIA I 1968

LAPIN MATKAILUTUTKIMUS Reijo Helle, Oulun
yliopiston maantieteen laitos.

LAPIN TEOLLISUUSTOIMIKUNNAN OSAMIENTÖ 4/67.
Maa- ja vesialueiden matkailu-, retkeily- ja ulkoilukäytöstä
Lapissa sekä eräitä näkökohtia matkailualan yrittäjätöi-
minnan edistämisestä. — 150 sivua, hinta 7 mk.

POHJOIS-POHJANMAAN JA LAPIN HISTORIA

II osa, 845 sivua kirj. professori Armas Luukka
V osa, 798 sivua kirj. professori Aimo Hailila

Hinta osalta:

puolinahkakantisena	15,00 mk
kokoluuttikantisena	12,50 "

AMMATINVALINNAN OPAS LAPIN NUORISOLLE

Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön hyväksymä
ammatinvalinnanohjausjulkaisu, jossa esitellään kaikki
Lapin läänissä toimivat, kansalais- ja keskikoulun poh-
jalle rakentuvat oppilaitokset.

112 sivua, hinta 4 mk

Kirjoja saa läänin kirjakaupoista sekä suoraan Lapin Maa-
kuntaliitosta os. Rovaniemi, Veitikantie 2—8, puh. 5911.

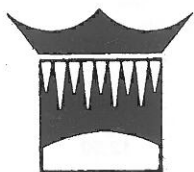
Lapin Matkailu Oy

perustettiin syksyllä 1966. Sen osakkaina on yksityisiä henkilöitä, matkailuyrityksiä ja -järjestöjä, liike- ja rahalaitoksia sekä 9 Lapin läänin 25 kunnasta.

Lapin Matkailu Oy:n toimisto on kaksijakoinen:

Yhtiö markkinoi Lapin läänissä valmistettuja matkamuisto- ja lahjaesineitä sekä lapin-tavaroita.

* LAPINTAVARAT * MATKAMUISTO- ja * LAHJAESINEET

MATKAMUISTO-OSASTO

puh. 16 565

Myyntiedustaja: merkonomi Kaarina Murto

Tukkumyynti: merkonomi Juhani Jussila

LAPIN MATKAILU OY

Korkalonkatu 2 Rovaniemi

Yhtiö harjoittaa matkailupalvelua, johon liittyvät toiminnot voidaan kiteyttää seuraavasti:

- * HUONEVARAUKSET * KONGRESSIPALVELU
- * INFORMAATIO * MATKASUUNNITELMAT LAPISSA

MATKAILUPALVELU

puh. 16 550

Irja Ikäheimo

Maija Savola

LAPIN MATKAILU OY

Aallonkatu 1 Rovaniemi

BMW-1600

NOPEA URHEILULLINEN

- 96 hv
- 0—100 km/t 12,9 sek.
- nopeus yli 160 km/t
- 4-vaiht. lattiavaihde
- Levyjarrut edessä
- Jarrutehostaja
- 12 V. vaihtovirta järj.
- rekisteröity 5:lle hengelle

eurooppalainen muotoilu

MAZDA
deLuxe
eurooppalaiset mitat

Vuoden 1968 mallissa on seuraavat uutuudet:

- Suuremmat sisätilat
- Uusittu kojelauta
- Levyjarrut edessä
- Vaihdelaatikon välitykset muutettu — kiihtyvyyttä lisätty

Mazda deLuxen on muotoillut italialainen NUCCIO BERTONE ja valmistanut Japanin uudenaikaisin autotehdas TOYO KOGYO Ltd. Tilava ja linjakas 5 hengen kori, lattiavaihde 4+1 synkronoitu, nokka-akseli sylinterin kanssa.

MAZDA deLuxe

82 hv, nopeus yli 150 km/t

Ohjehinta 14.950,—

Tarjoaa eniten luokassaan

Maahantuojaja: **HAKA-AUTO OY**

Pohjois-Suomen myyntialue:

Aineen Autoyhtiö

MALMIKIVI RAHAKIVI

Näytteitä vastaanottavat kaikki Outokummun
laitokset

Outokumpu Oy

Kivikatu 6, puh. 3070, Rovaniemi

**timanttikin
löytyi**

sattumalta...

Myös Sinä voit tehdä arvokkaan löydön. Vain hiven huomiokykyä luonnossa kulkiessasi ja löydät erikoisia kiviä — väriltään, painoltaan tai ruosteiselta pinnaltaan. Se voi olla osoitus rikkaasta malmiesiintymästä. Lähetä näytteesi ilmaiseen tutkimuksemme, joihinkin seuraavista osoitteista:

OTANMÄKI OY

MALMINETSINTÄOSASTO

Ruokasenkatu 6, Rovaniemi
tai Pakkahuoneenkatu 21, Oulu

Näytepaketit voitte lähettää meille ilmaiseksi.

(Pl:n lupa 1. 9584

Laajajhkoihin syväkairauksiin sekä kaivostoimintaan johtavista näytteistä maksamme erikoispalkinnon.

OTANMÄKI OY

POHJOLAN VOIMA OY

Pääkonttori: Kemi, Isohaara

on rakentanut vesivoimaa Pohjois-Suomessa
vuodesta 1945 lähtien.

Yhtiöllä on valmiina 6 voimalaitosta, joiden yhteisteho on
200.000 kilowattia ja kokonaistuotanto 1000 miljoonaa
kilowattituntia vuodessa.

Voimalaitokset sijaitsevat:

Kemijoen vesistössä:	ISOHAARA JUMISKO
Iijoen vesistössä:	PAHKAKOSKI HAAPAKOSKI KIERIKKI MAALISMAA
Rakenteilla:	RAASAKKA lin kunnassa

MKR

Yli 15 vuoden ajan olemme palvelleet maamme kuntia rakennusalan ja kunnallistekniikan tutkimus- ja suunnittelukysymyksissä. Tarjoamme palveluksiamme kaikessa suunnittelutyössä rakennussuunnittelusta kaavoitus- ja liikennesuunnitteluun saakka.

Myös vesihuolto on meidän alaamme. Siihen liittyvät tehtävät, kuten

- yleissuunnitelman laatimisen
- vedenhankintatutkimukset
- vesi- ja vesistötutkimukset
- vesihuoltolaitosten suunnittelun ja käyttötarkkailun

hoitaa Lapissa Rovaniemen toimistomme.

Oy Suunnittelukeskus – MKR

Rovaniemi, Maakuntak. 12, puh. 5737.

Pääkonttori: Helsinki 13, Punanotkonk. 2, puh. 11799.

Aluetoimistot myös Kuopiossa, Oulussa, Tampereella, Turussa, Seinäjoella ja Lahdessa.

Superi

TUNNETTEHAN JO SUPERIN EDULLISEN OSTOPAIKAN!

Te voitte ostaa Superista halvoin hinnan, koska pitkälle viety itsepalvelu, ennaltpakkaus, kustannuksia alentavat toimenpiteet ja käteiskauppa mahdollistavat Teille edullisen hinnoittelun.

OSTA SUPERISTA HALVEMMALLA

Superi

HARRIKATU 2
KAIRATIE 5
OUNASVAARANTIE 1

ROVAKAIRAN SÄHKÖ OY

Rovaniemi, Veitikantie 6 C. Puh. 5771

MAAKUNNAN SUURIN SÄHKÖNJAKELUYHTIÖ

**Rakentaa jakeluverkostoja, jakaa sähköenergiaa
kaikkiin tarkoituksiin**

**Napapiirin kyllästämön käytettävissä rakennuspuutavaran
kyllästyksen**

**TUKEMALLA OMAA MAAKUNNALLISTA SÄHÖLAITOSTA,
TUETTE MAAKUNTANNE VAURASTUMISTA**

KOILLIS-LAPIN SÄHKÖ OY

**MAAKUNNALLINEN SÄHKÖNTUOTTAJA
JA JAKELUYHTIÖ**

Pääkonttori Kemijärvi, puh. 821 sarja

Piirikonttori Salla, puh. 128

Voimalaitos Juotasniemi 26

löytäkää Tekin hyvien makujuen maailma

**VALIO-
JUUSTOT**
ilahduttavat
sekä mieltä
että
kieltä

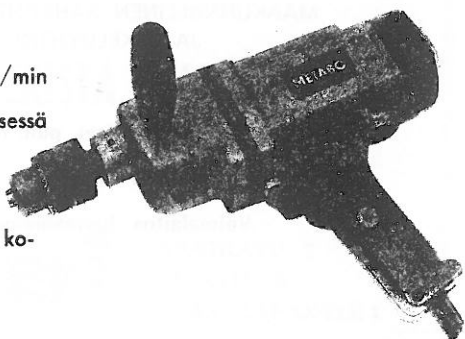
Kemin ja Rovaniemen konttorit

METABO

sähkökäsi- porakone

- kaksinopeuksinen
850/2700/2000 r/min
- porausteho teräksessä
13 mm
- paino n. 3,1 kg
- suurin kierrosluku ko-
neen perästä

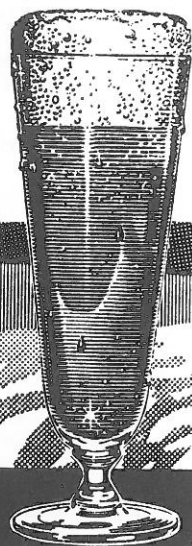

TERÄS OY

ROVANIEMI — KEMIJÄRVI — SODANKYLÄ

LAPIN KULTA

tunturipurojen raikkautta

TORNION OLUT OY

Tarvitessanne **PAINOTUOTTEITA**

— kääntykää silloin luottamuksella puoleemme

KIRJAPAINOMME *on valmiina*

- neuvottelemaan painotyöasioista kanssanne
- antamaan Teille tarjouksia
- suorittamaan työnne ammattitaidolla ja huolella
- toimittamaan tuotteet nopeasti Lapin läänin ajanmukaisimmilla kirjapainokoneilla

POHJOLAN SANOMAT OY

KEMI — PUH. 2199

Tämä vuosikirja on painettu kirjapainossamme

INSINÖÖRITOIMISTO TAKANEN & HIETANEN

SÄHKÖINSINÖÖRITOIMISTO ESKO LAAKSO

**LVI-SUUNNITTELUTOIMISTO
PAAVO KAIJALAINEN**

Rovaniemi, Kansankatu 2
Puh. Vaihde 5848

**KEMIN
RAKENNUS OY**

ROVANIEMI
Lainaankatu 1. Puh. 4511

FIAT 125

- loistelias, urheilullinen 5 hengen auto
- voimakas, sitkeä moottori (90 hv/DIN)
- kiihtyvyys 0—100 km/t 12,8 sek.
- nopea, täsmällinen lattiovaihteisto
- huippunopeus 160 mk/t

Myynti — FIAT-huolto

HANKKIJA

Rovaniemen konttori

Varastotie 8
puh. 16 961

Konttori- ja myymäläkoneet

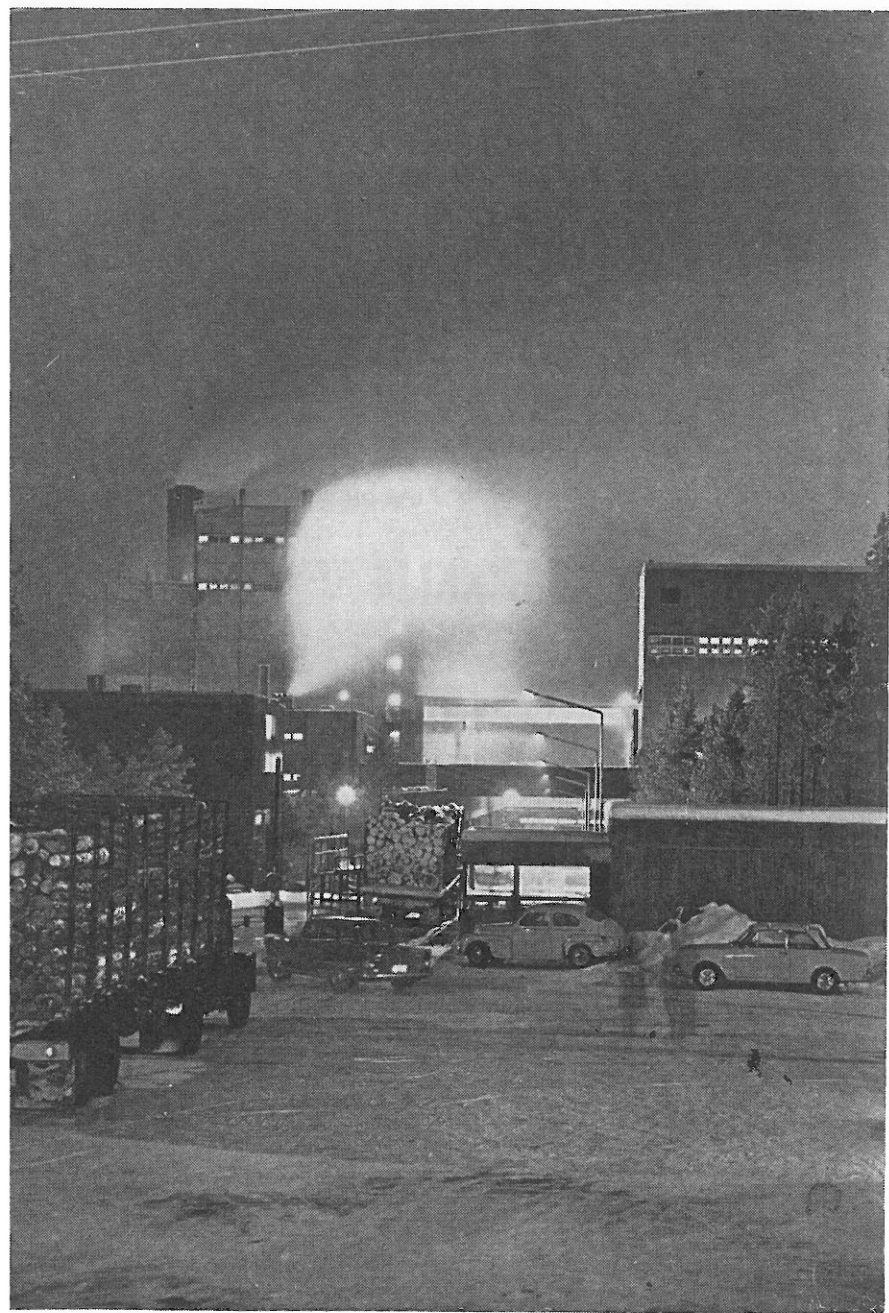
Konttoritarvikkeet

Konttorikonehuolto

LAPIN SYSTEMA

Rovaniemi
Toripuistikko 8

Kemi
Keskuspuistokatu 18

KEMIJÄRVI OY
KEMIJÄRVI — PUH. 595

HIRSIMÖKKEJÄ

Valmistetaan järeästä 4"×6"—9" tai 3"×5"—7"
Lapin männystä.

Toimitukseen sisältyy puumateriaalin lisäksi lat-
tian ja katon lämpöeristeet, saumatilkkeet, kat-
tohuopa, naulat sekä ovet ja ikkunat heloitettu-
na.

Hirsimökkejä esitellään ja myydään Karihaaran
sahalla sekä yhtiömme Metsäosaston kontto-
reissa Rovaniemellä, Kemijärvellä, Sodankyläs-
sä, Kittilässä, Pellossa ja Kuusamossa.

Lisäksi toimii Lapin läänissä ja Kuusamossa
valtuuttamanamme myyjänä Teräs Oy ja muualla
Suomessa Metsäliiton myyntikonttorit.

Lähetämme esittelylehtisiä pyydettyäessä.

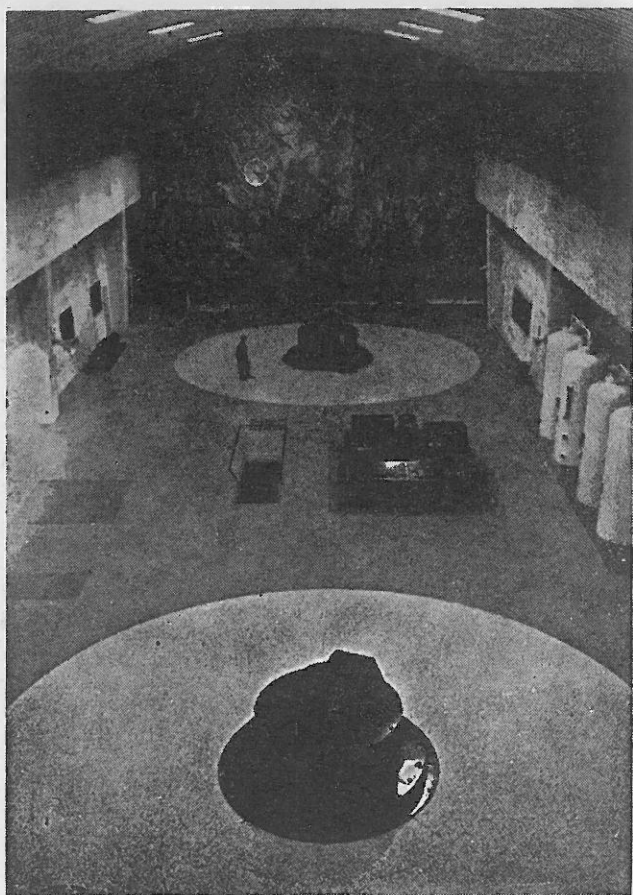

Postiosoite:

Kemi Oy, Karihaara

Puh. Kemi 3631

VOIMAA KEMIJOESTA

KEMIJOKI OY